

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
KATEDRA SOCIOLOGIE

Bc. Silvie Studená

Role IDF v socializaci a tvorbě národní identity jedince

Diplomová práce

Praha 2022

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
KATEDRA SOCIOLOGIE

Bc. Silvie Studená

Role IDF v socializaci a tvorbě národní identity jedince.

Diplomová práce studijního programu Historická sociologie

Vedoucí práce: **Mgr. Karel Černý, Ph.D.**

Praha 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a dle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a uvedeny v seznamu použité literatury. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. června 2022

Bc. Silvie Studená

Obsah

Abstrakt.....	4
Klíčová slova.....	4
1. Úvod.....	5
1.1 Cíl práce a výzkumné otázky.....	7
1.2 Metodologie a teoretický rámec.....	8
2. Východiska práce.....	17
2.1 Definice a vymezení pojmů.....	17
3. Stát Izrael.....	22
3.1 Historie a kořeny státu Izrael.....	22
3.2 20. století v Izraeli jako století ozbrojených konfliktů.....	27
3.3 Hlas tzv. nových izraelských historiků.....	35
4. Národní identita.....	40
4.1 Charakteristika izraelské kultury a mentality.....	40
4.2 Izraelská národní identita.....	47
4.3 Prvky a nositelé izraelské národní identity.....	51
5. Izraelské obranné síly (IDF).....	67
5.1 Historie vývoje izraelské armády.....	67
5.2 IDF jako aktér procesu socializace.....	70
5.3 IDF jako zdroj společné národní identity.....	78
5.4 Společenské a socio-ekonomické dopady vojenské služby.....	94
Závěr.....	103
Seznam použité literatury a zdrojů.....	111

Abstrakt

Tato diplomová práce zkoumá metodou jedinečné případové studie příčiny vzniku specifické izraelské militaristické mentality a vliv izraelských ozbrojených sil na socializaci jedince. Dalším tématem je také to, jakou roli hraje povinná vojenská služba ve vytváření kolektivní identity a sdílených hodnot a mechanismus působení kohezního potenciálu armády na izraelskou společnost. Na závěr se také zmíním o socioekonomických dopadech, jaké má absence této služby na jednotlivce v kontextu fenoménu izraelské občanské společnosti.

Klíčová slova

Izrael, Palestina, nacionalismus, národ, národní stát, národní identita, holocaust, militarismus, IDF, noví historikové, socializace, religionizace, diskriminace, mentalita obležení, případová studie, povinná vojenská služba

Abstract

This master thesis examines, using the method of unique case study, the causes of the specific Israeli militaristic mentality and the influence of the Israeli Armed Forces on the socialization of the individual. Another topic is the role of compulsory military service in creating a collective identity and shared values and the cohesion potential of the army on Israeli society. Finally, it will also mention the socio-economic implications of the absence of this service for individuals in the context of Israeli civic society.

Keywords

Israel, Palestine, nacionalism, nation, national state, national identity, holocaust, militarism, IDF, new historians, socialization, religionization, discrimination, siege mentality, case study, compulsory military service

Mojžiš vystoupil k Bohu. Hospodin k němu zavolal z hory: „Toto povíš domu Jákobovu a oznámíš synům Izraele: Vy sami jste viděli, co jsem učinil Egyptu. Nesl jsem vás na orlích křídlech a přivedl vás k sobě. Nyní tedy, budete-li mě skutečně poslouchat a dodržovat mou smlouvu, budete mi zvláštním vlastnictvím jako žádný jiný lid, třebaže má je celá země. Budete mi královstvím kněží, pronárodem svatým. To jsou slova, která promluvíš k synům Izraele.“

Exodus 19: 3-6

1. Úvod

Oblast Blízkého východu je rozporuplná a vyvolává emoce, jde o kulturně i nábožensky heterogenní prostředí, kde neustále bují latentní konflikt, a kde je těžké najít společnou řeč jak z hlediska náboženského a historického, tak i společenského, politického, vojenského a ekonomického. Jedním z klíčových a stále aktuálních témat a potenciálních konfliktních linií je existence státu Izrael na území původní Palestiny a tím ovlivněné izraelsko-palestinské, potažmo židovsko-arabské vztahy.

Stát Izrael, ač to tak může vypadat, nevznikl na zelené louce, ale jako následek několik tisíciletí dlouhého historického vývoje. Bezprostředně pak navazoval na přítomnost skupiny původních osadníků, tzv. jišuvu, kteří na území Palestiny přijížděli v imigračních vlnách tzv. „alijách“ již od roku 1880.¹ Ačkoliv kořeny židovského národa sahají mnohem dál do historie, dějiny moderního státu Izrael se začaly psát o půlnoci 14. května 1948. V tento den došlo podepsáním Deklarace nezávislosti k vyhlášení Státu Izrael na území předchozího Britského mandátu Palestina. Osobou, která deklaraci nejenom veřejně přečetla, ale také jako první podepsala byl David Ben-Gurion, vůdce sionistického hnutí a příslušník první vlny osadníků. Ben-Gurion se následně stal také ministerským předsedou nově ustanoveného státu, který vznikl jako završení sionistických snah² o navrácení země údajně zaslíbené Bohem izraelskému národu. Tyto snahy zesílily především po 2. světové válce v důsledku holocaustu a jejich korunováním měl být vznik židovského státu³ na území Palestiny jako historického dědictví a bezpečného útočiště před antisemitismem. [Sachar 1999: 268-271]

¹ Těchto vln bylo pět v období od roku 1880 do roku 1939 a byly následovány další imigrační vlnou v období 2. světové války. [Jewish Virtual Library 2022].

²Národně-obrozenecký ideový směr, jehož cílem je vytvoření židovského národního státu na území historické Svaté země (Kanáanu) jako útočiště pro židy z celého světa. Na intenzitě nabral především na konci 19. století v reakci na vlny antisemitismu v Evropě a poté v průběhu obou světových válek. Stěžejním dílem sionismu je kniha Židovský stát autora Theodora Herzla.

³ Použití výrazu židovský stát je nicméně pro moderní Izrael nepřesné, neboť na jeho území žijí početné etnické a náboženské skupiny a stát jako takový je formálně sekularizovaný.

Přestože byl Izrael jako stát uznán téměř okamžitě Spojenými státy americkými, okolní arabské státy se s jeho vznikem smířit nehodlaly. Během 24 hodin následujících po vyhlášení izraelské nezávislosti napadly jeho území armády Egypta, Jordánska, Sýrie, Libanonu a Iráku a vypukla tak první ze série arabsko-izraelských válek, tzv. válka za nezávislost. V ní musel Izrael obhajovat svoji suverenitu ve více než rok trvajícím ozbrojeném konfliktu, a zároveň tak započala éra jednoho válečného stavu za druhým. Z tohoto důvodu už 26. května 1948 vznikla sloučením militantních skupin *Hagana*, *Palmach*, *Irgun* a *Lechi* pravidelná armáda pod názvem Izraelské obranné síly (Israeli Defense Forces, IDF). IDF poté bránila Izrael ve všech válkách, které od svého založení vedl a řadí se tak mezi jednu z armád světa s nejbohatší bojovou zkušeností. [Čejka 2015: 78-83] V současnosti v IDF slouží přes 170 000 mužů a žen na základě všeobecné branné povinnosti, která obnáší 32 měsíců služby pro muže a 24 měsíců pro ženy. Po skončení základní vojenské služby zůstávají vojáci k dispozici pro službu v zálohách v objemu 30 až 45 dní v roce podle bojového zařazení, a to až do 40 let věku. [Weitz 2007: 97-100] Z toho je patrné, že armáda hraje v životě každého Izraelce významnou roli.

Izrael je specifickým státem hned z několika důvodů. Jeho geopolitická poloha uprostřed jemu nepřátelských zemí s odlišnou kulturou a náboženstvím do značné míry formuje jeho zahraniční politiku, která je orientovaná především na Spojené státy americké a země Evropské unie. K ne úplně ideálním vztahům vůči svým sousedům v regionu je nutno přičíst i složité jednání s palestinskou samosprávou a existenci nezanedbatelných menšin jiného než židovského vyznání. Dále také správa izraelských osad a kontroverzní téma okupace palestinského území a faktická neexistence psané ústavy⁴. I za těchto podmínek ale zůstává přinejmenším *de iure* demokratickou zemí⁵ s rozvinutým zdravotnictvím, které se pravidelně řadí na přední příčky světového žebříčku⁶, konkurenceschopným vzdělávacím systémem⁷ a působivým vědeckým potenciálem⁸.

⁴ Roli psané ústavy v izraelském právním prostředí přebírají tzv. základní zákony, které byly schvalovány postupně v průběhu uplynulých 60 let. [The Knesset: Basic Laws 2022]

⁵ Dle Democracy index 2020, který na základě konkrétních ukazatelů každoročně sestavuje The Economist Intelligence Unit je Izrael na 28. místě světa. Tyto ukazatele jsou např. politický pluralismus, svobodné volby, svoboda slova, dodržování základních lidských práv, respektování mezinárodních závazků, nezávislý tisk, náboženská pluralita, nezávislý soudní systém, legitimita vlády, přístup občanů k politickému rozhodování apod. Pro srovnání USA je 25. místě, Česká republika na 31. místě a Slovenská republika na 47. místě. [The Economist Intelligence Unit 2022]

⁶ Izrael se pravidelně umísťuje na předních příčkách tzv. Health-efficiency Indexu, který každoročně představuje agentura Bloomberg's. V roce 2018 byl na 6. pozici a v roce 2020 vzhledem ke zvládnutí situace ohledně šíření nákazy COVID-19 dokonce na 5. místě. [Bloomberg's 2020]

⁷ V porovnání s členskými zeměmi OECD dle ukazatelů, které OECD používá ve svých pravidelných publikacích, viz např. [OECD 2021]

⁸ Izrael se nachází na 15. příčce v Global Innovation Index 2021 vydávané každoročně Světovou organizací duševního vlastnictví, jednou z částí OSN založenou v roce 1967. [UN WIP 2021]

1.1 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem této magisterské práce je uvést historické a kulturní souvislosti, osobnostní a institucionální předpoklady a společenské a ekonomické důsledky povinné vojenské služby v Izraeli. Dále pak také to, jakým způsobem služba v armádě ovlivňuje mentalitu a přispívá k socializaci jedince a spoluvytváří jednotné normy, hodnoty a kolektivní identitu. To vše na pozadí geopolitického prostředí, ve kterém se Izrael úspěšně etabloval a za specifických podmínek, které napříč světovými dějinami směřovaly k vytvoření židovského státu. Služba v ozbrojených silách se zdá být pro izraelského občana nejenom službou vlasti, ale také důležitým prvkem tvorby národní identity a předpokladem plnohodnotného občanství. Význam této služby není pouze vojenský, ale také společenský, nacionalistický, osobní a profesní. Tato práce si klade za cíl prozkoumat, jestli vůbec, a jakým způsobem členství v IDF ovlivňuje způsoby socializace, tvorby vlastní i národní identity, ale také budoucí personální vazby, profesní vyhlídky a jak se naopak absence takové zkušenosti může podepsat na přístupu k životním příležitostem.

Předběžné výzkumné otázky, na které se v práci pokusím odpovědět, jsou následující:

Jaká je role IDF v socializaci jedince?

Hraje IDF klíčovou roli při vytváření společné izraelské národní identity?

Je služba v IDF důležitým faktorem pro tvorbu a přístup k dalším životním příležitostem?

Není v možnostech práce na daném rozsahu detailně pojednat historii státu Izrael jako takového, ani do větších podrobností popsat všechna úskalí vzniku a transformace jeho ozbrojených složek. Proto se budu zaměřovat na hlavní nosné téma, a to problematiku národní identity izraelských občanů židovského vyznání a způsoby, jakými tuto identitu utváří a zasahuje do ní povinná služba v izraelské armádě (Israeli Defence Forces, dále IDF) vnímaná jako občanská povinnost. Vzhledem k zachování konzistence práce nebude chybět zmínka o historii Izraele a izraelské armády, stejně jako snaha postihnout proměnu izraelské společnosti její specifika, problémy a také její militarizaci.

Práce bude rozdělena formálně na pět kapitol, tematicky pak na dvě části. V první části kromě metodologie pojednám o národní identitě jako takovém a o charakteristických znacích izraelské společnosti, které jsou jejími nositeli. Ve druhé pak o postavení IDF v izraelské společnosti, proces socializace izraelské mládeže, roli, jakou armáda hraje v tvorbě kolektivní identity a následky neabsolvování povinné vojenské služby.

1.2 Metodologie a teoretický rámec

Obsahem diplomové práce bude prozkoumání a teoretická analýza zdrojů odkazujících k roli armády státu Izrael (IDF) nejenom jako izraelských obranných sil, ale také jako důležitého socializačního a integračního agenta. Zdroje izraelské národní identity, vztahy mezi civilním obyvatelstvem a vojenskými strukturami a procesy politické socializace jedince budou objektem výsledné syntézy dat.

V práci budou použity tyto metody a techniky:

1. Rešerše zdrojů
2. Analýza problematiky
3. Sumarizace dat
4. Syntéza výsledků
5. Komparace a hodnocení dat

Práce je založena na kvalitativním výzkumu, jež se zaměřuje na jedinečnost zkoumaného jevu. Kvalitativní výzkum se snaží o hloubkovou analýzu jevu v jeho přirozeném prostředí. V rámci kvalitativního výzkumu pak využívá empiricko-analytický přístup metodou případové interpretační studie (case study), která umožňuje důkladný popis zkoumaného případu a jeho jednotlivých dílčích aspektů a vytváří ideální prostředí pro identifikaci příčin, podmínek a důsledků konkrétních jevů a porozumění komplexnímu fenoménu.

Jak uvádí Michal Kořan, případová studie má kořeny v historických vědách, odkud se v druhé polovině 19. století rozšířila do antropologie a sociologie. Nejvlivnější školou využívající případových studií byla svého času Chicagská škola. Ta byla do poloviny 30. let 20. století považována za nejvlivnější směr americké sociologie. Kvalitativní přístup ale potom v metodologii sociálních věd nahradil pozitivistický kvantitativní přístup. Případové studie ustoupily do pozadí především pro svoji neschopnost, tváří v tvář statistickým

metodám, poskytnout funkční nástroje k verifikaci svých závěrů. Obroda kvalitativní metodologie v 80. letech však znamenala návrat případové studie mezi vědecké postupy. [Kořan 2008: 30-31] Dnes je případová studie základní a nejpoužívanější typ kvalitativního výzkumu.

Případová studie je detailní analýzou konkrétního případu, který byl zvolen jako objekt výzkumu. Jejím cílem je poskytnout hluboké porozumění nebo příčinné vysvětlení vybrané problematiky. Musí zohlednit celkový kontext události, objektu (sociální, politický, historický), fenoménu či děje a musí zároveň poskytnout komplexní obrázek. Případem je potom pro tyto potřeby myšlen dostatečně ohraničený aspekt historické epizody nebo dostatečně ohraničená historická epizoda sama o sobě. [Kořan 2008: 32] Případové studie se soustřeďují na hloubkový popis a analýzu určitého socioekonomického jevu, kdy hrají roli jako výzkumná metoda, technika sběru dat i konečný výstup a prostředek sdělování.

Mezi znaky případové studie patří:

- detailní studium a analýza jednoho případu
- velké množství dat shromážděných k jednomu případu
- zachycení složitosti případu a komplexnosti jeho vztahů
- cílem je poskytnout hluboké porozumění nebo příčinné vysvětlení případu
- zohledňuje společenský kontext fenomén [Hendl 2008: 102-103]

Jedním ze základních druhů případových studií je jedinečná případová studie⁹, která neočekává nic jiného než detailní prozkoumání daného případu. Tento typ odkazuje ke konfigurativně-idiografické studii Harryho Ecksteina. [Eckstein 1975: 96-98] Jedná se o studium případu, který je zkoumán jen pro jeho vnitřní povahu, pro svou jedinečnost. Neusilujeme jeho prostřednictvím o poznání obecnějšího fenoménu ani o tvorbu abstraktních teoretických konstrukcí. Zásadní charakteristikou tohoto typu případových studií je tedy jejich úsilí o celostní a hluboké porozumění komplexním fenoménům bez ambice přispět k prohloubení poznání o fenoménech jiných. [Kořan 2008: 33-34]

V rámci rozdělení dle [Levy 2008: 11-14] se v tomto případě jedná právě o idiografickou případovou studii, která má za cíl popsat, vysvětlit a interpretovat určitý případ, bez nároků na generalizaci nebo vytváření nových teorií. Cílem této práce je zachycení jedinečnosti

⁹ Více o jedinečné případové studii např. viz str. 187-210 v knize Gerring, J. 2007. Case Study Research. Principles and Practices, Cambridge, Cambridge University Press.

případu v podobě specifických skutečností, kontextu, vysvětlení jeho vztahů apod. Idiografický přístup zdůrazňuje individuální perspektivu studované situace, procesy, vztahy atd. Případová studie tak umožňuje poskytnout hloubkový obraz problému (oblasti, tématu), který se zkoumá a popisuje v rámci širšího prostředí a kontextu. [Chrastina 2019: 49] Účel práce je deskriptivní, tedy se pokouší zachytit úplný obraz případu a podrobný popis fenoménu v jeho reálném kontextu.

K samotnému tělesu informací a dat přistupuji z pohledu interpretativní sociologie a konkrétně pak sociálního konstruktivismu. Konstruktivismus spadá mezi širší rodinu kritických interpretativních teorií, které zkoumají závislost vědění na historickém kontextu a společenských strukturách. Vznikl díky zvýšení zájmu o společenské základy poznání a obsahuje interpretativní a interakcionistické prvky. S postupem času se sociologie vědění rozšířila do vědeckého i laického podvědomí díky takovým jménům jako je Karl Raimund Popper a jeho kritická teorie falzifikace, Thomas Kuhn a jeho koncepce paradigmat a vědeckých revolucí, Michel Foucault s podobnými představami tzv. epistémé, a nakonec Bruno Latour a jeho teorie aktér-síť, dle které jsou vědecké poznatky konstruovány všemi svými aktéry, životnými i neživotnými. [Harrington 2006: 177-179] Jak dále uvádí Harrington: „Interpretativismus je označení pro přístupy, které kladou důraz na subjektivní význam jednání a institucí v sociálním světě. Je spojený zejména s metodologickými představami Maxe Webera a Georga Simmela a s jejich vlivem na další generaci autorů. Spíše, než o vnější vysvětlení se zajímá o vnitřní porozumění. Mezi interpretativní proudy patří například symbolický interakcionismus, fenomenologická sociologie, etnometodologie a právě sociální konstruktivismus. Je reprezentován jmény jako Edmund Husserl, Alfred Schutz, Martin Heidegger, Jürgen Habermas, George Herbert Mead, Ludwig Wittgenstein, Peter Berger, Thomas Luckmann, Harold Garfinkel, Erving Goffman, Michel Foucault nebo Anthony Giddens. V 60. letech 20. století vystřídala interpretativní sociologie na pozici dominantního paradigmatu společenských věd do té doby převládající strukturní funkcionalismus a neopozitivismus. [Harrington 2006: 161] V následujících odstavcích si uvedeme některé základní prvky sociálního konstruktivismu a teorií, které mu předcházely, a to zejména s ohledem na ústřední koncept této diplomové práce, kterým jest identita.

Symbolický interakcionismus, za jehož zakladatele je považován George Herbert Mead, předpokládá, že jednání lidských bytostí se zakládá na významech, které přikládají věcem, jež je obklopují. Tyto významy jsou produktem sociální interakce a mohou být neustále pozměňovány, nejsou tedy ničím pevným a předem daným. Lidský svět je tak výtvořem bytostí, které ho obývají. [Keller 2004: 129-130] Centrálním prvkem symbolického interakcionismu je jedinec, proto také pracuje s identitou jako s individuálním fenoménem a jako první zpochybnil její neměnnou, danou podstatu [Mlynář 2014: 261] Stal se sociologickou teorií, která se přiklání k pojetí identity jako k nestálému a neustále znovu konstruovanému jevu. Učinil tak na základě předpokladu, že neexistuje žádný biologický základ lidské identity, ale pouze procesy, kterými je utvářena na základě osobní internalizace sociální reality a její následné interpretace a reflexe. [Mlynář 2014: 264] Dle Kateřiny Holubové položili George H. Mead a Charles H. Cooley základy pro pojetí identity jako dynamické entity. [Holubová 2016: 37]

Fenomenologie, původně filozofický směr Edmunda Husserla, který do sociologie přenesl Alfred Schütz. Zajímá se o procesy socializace a lidského vědomí a jeho místo ve světě. Poukazuje na odlišnost způsobů, jakými lze zkoumat přírodní a společenské vědy. Společenské vědy totiž pracují především s konstrukty, nikoliv s objektivními fakty. Místo zkoumání věcí samých se fenomenologie zabývá zkušeností, tedy tím, jak se věci jeví člověku v jeho vlastním vědomí. Podle Schütze je svět interpretovaný a typizovaný. Každý jedinec se orientuje ve svém světě pomocí tzv. příruční zásoby vědění, která je obecná a funguje jako vzorec chování. [Keller 2004: 139-140]

Sociální konstruktivismus jako jeden ze směrů nejednotné školy interpretativní sociologie stojí v přímé opozici k pozitivistickým, objektivistickým a primordialistickým přístupům. Východiskem této teorie je fenomenologická sociologie Alfreda Schütze. Ústředním prvkem je v ní člověk, který svoji realitu poznává a chápe pomocí zkušeností, které získává na bázi každodenních interakcí. Pokud se více subjektů shoduje na stejném hodnotovém žebříčku a smysluplnosti určitých jevů, dojde k objektivizaci. [Šubr 2001: 31-38] Snahou sociálního konstruktivismu je odhalit, jakým způsobem je vytvářena sociální realita a jednotlivé sociální fenomény, procesy socializace a institucionalizace. Teorie sociálního konstruktivismu vychází z předpokladu, že realita není neměnná, ale je vytvářena prostřednictvím sociálních procesů.

Konstruktivismus poukazuje na nedostatky v objektivitě vědeckého bádání a tvrdí, že nelze objektivně postihnout realitu sociálního prostředí, protože ta je jenom relativním a subjektivním sociálním konstruktem. Zastává také názor, že skutečnost je potřeba poznávat jako celek, a ne jenom její izolované části a fenomény. Z důvodu subjektivnosti se konstruktivismus nesnaží zobecňovat a vymyká se tak často obecně platným teoriím. K tomu přispívá také to, že se snaží proniknout k jádru věci a zkoumat každou její jedinečnost, oproti pozitivistickým vědám, které se zaměřují na prvky společné všem jevům a snaží se nacházet zákonitosti a pravidla. Pozitivistická sociální věda přistupuje k realitě stejně, jako newtonovská věda k přírodním zákonům. Předpokládá tedy platnost dvou podmínek objektivního vědeckého zkoumání, a sice heterogenitu a oddělenost výzkumníka a zkoumaného. Tyto podmínky nemůže konstruktivismus splnit, neboť považuje prvky reality za sociální konstrukty. Mezi takovéto konstrukty patří i kolektivní identita¹⁰. [Barša 2006: 21-22]

Naopak primordialisté zastávají názor, že národ a národní identita je objektivní kategorií a definuje je objektivními, ověřitelnými a empiricky zjištěnými rysy, což může být kultura, jazyk, politická vazba k určitému teritoriu či pokrevní pouto [Hroch 2009: 18] V pojetí objektivistické a primordialistické etnografie a historiografie do poloviny 20. století byla kolektivní identita souhrnem objektivně daných fyzických či psychických rysů, které charakterizovaly příslušníky dané skupiny, a zároveň je odlišovaly od skupin jiných, a to bez ohledu na jejich vlastní pocit přináležitosti.¹¹ [Barša 2006: 23-25] Subjektivistický konstruktivismus zaujímá opačné stanovisko a předpokládá, že identita je vytvářena především vlastním myšlením a jednáním. A tedy rozhodující je vlastní prožívání příslušnosti k určité skupině. [Barša 2006: 26-27] Představy a realita jsou v tomto případě neoddělitelnou stranou jedné mince. Zmíněná dichotomie je na tématu této diplomové práce, tedy na židovské identitě názorná v tom smyslu, že tato identita v sobě spojuje objektivní i subjektivní konstituci. K objektivním patří podmínky pro de iure uznání židovské etnicity, například pro účely získání izraelského občanství, tedy pokrevní linii, konverzi nebo manželství. Zároveň ale izraelská společnost z velké části spoléhá na subjektivní ztotožnění se s židovstvím, ať už ve smyslu náboženství, nebo přejatém smyslu židovského národa, a internalizaci jeho hodnot, symbolů a norem.

¹⁰ Další takové společensky konstruované systémy mohou být myšlenka genderu, národa, instituce spravedlnosti a soudu, univerzálních lidských práv, rozdělení společnosti na třídy, peníze jako prostředek směny atd.

¹¹ Není náhodou, že tyto přístupy byly výchozí pro pohnutky, jakými je nacionalismus a rasismus.

Sociální konstruktivismus je dnes reprezentován především Peterem L. Bergerem a Thomasem Luckmannem a jejich knihou *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění* poprvé vydanou v roce 1966¹². Ve svém pojetí čerpají hned z několika teoretických zdrojů, jako je například fenomenologický přístup Alfreda Schutze, antropologická perspektiva Arnolda Gehlena, či právě z výše zmíněného George H. Meada. [Holubová 2016: 40] Základním prvkem jejich teorie je důraz na syntézu individuální a kolektivní složky identity¹³. Při formování a udržování identity považují za důležitý obousměrně konstitutivní vztah jedince a sociální struktury. Chronicky známé je Bergerovo a Luckmannovo tvrzení, že „realita každodenního života je vytvářena sociálně, je tedy sociálně konstruovaná, a to v rámci dialektického vztahu mezi společností (objektivní realitou) a jedincem (subjektivní realitou), kteří se navzájem ovlivňují.“ [Berger, Luckmann 1999: 9-11] Už z podstaty tohoto vztahu autoři neuznávají dělení identity na kolektivní a individuální, pouze představují vztah mezi subjektivní a objektivní realitou jako předmět socializace a procházející procesem objektivizace, institucionalizace, legitimizace a internalizace¹⁴. [Berger, Luckmann 1999: 93]

Konstruktivismus chápe identitu jako „kulturní rámec nebo ideový kontext, jímž jeho aktéři interpretují svět, svou pozici a roli v něm, a jehož prostřednictvím vkládají smysl svým činům“ [Šedivý 2002: 13–14]. Sociální konstruktivismus tak „zkoumá normy, vzorce chování a sdílené ideje, které utvářejí a proměňují identitu těchto aktérů, vzájemné interakce těchto aktérů a vytváření kolektivních identit“ [Kratochvíl 2008: 177]. Sociální vztahy pak identitu nejen udržují, ale mohou ji i změnit. Identita zároveň zpětně působí na danou sociální strukturu, což může vést také k její proměně. Vztah mezi identitou a sociální strukturou je tedy dialektický [Berger, Luckmann 1999: 170-172] Pro konstruktivisty je funkce sociální struktury v procesu socializace jedince stále ještě nezastupitelná, neboť byt' je jedinec považován v tomto procesu za aktivního, stále využívá především modely, které mu společnost nabízí. [Bernard 2008: 124]. Holubová na pomyslné ose od individuální po kolektivní podstatu identity zasazuje soc. konstruktivismus doprostřed. Na opačných pólech jsou potom symbolický interakcionismus na straně psychoanalytické a individuální a na

¹² Podobně důležitými publikacemi v oblasti MVZ jsou knihy *Anarchy is What States Make of It* z roku 1992 a *Social Theory of International Politics* z roku 1999 A. Wendta, které se zaměřují na mezinárodní systém a jeho jednotky – státy a jejich vzájemné působení.

¹³ Jak uvádí Holubová: „Jinými slovy, přínos jejich přístupu tak spočívá v propojení dvou základních paradigmatických východisek sociologie, durkheimovského přístupu ke společnosti jako k objektivní skutečnosti a weberianského chápání společnosti jako výtvaru činnosti, jež je vyjádřením subjektivního významu.“ [Holubová 2016: 40]

¹⁴ K této internalizaci ale dochází pouze v případě, že se socializovaný jedinec vnitřně identifikuje se společností, v jejímž rámci k socializaci dochází.

straně kulturní a společenské postmoderní teorie s akcentací kolektivní identity.¹⁵ [Holubová 2016: 35-3, 48]

V 80. letech 20. století se sociální konstruktivismus prosadil i v oboru mezinárodních vztahů. Jako alternativa dvou hlavních myšlenkových proudů, realismu a liberalismu, se účastnil především debaty o bezpečnosti a riziku. [Drulák 2003: 110-111] Bezpečnost tak začala být vnímána jako sociální konstrukt, v němž určité společenské skupiny usilují o obranu svých hodnot, jež pokládají za důležité, ale které mohou mít pro jinou společenskou skupinu podstatně odlišný význam. [Wendt 1992: 396] Hlavní představitelé soc. konstruktivismu v mezinárodních vztazích jsou Alexander Wendt, Nicholas Onuf nebo Friedrich Kratochwil. A. Wendt vystavěl svou teorii sociálního konstruktivismu v mezinárodních vztazích na kritice Kennetha N. Waltze a jeho strukturálního realismu, který nedokázal vysvětlit všechny kontexty konce studené války a nový světový řád. Na pomezí konstruktivismu a neorealismu se nachází Kodaňská škola reprezentovaná B. Buzanem a O. Waeverem [Waever et al. 1993: 23]. Konstruktivismus na rozdíl od neorealismu popírá čistě objektivní podstatu ohrožení a úzké militární pojetí bezpečnosti. Kromě tradičního vojenského sektoru bezpečnosti rozšiřují konstruktivisté svou analýzu na sektor politický, hospodářský, společenský a environmentální. Jev se stává bezpečnostní otázkou a ohrožením prostřednictvím komunikace mezi aktéry v procesu sekuritizace. [Šedivý 2002: 7–8]

Alexander Wendt nebo Peter Katzenstein pak vidí konstruktivismus jako střední cestu mezi kritickými a pozitivistickými teoriemi. [Drulák 2003: 124] Sám Wendt přichází s označením svého přístupu v díle *Constructing International Politics* jako konstruktivistická systémová teorie. Hlavním definičním znakem pro konstruktivisty jsou všeobecně sdílené normy, působící prostřednictvím identit aktérů. Právě identita je pro konstruktivismus jedním z centrálních prvků [Tidy 2007: 15]. Konstruktivismus odmítá objektivní realitu a na její místo staví realitu postavenou na subjektivních hodnotách, idejích a představách daných aktérů. [Hynek 2005: 136] Zkoumá role jednotlivců a různých institucí uvnitř státu, kterého nevidí jako jediného aktéra, ačkoliv jej může stavět do primární pozice podílející se na vytváření identity. Realita mezinárodních vztahů je tak vždy sociální konstrukcí závislou na jednání a interakcích všech zúčastněných stran a jako taková je jejich výtvořem. Národní identita je jedním z těchto konstruktů a podléhá tedy všeobecnému konsenzu ze strany aktérů, a naopak

¹⁵ A také např. makrosociální přístup Talcotta Parsonse, který identitu považuje za kolektivní fenomén. [Kučera, Power 2012: 10–11]

ovlivňuje chování struktury. Dochází k vzájemné interdependenci aktér – struktura v systému, jež má pouze takový význam, jaký je mu společností přiřazen. Objektivitu sociálním konstrukcím následně dodává jejich praktická aplikace. [Wendt 1995: 71-72]

Konstruktivisté a postpozitivisté celkově, na rozdíl od tradičních směrů, zdůrazňují myšlenku, že mezinárodní vztahy jsou alespoň zčásti konstituovány v představách hlavních aktérů, nejsou tudíž čistě objektivní realitou, nezávislou na lidském vědomí. Přistupují tedy k vlastní interpretaci reality, pomocí které lze pojmenovat nové jevy, pro něž tradiční přístupy nemají vysvětlení jako jsou sociální pravidla, aktéři, struktura, jazyk, normy, hodnoty a právě identita. [Drulák 2003: 51; Císař 2002: 58]. Na moderní přístup sociálního konstruktivismu navazovaly postmoderní východiska, která tvrdí, že tvůrcem identity je jedinec sám o sobě, bez přispění společnosti. Mezi postmodernisty řadí Josef Bernard např. Ulricha Becka, Zygmunta Baumanu či Anthonyho Giddense [Bernard 2008: 128]

Co se obsahového členění práce týče pak v úvodní části najde svoje místo historický popis, který je nutný pro uvedení do kontextu dějinného vývoje a jeho přesahu do současnosti a také náčrt obecných teoretických konceptů a definic, sloužících pro vymezení dané problematiky. Ta bude následně zkoumána především pomocí obsahové analýzy na konkrétních tématech. Teoretické poznatky pak budou uplatněny v empirické části práce při snaze identifikovat prvky izraelské národní identity a jejich projevů a také v popisu, jakou má IDF vliv na tuto národní identitu a jakou hraje roli při jejím vytváření. Závěrečná část je potom věnována prezentaci zjištěných poznatků a jejich relevantnosti při odpovídání na dané výzkumné otázky.

Diplomová práce je postavena na analytickém rozboru dostupných primárních a sekundárních zdrojů. Pro historickou a teoretickou část je použita především sekundární literatura české provenience. Vynikající akademik zabývající se problematikou národu, nacionalismu a národní identity je např. český historik Miroslav Hroch, v metodologické části čerpám hojně z prací politologa Petra Druláka. Pro rozpor problematiky IDF a její role v izraelské společnosti budou využity monografie nejčastěji izraelských nebo také amerických autorů. Mezi významné osobnosti pojednávající tuto tematiku lze zařadit sociálního antropologa Eyala Ben-Ariho, politologa Stuarda A. Cohena nebo sociální antropoložku Ornu Sasson-Levy. Použit budou také primární prameny jako jsou statistiky, rezoluce OSN, zákony, výroční zprávy think-thanků a lidskoprávních organizací, projevy nebo rozhovory. Společně s relevantními odkazy a mediálními články by měly zdroje pokrýt

všechny informace přínosné při tvorbě této práce. Přesto, nebo snad právě proto, je nutné zmínit také jisté limity a rizika spojená s tvorbou případové studie založené na analýze pramenů, co se tak komplikované problematiky, jako je blízkovýchodní konflikt, týče. Mezi ty patří především jisté tematické omezení, kdy s ohledem na koherenci práce budou přehlíženy některé mezinárodně právní nebo náboženské pohledy na existující kontroverze, konflikty a tabu, ačkoliv si jich je autorka vědoma.

Další názorové zkresení vychází samo o sobě už z dostupnosti literatury a pramenů, jejichž autoři jsou sami z valné většiny izraelské nebo židovské národnosti a jejich práce se potom logicky často zaměřují spíše na židovské obyvatelstvo státu Izrael. Obtížnější dostupnost literatury palestinské a arabské provenience, a jejich překladů do angličtiny, tak sama o sobě znamená podstatnou redukci vzorku využitých dat a je nutné si položit otázku vědecké objektivity a neutrálnosti použitých podkladů a toto držet na zřeteli. S tím souvisí určité zkresení při následné interpretaci dat, kterému však v kvalitativním výzkumu nelze nikdy zcela zabránit a už vůbec ne, v podobně kontroverzním a netransparentním prostředí jaké nás bude při tvorbě práce provázet. Z důvodu zvýšení objektivity práce, a abych se této jednostrannosti vyhnula, se snažím, pokud možno v co největší možné míře zařazovat autory jiné než izraelské nebo alespoň také ty, jejichž práce nepostrádají příslušnou dávku kritiky, a také vycházet z alternativních zdrojů, jako jsou mezinárodní lidskoprávní sdružení nebo palestinské neziskové organizace.

Časově se omezím na celé období od vzniku samostatného státu Izrael v roce 1948 do současnosti, a to díky dobré dostupnosti literatury pokrývající tuto dobu (především izraelské provenience, viz výše) a také vzhledem k tomu, že tato perioda tvoří historicky i logicky ucelený rámec.

2. Východiska práce

2.1 Definice a vymezení pojmů

V práci budeme vycházet z následujících definic klíčových pojmů.

Národ, nacionalismus, národní stát

Dle zjednodušené a na subjektivním cítění založené definice je národ „skupina lidí, kteří sami sebe vnímají jako společenství spojené historickými a kulturními vazbami a společným původem“ [Kellas 1991: 2]. Velký sociologický slovník definuje národ jako osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území. Jednotlivé národy se pak vymezují 3 hledisky – kulturně, politicky a psychologicky. [Petrusek et al. 1996: 668].

Tradičnější definice dle Gellnera uvádí, že „1) dva lidé jsou stejné národnosti, pokud společně sdílejí stejnou kulturu a 2) dva lidé jsou stejné národnosti, pokud sami sebe uznají za příslušníky stejného národa. Pod pojmem kultura zde rozumíme systém idejí, znaků, asociací a způsobů chování a komunikace. Národy jsou tak dílem přesvědčení, loajality a solidarity lidí, kteří jsou navzájem spojeni jistými právy a povinnostmi vyplývajícími ze sdíleného společenství“. [Gellner 2003:10]

Miroslav Hroch pak definuje národ jako „velkou sociální skupinu lidí, kteří jsou si rovni a kteří jsou spjati kombinací několika vazeb či vztahů, které se často formovaly po celá staletí – vazeb jazykových, kulturních, politických, geografických, hospodářských aj. [Hroch 1999b: 8].

Žádná z těchto vazeb není nezastupitelná, ale tři okolnosti jsou nutnou podmínkou pro existenci národa a to následující:

1. vyšší stupeň intenzity komunikace směřující dovnitř skupiny ve srovnání s komunikací směřující mimo její rámec: tato intenzivnější komunikace byla obvykle (ale nikoliv nezbytně) podmíněna jazykovou homogenitou
2. jistá podoba „kolektivní paměti“, tj. povědomí o společné minulosti
3. koncept rovnosti všech příslušníků národa jako členů občanské společnosti, který byl neuskutečnitelný v podmínkách feudálního systému založeného na nerovnosti lidí. [Hroch 1999a: 10-11]

Pokud sáhne mezi autory zahraniční provenience, britský historický sociolog Anthony David Stephen Smith definuje národ jako „pojmenované a sebe-definující se lidské společenství, jehož členové kultivují sdílenou paměť, symboly, mýty, tradice a hodnoty, přičemž udržují vazby k historickým územím či ‚domovinám‘, jež obývají, vytvářejí a rozšiřují specifickou veřejnou kulturu a dodržují sdílené zvyky a standardizované zákony“. Smith's (2008: 19)¹⁶

Národy evropského typu se obecně vyznačují prioritním faktorem psychologické sounáležitosti dané společným jazykem a kulturou, společným historickým vývojem v určitém časovém období ve státním útvaru i vztahem k národním symbolům. [Baar 2002: 58]

Politickým rozměrem a projevem existence národa je nacionalismus. Pojem národa by nebyl úplný bez jeho implikace na definování pojmu nacionalismu, kterého se tímto okrajově dotkneme. Nacionalismus je ideologie, která zdůrazňuje význam národů a tvrdí, že národní charakter je všeprostopupujícím rozlišujícím faktorem, podle kterého by všichni lidé měli mít pouze jednu neměnnou národnost a z té by pak odvozovali svoji loajalitu a identitu. [Miller 1995: 328] Dvě stěžejní definice nacionalismu od Ernsta Gellnera a A. D. Smithe se liší především ve svojí univerzálnosti. Zatímco Gellnerova definice je obecnější a chápe nacionalismus jako princip, definice Smithova jej považuje za specifické hnutí.¹⁷

Ernst Gellner, který se ve svých knihách zabývá otázkami nacionalismu a jeho původu, definuje nacionalismus jako „politický princip, který z kulturní podobnosti činí fundamentální sociální pouto. Ať už mezi lidmi existují jakékoli principy autority, jejich legitimita závisí na tom, že členové dané skupiny patří ke stejné kultuře (neboli jazykem nacionalismu řečeno ke stejnému národu)“ Nacionalismus je dle něj primárně politický princip, kdy politická a národní jednotka musí být shodné. [Gellner 2003: 17]

Zatímco podle A. D. Smithe je nacionalismus „ideologické hnutí za dosažení a udržení autonomie, jednoty a identity lidské populace, jejichž někteří členové ji považují za existující nebo potenciální národ. (Smith 1991: 73).¹⁸

¹⁶ Definice národa A. D. Smithe se v čase vyvíjely. Srov. definici národa jako „lidské populace sdílející historické teritorium, společné mýty a vzpomínky, masovou veřejnou kulturu, ekonomiku a společná práva a povinnosti pro všechny členy“ [Smith 1991: 14] nebo jako „pojmenovanou komunitu vlastníci historické teritorium, sdílené mýty a vzpomínky a společnou veřejnou kulturu a právní akty a zvyky“ [Smith 2002: 15].

¹⁷ Nacionalismem se také velmi obšírně zabývá Hroch ve svých publikacích Hroch, M. 2009. Národy nejsou dílem náhody a Hroch, M. 2003. Pohledy na národ a nacionalismus. Uvádí zde, mimo jiné, i několik typů nacionalismu - humanistický, jakobínský, tradicionalistický, liberální a integrální.

¹⁸ Elie Kedourie a Ernst Gellner patří k představitelům modernistického přístupu, zatímco Anthony D. Smith se řadí spíše k etnokulturní škole výzkumu nacionalismu, která je spojována s primordialismem. [Štětka 2007: 14].

Z nacionalismu také vychází myšlenka národního státu. Max Weber definuje stát jako „lidské společenství, které si na určitém území nárokuje pro sebe monopol legitimního násilí“ [Weber 1990: 10]. Thomas Hobbes naproti tomu definuje stát jako společenskou smlouvu mezi jednotlivcem a panovníkem. Dle jeho názoru král přejímá veškerou výkonnou, zákonodárnou a soudní moc, proti které není žádné odvolání.¹⁹

Mezinárodně uznávanou definici státu lze nalézt v Montevidejské konvenci o právech a povinnostech států²⁰, která definuje stát jako subjekt mezinárodního práva, pokud splňuje 4 kritéria – stále obyvatelstvo, definované teritorium, vlastní vládu a schopnost vstupovat do vztahů s ostatními státy. [United Nations Treaty Collection: Convention on Rights and Duties of States adopted by the Seventh International Conference of American States]

Národní stát je potom už z logiky věci institucí, která v sobě spojuje ideu státu a národa. Je to politická jednotka, která vznikne, pokud ve stejném čase a na stejném území dojde ke spojení národa a státu. [Cederman 1997: 19]

(Národní) identita

V souladu s předchozími definicemi lze zjednodušeně říci, že projevem nacionalismu je situace, kdy o vznik národního státu usiluje skupina lidí považujících se za národ. Ale proč, jak a na základě čeho dochází u některých jedinců k sebe-pojmenování a vlastnímu přiřazení se k určitému národu? Národ jako množina příslušníků zde představuje skupinu, jejíž příslušnost je pocíťována na základě prožívání vlastní identity. Národní identita je jednou z kolektivních sociálních identit, kterou lze definovat jako pozitivní vztah jedince k jeho národu. Není vrozená, nýbrž sociálně konstruovaná. [Carey 2002: 391]. Zároveň, jak podotýká Weber, je to spíše subjektivně hodnotová než objektivně empirická veličina. Jedná se o domnělou komunitní sounáležitost, spíše než o soubor společných vlastností. [Weber 1978: 395]

¹⁹ Toto je východisko vyznávané teorií společenské smlouvy, jejíž hlavními zastánci jsou Thomas Hobbes (Leviathan neboli O podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského), John Locke (Dvě pojednání o vládě) a Jean Jacques Rousseau (O Společenské smlouvě).

²⁰ Úmluva právně ukotvuje suverenitu státu jako součást mezinárodního práva. Dokument podepsali zástupci z 19 amerických států 6. prosince 1933 a v platnost vešel 26. prosince 1934. Přijata do registru smluv Společnosti národů byla 8. ledna 1936.

Tyto objektivní vlastnosti (jako např. jazyk nebo zvyky) jsou pak důležité pouze do té míry, pokud přispívají k vytváření a udržování zmíněné sounáležitosti. Vědomí společné historie a víra ve společný osud konstituují vzájemnou solidaritu a konstruuje podvědomě silnější vazby s příslušníky uvnitř skupiny, než s příslušníky vně [Connor 1994: 104].

K tomu, že z politického hlediska je prožívání národní identity především otázka přesvědčení o tom, že jedinec přináleží k větší skupině lidí, která má na základě určitých prvků, především společného původu, právo na suverénní existenci v rámci mezinárodních vztahů v podobě samostatného státu, bez ohledu na legitimitnost tohoto přesvědčení, dospěl i Paul Gilbert. [Gilbert 1998: 11-19]

Za nejkompexnější přístup k problematice národní identity považují přístup A. D. Smithe. Ten popisuje národní identitu jako kolektivní pocit, založený na přesvědčení o vlastní sounáležitosti v rámci stejného národa a přesvědčení o sdílení většiny atributů, které národ odlišují od těch ostatních“ [Smith 1991: 14.] V pozdějších dílech autor přepracoval a rozšířil svoji definici národní identity jako „kontinuální reprodukci a reinterpretaci vzorce hodnot, symbolů, vzpomínek, mýtů a tradic, které představují distinktivní dědictví národů a identifikaci jednotlivců s tímto dědictvím a jeho kulturními prvky.“ [Smith 2008: 19].

Z toho je zřejmé, že národní identita se projevuje prožíváním vzájemné spřízněnosti v rámci těchto tematických dimenzí, a tedy větším pocitem sounáležitosti směrem ke členům skupiny sdílející stejné hodnoty (my), než ke členům s hodnotami odlišnými (oni). Tento pocit může být vyvolán společnými vzpomínkami, zkušenostmi, představami, hodnotami, zvyky, jazykovými obraty, kulturními vzory, historickými milníky, sdílením stejného teritoria nebo vazbou na společnou historickou domovinu, provázanými ekonomickými vztahy, komplexní politickou situací, společenskými institucemi, vnitřní kohezí, solidaritou a komunikací, národním uvědoměním a všem srozumitelnými symboly.

Anthony D. Smith na rozdíl od ostatních autorů rozděluje základní prvky národní identity do několika objektivních kategorií:

1. Společné historické území a/nebo vlast
2. Společné mýty a dějepisné vzpomínky
3. Společné masová kultura
4. Společná práva a povinnosti pro všechny členy
5. Společná ekonomika s možností mobility členů [Smith 1991: 14]

Toto rozdělení téměř odpovídá dimenzionálnímu modelu Montserrat Guibernau, podle které se dílčí aspekty a vnímání vlastní identity může projevat v 5 dimenzích: teritoriální, historické, kulturní, politické a psychologické. [Guibernau 2007: 11-25] Přestože na rozdělení projevů a charakteristik národní identity pracovalo víc autorů²¹, budeme v této práci dále vycházet právě z modelu M. Guibernau a postupně si představíme jednotlivé prvky národní identity v těchto dimenzích a jako roli v jejich utváření hraje izraelská armáda.

²¹ Např. Vlachová a Řeháková představily tři roviny národní identity v moderní společnosti: individuální sociálně-psychologickou, politicko-systémovou a ideologickou rovinu. [Vlachová; Řeháková 2004: 490]. Podle Hallera a Resslerové jde zase o obraz a sebeuvědomění si konkrétních charakteristik vlastního národa a jeho silných a slabých stránek v porovnání s národy ostatními. Dále hraje roli láska a emocionální vazba k národu, zahrnující národní hrdost i stud v závislosti na národních úspěších a prohrách, připravenost jednat ve prospěch národa a podpořit politická opatření za účelem ochrany a posílení národa. [Haller, Resslerová 2006: 823]

3. Stát Izrael

Zde si uvedeme nejenom stručnou historii židovského národa, počínaje biblickými odkazy a tureckou nadvládou konče, ale také nejdůležitější události 20. století, které měly vliv na podobu Izraele jako nezávislého státu a specifickou charakteristiku izraelské kolektivní identity. Jedna podkapitola bude navíc věnována alternativnímu výkladu dějin skupinou tzv. *nových historiků*.

3.1 Historie a kořeny státu Izrael

Tato kapitola nemá a ani nemůže mít na zřeteli vyčerpávající popis judaismu ani historii jeho vyznavačů. Klade si pouze za cíl přiblížit politické dějiny palestinských židů, neboť dějiny, jakkoliv jsou důležité pro všechny národy, pro Izrael a izraelské židy mají obzvláštní význam a zanechaly výraznou stopu v kultuře a charakteristice národa. Všechny konflikty a nesnáze²², kterým musel židovský národ čelit po několik tisíciletí, a které přetrvaly až do moderní doby, jak dokládá v podstatě neustálý válečný stav, ve kterém se stát Izrael od svého vzniku nachází, se nesmazatelně otiskly do společnosti a mají kromě politiky státu vliv i na mentalitu jedince. Jsou to, mimo jiné, právě tyto „křivdy“, které je třeba brát v potaz při chápání izraelské zahraniční politiky a stavu společnosti, které v politické sociologii popisují termíny výjimečnosti a mentalita obležení (Siege Mentality).

Podle příběhů Starého zákona pochází izraelský národ ze tří praotců – Abraháma, Izáka a Jákoba. Právě Jákob a jeho 12 synů se usídlili v Egyptě, kde ale postupně upadli židovské kmeny u faraona v nemilost a odkud byli následně Mojžíšem vyvedeni. [Exodus 33,1] Při svém putování pouští pak na hoře Sinaj obdržel Mojžíš od Boha posvátné Desatero a po desítkách let končí putování vstupem Izraelitů do země Kannán. [Exodus 31,18] Kannán bylo přitom území odpovídající svojí polohou přibližně částem území dnešní Palestiny, Sýrie, Libanonu a Izraele. V té době bylo toto území rozděleno na městské státy obývané semitskými kmeny tzv. Kananejci, kteří na pobřeží vytlačili původní obyvatelstvo, Féníčany. [Segert 1995: 17–30] A právě tato země měla představovat dar Boha původním praotcům a být tedy židovskému národu zemí zaslíbenou. [Deuteronomium 1,8 a 30,5]

²² Vzhledem k tematické orientaci práce na izraelskou společnost se budeme držet tohoto subjektivního úhlu pohledu a odhlédneme od kontroverze, která doprovází zahraničně-politickou i mezinárodně-právní roli státu Izrael. Tato práce si neklade za cíl rozsoudit palestinsko-izraelský konflikt ani oprávněnost požadavků žádného z aktérů.

Období soudců a králů

Židé po svém příchodu do Kannánu městské státy dobyli a jejich území si rozdělili na 12 kmenových částí, kterým vládli charismatičtí vládci, tzv. soudci. Tito soudci byli nejenom bojovníci, ale také učenci a znalci Tóry. Určovali svojí interpretací směr vývoje židovského národa a udržovali kontinuitu napříč celým předkrálovským obdobím, až do doby vlády prvního krále Saula. Starý zákon toto období datuje přibližně do doby mezi 13. a 10. stol. před n. l. [Segert 1995: 46-70] Na konci 11. stol. př. n. l. jmenoval na pokyn Boha poslední soudce Samuel novým vládcem Izraele Saula, syna Kíšova. [1.Sam 9,1] Jeho nástupce David učinil z Izraele organizovaný stát s rozvinutým hospodářstvím a hlavním městem Jeruzálemem. Po smrti Davidova syna Šalomouna se říše rozpadla a později rozdělila na dvě – izraelské království na severu a judské na jihu. [Segert 1995: 80-90]

Zdaleka ne na ve všech událostech se ale tradiční datace shoduje s tou moderní, vědeckou. Podle nejnovějších archeologických nálezů se na území Kannánu objevilo trvalé osídlení až ve 12. století, kdy se zde natrvalo usadilo místní kočovné obyvatelstvo a začalo se věnovat pastevectví. Žádný důkaz o dřívější existenci jednotného státu, ať už pod vedením charismatičtých soudců nebo legitimních králů, nám tak moderní věda nepřináší. Na biblickou linii událostí navazuje historiografie až v 10. století potvrzenou existencí Judsko-izraelského království. [Finkelstein, Silberman 2007: 101–114] Severní království, obchodně zdatnější a rozvinutější, zažilo za dobu svojí existence, tedy cca v období 930–722 př. n. l., krátké periody svobody, aramejské okupace a delší dobu vazalství Asýrii, která jej nakonec obsadila. [Finkelstein, Silberman 2007: 183–199]

Jižní království existující v letech 930–586 př. n. l. bylo sice původně zaostalejší, ale z rozpadu svého severního souseda značně profitovalo. Na jeho území se usadilo velké množství uprchlíků a Jeruzalém se stal centrem kultury a politiky. Celé 7. stol. př. n. l. se tak neslo v duchu náboženských reforem, modernizace a díky příměří s Asýrií také politické stability.

Babylonsko-perské období a následná helenizace

Nakonec však i toto království podlehl ozbrojeným mocenským bojům mezi Egyptem a Babylonií a po dobytí králem Nabukadnesarem II. v roce 587 př. n.l. se stalo pouhou babylonskou provincií Jehud. Následoval 50 let trvající babylonský exil. Ten skončil až dobytím Babylónu Peršany, po kterém se začali obyvatelé judského království na základě výnosu perského krále Kýra II. pomalu vracet zpět do své vlasti. [Finkelstein, Silberman

2007: 249–263] Částečná autonomie, které si provincie Judsko užívala pod vládou Persie skončila s příchodem Alexandra Velikého v roce 332 př. n. l. Ten jej nejprve dobyl, ale již roku 323 př. n. l. zemřel a Judsko, které nepředstavovalo v regionálním měřítku nijak významný státní útvar, čekalo téměř 200 let helenizace pod nadvládou nejprve Ptolemaiovské²³ a poté Seleukovské²⁴ říše jako součást provincie Sýrie a Foiníkie. [Schäfer 2003: 23-29] Pravověrní židé uctívající Tóru byli v této době obětí stupňujících se ústrků, které vyvrcholily v roce 168 př. n. l. vydáním dekretů proti svobodnému praktikování židovského náboženství ve prospěch pohanských rituálů. [Schäfer 2003: 38–52] To vedlo v roce 167 př. n. l. k makabejskému povstání, které bylo počátkem postupného osamostatňování judského území. Korunoval ho nástup Hasmoneovské dynastie, kdy se Judsko stalo prakticky nezávislým státem.

Římské období

Římské období začalo vládou Heroda I. Velikého²⁵ a roku 6 n. l. bylo území přeměněno na římskou provincii Judea. [Schäfer 2003: 68–81]. Za období pod římskou nadvládou, přes specifický status provincie Judea²⁶, narůstala nespokojenost jejich obyvatel. Daňová zátěž, inflace, neúroda, epidemie, lichva a korupce vedly postupně k čím dál, tím hlubší hospodářské krizi. V atmosféře vnitřních náboženských sporů a protiřímských nálad vystoupil jako učitel a prorok Ježíš Nazaretský, jehož křesťanské učení se sice v provincii Judea příliš neuchytilo, zato se ale postupem času stalo oficiálním náboženstvím Říma. [Pojar 2004: 20] Z důvodu postupného omezování judské správní i náboženské autonomie, neustálého navyšování daní a dalších poplatků a také uchýlování se k násilí při jejich vymáhání, následovala série násilných rebelií. Po Bar Kochbově povstání v letech 132-135 n. l., které bylo krvavě potlačeno, na území provincie Judea vznikla Syria-Palaestina a

²³ Dynastie makedonského, tedy helénského původu, vládnoucí v Egyptě v letech 305 př. n. l. – 30. př. n. l. Založil ji Ptolemaios I., původně generál Alexandra Velikého, který tak chtěl navázat na tradici velkých faraónů. Poslední vládkyní rodu Ptolemaiovců byla královna Kleopatra VII. Její sebevraždou a dobytím Egypta Římany v roce 30. př. n. l. éra vlády Ptolemaiovců skončila. [Lloyd 2003: 425]

²⁴ Seleukovskou říši založil další Alexandrův generál, Seleukos I., když se roku 312 př. n. l. ustanovil vládcem Babylónu. Rozkládala se na rozlehlém území Babylónie, Sýrie a Persie. Palestina se nacházela přesně na rozhraní sfér vlivu Ptolemaiovské a Seleucké říše. Po dlouhém období občanských válek i tato říše zanikla a byla jako provincie Sýrie připojena k římskému impériu. [Oliva 2001: 25-32]

²⁵ Herodes I. Ukrotný vešel ve známost i díky biblickým příběhům o krutosti své vlády, nájemným vraždám a chorobné podezřívavosti vůči víceméně všem. Nicméně byl kromě toho také schopným vladařem i vojevůdcem a je mu připisována významná přestavba jeruzalémského chrámového komplexu, obnova a modernizace mnoha měst a výstavba pevností, vodovodů, divadel a dopravní i jiné infrastruktury. Herodes také vcelku šikovně balancoval mezi podporou židovství a helénismu. [Schäfer 2003: 88-89; 96-97]

²⁶ Provincii zůstala podstatná část politické a náboženské autonomie, včetně vlastního soudního systému. Židovské obyvatelstvo bylo také osvobozeno od vojenské služby. [Schäfer 2003: 106-107]

statisíce židů uprchly, nebo byly zajaty do otroctví. Další dějiny židů se pak odehrávaly převážně v diaspoře. [Pojar 2004: 21-22]

Byzanc

Po rozdělení Římské říše a nástupu prvního křesťanského císaře Konstantina Velikého k moci v roce 324 n. l. se dostalo křesťanství veliké podpory, často na úkor právě judaismu, Životní podmínky židů se ale po rozpadu římského impéria obecně spíše zlepšily. Když v roce 614 n. l. konečně dobyla Byzanc perská Sasánovská říše, byla židovským obyvatelstvem, i pro svoji náboženskou toleranci, vnímána ze všeho nejvíce jako vysvobození. Již roku 629 n. l. ale Byzanc dobyla území Palestiny zpět a židé se nevyhnuli trestu za dřívější podporu Peršanů a útoky na křesťany. Ani tato doba však neměla dlouhého trvání. V roce 638 n. l. dobyli Jeruzalém Arabové a pro židovskou víru nastal zásadní obrat. Skončila doba konfliktu s řeckou a římskou pohanskou a posléze křesťanskou civilizací a nastal čas konfliktu s islámem. [Schäfer 2003: 182–185].

Arabská nadvláda

Následovalo půl tisíciletí pro změnu muslimské nadvlády, za které se perzekuce nemuslimského obyvatelstva stupňovala. Na chrámové hoře vznikly postupně dvě mešity, Skalní dóm a mešita Al-Aksá. Po prvních čtyřech volených chalífech (Abú-Bakr, Omar I, Usmán a Alí) se k moci dostala nejprve Umajjovská dynastie se sídlem v Damašku, a po povstání v roce 747 n. l. dynastie Abbasovská se sídlem v Bagdádu. V roce 877 n. l. byla Palestina a Sýrie začleněna pod egyptské provincie a dalších 200 let se střídala období vlády nábožensky tolerantních vládců s periodami ničení židovských i křesťanských památek. [Pojar 2004: 24-25]

Křižácké a mamlúcké období

Když 15. července 1099 dobyli Jeruzalém křižáci, ustanovili Jeruzalémské království sahající od Bejrútu až k Ejlatu. Na hranicích byly vybudovány mohutné hradby a pevnosti. Z mešity al-Aksá se stala královská rezidence a později sídlo rytířského řádu templářů. Židovské obyvatelstvo v té době kvůli perzekucím téměř vymizelo. V roce 1187 vyhnal křižáky z Palestiny generál Saladin, načež papež Řehoř VIII. vyhlásil třetí křížovou výpravu ke znovudobytí Jeruzaléma. Židovská komunita, pro kterou představovalo křižácké období stejně tvrdou ránu jako mnoho předchozích, se udržela hlavně v okolí Galileje a Akka. I to

ale bylo v roce 1291 po dlouhém obléhání muslimskými vojsky dobyto²⁷. Tím až do 19. století skončila doba křesťanské a židovské přítomnosti a vlády ve Svaté zemi. [Pojar 2004: 26] Spolu s Egyptem přešla Palestina pod nadvládu mamlúckého sultanátu, čímž byl završen kulturní i hospodářský úpadek oblasti. Mamlúcký sultanát však na začátku 16. století, tak jako mnoho dalších, podlehl osmanským nájezdům. [Pojar 2004: 27]

Palestina pod nadvládou Osmanské říše

Obzvláště 16. století znamenalo pro oblast Palestiny ve srovnání s předchozími obdobími dobu rozkvětu. Židovská populace se především v Jeruzalémě, Galileji a Safedu postupně zvyšovala tak, jak přicházeli židé prchající před pogromy v Evropě. Byla znovu zakládána centra vzdělanosti a židovských studií. [Pojar 2004: 28-32] Na vylepšování životních podmínek místní židovské komunity se významně podílely finance z židovské diaspory a nejrůznější sponzorské dary bohatých a významných mecenášů. I díky této podpoře začaly vznikat židovské samosprávné a soběstačné osady, jako např. Petach Tikva nebo Rishon Le Zion, dnes významná průmyslová města. Tato mezinárodní pomoc byla také jedním z hybatelů raného sionismu.²⁸

Strategický význam Palestiny stoupl vstupem Osmanské říše do 1. světové války na straně Německa. Po válce na Blízkém východě, která skončila příměřím, bylo na konferenci v San Remu v roce 1920 rozhodnuto o zřízení Britské mandátní správy nad územím Palestiny. [Pojar 2004: 32-36]

²⁷ Legenda praví, že templáři, kteří nejdéle setrvali a do poslední chvíle bránili pozice v opevněné budově řádu, dokázali ještě tajnou chodbou přepravit veškerý svůj poklad včetně několika relikvií k moři a na lodích odvézt do hradu v dnes libanonském Sidonu. Následkem obléhání se potom zdi templářské pevnosti zřítily a pohřbily pod sebou jak mamlúcké dobyvatele, tak křesťanské obránce.

²⁸ Světová sionistická organizace (World Zionist Organization – WZO, založena roku 1897 v palestinské Jafě) byla podpůrný fond, který se později přeměnil na anglo-palestinskou banku. Ta půjčovala na nízký úrok peníze židovským společnostem jako investiční podporu. Také nakupovala půdu a podporovala zakládání malých kolektivních jednotek *kvuc* (hebrejsky skupina) i větších kolektivních osad *kibuců* (hebrejsky shromáždění). Členové *kvuc* a *kibuců* hospodařili hromadně na půdě a vše náleželo do společného vlastnictví, aby se zamezilo používání peněz jako prostředku směny. Ubytování, vzdělávání i zdravotnictví byly zadarmo a děti byly vychovávány kolektivně. [Pojar 2004: 32]

3.2 20. století v Izraeli jako století ozbrojených konfliktů

První světová válka, ale především průběh 2. sv. války a události následující po jejím konci, měly rozhodující vliv nejenom na podobu dnešního Izraele. Na jeho vztahy se sousedy v rámci geopolitického regionu, na poli mezinárodních vztahů globálního světa a v neposlední řadě také na formování kolektivní identity obyvatel Izraele jakožto židovského státu. Židé v diaspoře trpěli projevy antisemitismu a prožívali (samozřejmě nejen oni) muka druhé světové války. Židovští obyvatelé Palestiny však také bojovali o svoji existenci tváří v tvář těžce obhospodařovatelné půdě Blízkého východu, podnebí navzdory a za neustálých střetů s nepřátelsky naladěnými původními palestinskými obyvateli. Po vzniku Izraele tyto konflikty vystřídaly války se sousedními arabskými státy. Židovská imigrace na území Britského mandátu Palestina totiž pokračovala i v 20. letech 20. století a vyvrcholila příchodem téměř čtvrt milionu židů přecházejících před evropským holocaustem počínaje druhou polovinou 30. let. Důsledkem toho propukaly mnohé arabské nepokoje a napětí eskalovalo, pročež britská vláda zavedla kvóty ve snaze limitovat příliv židovských uprchlíků a zároveň vyhradila židovskému obyvatelstvu k osídlení území západně od břehu řeky Jordán. Imigrační vlny evropských židů do Svaté země se tak staly nákladnějšími a komplikovanějšími a v období druhé světové války probíhaly v ilegalitě jako tzv. Alija Bet.²⁹ [Čejka 2015: 40–48]

Byly to hlavně spory ohledně počtu přijatých přistěhovalců a zároveň britská nekompromisní imigrační politika, které vedly k radikalizaci sionistických organizací, jež začaly útočit na britské cíle v mandátu. Zároveň také arabští mluvčí poukazovali na to, že britský mandát je k židovským přistěhovalcům příliš vstřícný na jejich úkor. [Sachar 1999: 175–179] Stupňující se agresivita nakonec donutila britskou správu k vyžádání pomoci Organizace spojených národů. Ta v květnu 1947 zřídila zvláštní komisi pro Palestinu (UNSCOP)³⁰, která jako svůj závěr uvedla doporučení ke zrušení britského mandátu a vytvoření dvou samostatných států. Rozhodnutí v tomto duchu, které bylo přijato valným shromážděním OSN 29. listopadu 1947 se setkalo s odporem arabských obyvatel následovaným útoky na židovské obyvatele a jejich osady. Židé, kteří navzdory početnímu znevýhodnění měli

²⁹ Alija Bet, tzv. druhá Alija, tedy druhá přistěhovalcká vlna podle písmena Bet, druhého písmena hebrejské abecedy. Součástí této vlny byly z většiny židé přeživší holocaust a pogromy v Evropě, kteří mířili na lodích za svobodou do Palestiny. Více o ilegální migraci do Izraele v období 2. světové války lze najít např. v knize Ofer, D. 1991. *Escaping the Holocaust: Illegal Immigration to the Land of Israel, 1939-1944*. Oxford University Press.

³⁰ Nezávislá vyšetřovací komise sestavená ze zástupců Austrálie, Kanady, Československa, Guatemaly, Indie, Íránu, Nizozemí, Peru, Švédska, Uruguaye a Jugoslávie [Sachar 1999: 241]

kvalitnější vyzbrojení³¹ i organizaci, se arabským útokům úspěšně bránili, a naopak zastrášovali arabské obyvatel a vytlačovali je z jejich území. [Sachar 1999: 244-254]

Dne 14. května 1948 poslední britští vojáci opustili Jeruzalém a vedení židovského národa vyhlásilo nezávislost, kterou obratem uznaly USA i SSSR. Členové Ligy arabských států (Egypt, Jordánsko, Sýrie, Libanon a Irák) odmítli vznik Izraelského státu akceptovat. Vypukl první ozbrojený konflikt mezi nově vzniklým Izraelem a jeho sousedy, později nazývaný válkou o nezávislost. Ač v obrovské početní nevýhodě, dokázal Izrael, i díky dodávkám zbraní z Československa³² a činnosti odbojové polovojenské organizace Hagana, ubránit svoji existenci, a dokonce docílit územního zisku. Z jeho území bylo vyhnáno nebo uteklo až 800 000 arabských obyvatel, což byla v té době polovina populace. Palestinská strana výsledek této války a vznik Izraele nikdy neuznala a tzv. válka za nezávislost je nazývána palestinským exodem, nebo také slovem Al-Nakba – katastrofa³³. [Abu Zayad 2008: 4-6]

Ale už na začátku roku 1949 bylo postupně s okolními arabskými zeměmi uzavřeno příměří a stanoveny hranice izraelského státu, které byly až do šestidenní války v roce 1967 známy jako *Zelená linie*. Stát Izrael postavil svoji existenci na principech parlamentní zastupitelské demokracie a začal budovat svoje instituce. 11. května 1949 byl Izrael přijat jako člen OSN. [Sachar 1999: 303–307] V roce 1950 schválil parlament (Knesset) tzv. Zákon o návratu, jenž dal všem židům právo přistěhovat se do Izraele a stát se jeho občany. Toho využili nejenom židé z Evropy přeživší holokaust, ale také židé z Afriky a arabských zemí. Během 18 měsíců po vyhlášení nezávislosti přijelo do Izraele přes 340 000 uprchlíků. Masová imigrace do státu, který nebyl na takový příliv občanů připraven, vyústila hned v následujícím roce v ekonomickou krizi. Tu se podařilo překonat hlavně díky německým reparacím, americké finanční podpoře a příspěvkům od členů židovské diaspory z celého světa. [Sachar 1999: 334–345]

³¹ Také díky dodávkám zbraní z Československa, které jako jediné porušilo embargo a dopravilo do Izraele desetitisíce pušek, lehkých a těžkých kulometů, municí a další vojenskou techniku. Kromě toho se na československých vojenských základnách školili dobrovolníci hlásící se posléze do izraelských ozbrojených sil. Dodávky zbraní do Izraele pokračovaly do roku 1950 a jsou považovány za jeden z faktorů, díky kterým byl Izrael v obraně svého státu úspěšný. [Čejka 2015: 80–81]

³² Více v Bialer, U. 1985. „The Czech-Israeli arms deal revisited.“ *Journal of Strategic Studies* 8 (3): 307-315.

³³ Pro detailnější popis událostí roku 1948 z obou perspektiv může posloužit kniha Golani, M., Manna, A. 2011. *Two Sides of the Coin: Independence and Nakba 1948. Two Narratives of the 1948 War and its Outcome*. Haag: The Institute for Historical Justice and Reconciliation.

V šedesáti letech následujících po založení čekaly na mladý židovský stát četné ozbrojené nepokoje a války. K nejvýznamnějším z nich patřily:

Suezská krize – ozbrojený konflikt mezi Izraelem, Velkou Británií, Francií a Egyptem na přelomu října a listopadu roku 1956. Ústředním bodem politických a později i ozbrojených bojů byla kontrola strategicky významného Suezského průplavu, jež spojuje Středozemní a Rudé moře. Tento průplav se sice nachází na území Egypta, ale jeho užívání bylo již v roce 1888 Konstantinopolskou smlouvou zaručeno všem státům. V roce 1956 se egyptský prezident Gamal Násir rozhodl, že tento průplav znárodní, což vedlo k ozbrojené invazi Izraele pod záminkou reakce na útoky z pásma Gazy. Izrael se dočkal podpory Francie a Velké Británie, přípravy na společný útok však přerušila OSN, která po intervenci Spojených států a Sovětského svazu na místo vyslala pohotovostní jednotky UNEF I (United Nations Emergency Forces). Ty dohlížely na klid zbraní v regionu 11 let až do roku 1967. [Findlay 2002: 20-23]

Šestidenní válka - vojenské střetnutí mezi Izraelem a koalicí Egypta, Sýrie a Jordánska ve dnech 5. až 10. června 1967. V květnu 1967 se jednotky OSN UNEF I stáhly ze Sinaje a ozbrojené síly Egypta obratem překročily Suez. V odpověď na to Izrael plně mobilizoval a 5. června preventivně zaútočil a během šesti dní válku vyhrál. Arabská koalice v ní utrpěla zdrcující porážku, Egypt ztratil pásmo Gazy a celý Sinaj, Jordánsko kontrolu nad východním Jeruzalémem a celý Západní břeh Jordánu a Sýrie pohřešila Golanské výšiny. Krátce po šestidenní válce vypukla tzv. opotřebovovací válka (nebo také čtvrtá arabsko-izraelská válka), která měla Izrael srazit na kolena vleklým opotřebovovacím bojem. Konflikt začínal postupně útoky v pohraničí, dezinformacemi a sabotážemi. Vše vyvrcholilo potopením izraelského torpédoborce Ejlal v říjnu 1967 egyptským námořnictvem. Přestože se na straně Egypta zúčastnily bojů také ozbrojené skupiny OOP a Jordánské síly, skončila válka v roce 1970 nerozhodně, respektive obě strany se považují za vítězné, ačkoliv ani jedna vlastně nedosáhla svých cílů. [Čejka 2015: 113-121, 139-142]

Jomkippurská válka - 6. října 1973 egyptské a syrské vojsko s podporou dalších arabských republik a Sovětského svazu zahájilo útok na Izrael ze dvou směrů, ze severu Golanských výšin a z jihu na Sinaji. Izrael situaci zprvu podcenil a kvůli selhání zpravodajských služeb a armádních jednotek jej odvrátil až po několika dnech. Do konce měsíce října, kdy boje oficiálně skončily, se Izraeli podařilo situaci obrátit a svou existenci uhájít. Vojensky

úspěšný konflikt měl nakonec pro Izrael dalekosáhlé politické důsledky vnitrostátní i mezinárodní. Vojenské výdaje stát vyčerpaly, vzrostla inflace i zahraniční dluh a klesl mezistátní obchod a spolupráce. Následná vládní opatření se setkala s odporem občanů a oslabený stát se stal cílem zvýšené aktivity palestinských Arabů a jejich útoků. Izrael již tradičně odpovídal bombardováním povstaleckých pozic i civilních cílů na území Palestiny a Libanonu, což ještě zvýšilo mezinárodní i domácí napětí. Na vlastním území také bojoval s arabskými projevy odporu vyvolanými diskriminací izraelských Arabů a aktivní kolonizační politikou. Čím větší byly represe vůči muslimskému obyvatelstvu, tím víc se skupiny radikalizovaly a státy v regionu se dostávaly do začarovaného kruhu nenávisti. [Herzog 2005: 315-323]

1. libanonská válka - s podporou Sýrie se v následujících letech stal jižní Libanon, rozvrácený vlastní občanskou válkou, základnou pro palestinské povstalce z Organizace pro osvobození Palestiny OOP.³⁴ Na severní hranici Izraele již dlouho docházelo k eskalaci násilí, které vyvrcholilo 3. června 1982 pokusem o vraždu Šchlomo Argova, izraelského velvyslance ve Velké Británii, teroristickou skupinou Abu Nidala. Na začátku června 1982 proto nový ministr obrany Ariel Šaron nařídil pozemní invazi nazvanou „Mír pro Galilej“ doprovázenou leteckým útokem, který by vytlačil povstalce a syrská vojska z oblasti. Izraeli se sice podařilo obsadit jižní Libanon a část Bejrútu a vytlačit OOP z jeho pozic, tu ale časem nahradil Hizballah³⁵, podporovaný pro změnu Íránem a Sýrií. Navíc zbytečně tvrdý postup vojsk včetně ostřelování a bombardování civilních pozic v Bejrútu³⁶ vedly k mnoha demonstracím, pádu izraelské vlády, předčasným volbám a významnému zhoršení vztahů mezi Izraelem a jeho spojenci. Projevila se vůbec první nekoherence v názorech izraelské veřejnosti vůči zahraniční politice vlastního státu a také IDF byla zbavena své posvátné aury spolu s tím, jak její role v ozbrojeném konfliktu vedla k deziluzi obyvatelstva. [Herzog 2005: 371-376]

³⁴ Organizace pro osvobození Palestiny (OOP) / *Palestine Liberation Organization (PLO)* je palestinská odbojová organizace zřízená v roce 1964. Zastupuje palestinský lid a má za cíl vytvoření nezávislého státu nepodlehajícího vlivu okolních režimů, kam by se mohli vrátit palestinství uprchlíci. V letech 1969–2004 byl jejím předsedou Jásir Arafat. Po jeho smrti v roce 2004 se stal předsedou Mahmúd Abbás. [The Oxford Dictionary of Islam 2022].

³⁵ Hizballáh, zkratka Islámského odporu v Libanonu, je libanonská militantní šíitská politická skupina. Byla založena v roce 1982 přívrženci Ajatolláha Chomejního a je podporována Íránem. Jejím cílem je vytvořit z Libanonu islámský stát a zlepšit práva šiitů ve společnosti. Její milice bojovaly na straně Libanonu proti Izraeli. [Azani 2011: 59-63]

³⁶ Jedním z impulsů pro demonstrace za ukončení bojů byl masakr v uprchlických táborech Sabra a Šátíla na jihu Libanonu. Izraelská armáda umožnila křesťanským falangistickým oddílům, které se mstili za zesnulého prezidenta Bašíra Džamáíla, vstoupit a dva dny vraždit nejenom příslušníky OOP, ale i civilní palestinské uprchlíky v táborech. Nejruznější zdroje hovoří o několika stovkách až tisících civilních obětech, včetně žen a dětí. Přestože role IDF v této kauze zřejmě nebyla aktivní, to že masakru nezabránilo natrvalo zhoršilo jejich obraz v očích izraelské veřejnosti. [Herzog 2005: 363]

První a druhá intifáda – takto jsou označovány dvě vlny násilností označované jako palestinská povstání a následný ozbrojený konflikt mezi Izraelem a palestinskými Araby. První vypukla v prosinci roku 1987 a nepokoje byly ukončeny až podepsáním mírové dohody z Osla z roku 1993. OOP a militantní Hamás³⁷ se angažovali především ve stávkách, demonstracích, bojkotech a dalších drobných porušováních veřejného pořádku a bezpečnosti. Druhá vlna nepokojů trvala od roku 2000 do roku 2005 a byla podstatně násilnější. V několika desítkách teroristických činů nejčastěji střelbou nebo bombovým útokem zemřelo přes tisíc Izraelců. Naopak na palestinské straně bylo cca 5000 obětí, většinou vojenských útoků. [B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories]

Druhá libanonská válka – přes měsíc trvající válka mezi Izraelem a ozbrojeným křídlem libanonského Hizballáhu. Byla vyprovokovaná pohraničním raketovým útokem ze dne 12. července 2006, při kterém zahynuli 3 izraelští vojáci a další dva byli uneseni do Libanonu. Za jejich vydání bylo požadováno propuštění vězňů Palestinců, což Izrael odmítl a zahájil vojenskou ofenzívu a námořní blokádu Libanonu. Příměří bylo vyhlášeno z iniciativy OSN 14. srpna téhož roku. Podmínkou bylo stažení jednotek obou stran, na jejich místo nastoupili vojáci mise OSN UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon) [Krishnappa 2007: 49-71]. Počet obětí druhé libanonské války je odhadován na cca 150 na straně Izraele a 1500 na straně Libanonu. [BBC news: Middle East Crisis: Fact and Figures]

Od roku 2008 probíhají jako součást izraelsko-palestinského konfliktu vojenské operace především v pásmu Gazy. Ta slouží jako základna palestinské militantní skupiny Hamás a její členové odtud podnikají ozbrojené útoky raketami země-země na území jižního Izraele. V roce 2008 díky podpoře Egyptu, Sýrie a Íránu, která zahrnuje poskytování zbraňových systémů, technologií, financí i výcviku, se úroveň vyzbrojení Hamásu zvedla a jejich útoky se staly častějšími, zvláště pak po vypršení oficiálního příměří mezi Hamásem a Izraelem. Dne 27. prosince tak začala vojenská ofensivní akce Lité olovo (Cast Lead), která trvala do 18. ledna 2009, a byla vedena z větší části vzdušnými útoky na území Gazy, konkrétně pak

³⁷ Hamás, zkratka pro Hnutí islámského odporu, je palestinská militantní politická sunitská skupina. Vznikla v roce 1987 jako odnož egyptského Muslimského bratrstva. Figuruje na mnoha seznamech teroristických organizací. Jejím cílem je osvobodit Palestinu a na jejím území zřídit islámský stát. [Bureš, Čejka, Daniel 2017: 114, 184-190] V poslední době Hamás prohlašuje, že bude souhlasit s příměřím, pokud se Izrael stáhne za svoje hranice z roku 1967, zaplatí reparace a umožní svobodné volby a návrat uprchlíků. [Inbar 2007: 132]

na velící stanoviště, základny, výcvikové tábory a sklady zbraní skupiny Hamás. Po vzdušných útocích následovala pozemní invaze. [Siboni 2014: 27-29]

Za těchto 22 dní zemřelo kolem 1500 lidí na straně Palestiny, z toho přes 300 dětí, na izraelské straně byly cca dvě desítky obětí. Na politické scéně tento nepoměr vyvolal nesouhlas a mezinárodní sympatie s Palestinou, což byla ale jediná, a navíc dočasná, satisfakce, které se palestinské straně dostalo. Činy obou aktérů byly následně Spojenými národy v tzv. Goldstoneově zprávě odsouzeny jako válečné zločiny a zločiny proti lidskosti [UNHRC: 90–92, 202, 366]

Uzavřené příměří vydrželo do roku 2011, kdy se raketové útoky na izraelské území z pásma Gazy začaly množit, a to jako důsledek vzniku a posílení vlivu regionálních ozbrojených skupiny. Jako odpověď na ostřelování zahájily IDF 14. listopadu 2012 raketový útok, během něž byl zabit Ahmad Džabáří, velitel vojenského křídla Hamásu. Poté IDF ostřelovaly další vojenské cíle i obydlené oblasti. Cílem operace bylo zastavit a znemožnit pokračování raketových útoků a oslabit vojenskou strukturu Hamásu. Než se o osm dní později nakonec ujaly Spojené státy a Egypt role vyjednavče, bylo při ostřelování Gazy nejenomže zabito téměř 200 Palestinců, ale zničeny i zbytky místní infrastruktury. Na straně Izraele přišlo o život 6 obětí, ovšem vůbec poprvé rakety palestinských radikálů ostřelovaly vzdálená města jako Tel Aviv a Jeruzalém. Dohoda o klidu zbraní vstoupila v platnost 21. listopadu. Mezinárodní scéna se rozdělila na tři tábory, jedni podporovali Izrael (USA, Velká Británie, Kanada), druzí Hamás (Venezuela, Brazílie, Turecko, státy arabské ligy) a třetí volali po ukončení bojů bez ohledu na sympatie (Ruská federace, Indie, Čína). [Cohen 2017: 27–29]

Další operace ochranné ostří (Protective Edge) probíhající v letních měsících roku 2014 je také známá jako válka v Gaze. Operace začala 8. července poté, co byla nalezena těla tří izraelských mladíků, údajně dříve unesených příslušníky Hamásu. Následná odvetná akce spočívající v rozsáhlém policejním zátahu a zatýkání mezi ozbrojenými buňkami palestinského hnutí vyprovokovala Hamás k eskalaci a opětovnému zintenzivnění raketového ostřelování Izraele. Reakce Izraele trvala tentokrát celých 50 dní a stala se jedním z nejkrvavějších střetnutí izraelsko-palestinského konfliktu. Na straně Palestiny si vyžádala přes 2000 mrtvých, na straně Izraele pak 73. V důsledku konfliktu nejenomže došlo k opětovnému zhoršení vztahů na dotčeném území, ale životní podmínky obyvatel pásma Gazy klesly už pod tak dost nízkou úroveň. [PCHR 2014]

Izrael zareagoval dalšími civilními i vojenskými opatřeními, armáda prošla několikanásobnou restrukturalizací, reorganizací a modernizací a dnes tak patří za jednu z nejefektivnějších, nejlépe vybavených a nejlépe trénovaných armád světa s bohatou bojovou zkušeností. [Katz 2017].

Ani za poslední desetiletí se napětí a nedůvěra mezi představiteli obou teritorií, vládou nezávislého státu Izrael a palestinskou samosprávou ve formě Organizace pro osvobození Palestiny OOP na straně druhé, nezmenšily. Problematická témata se týkají především židovských osad a okupace území Západního břehu, obchodní blokády a izolace pásma Gazy, statusu Jeruzaléma jako hlavního města, znevýhodňování palestinských občanů při přístupu k příležitostem a prostředkům, vystěhovávání palestinských rodin z území východního Jeruzaléma a konfiskace jejich půdy, znemožňování přeshraničního pohybu osob a zboží bez platných izraelských povolení a podobných omezení. Tato situace má za následek kromě diplomatického napětí také časté ozbrojené střety a demonstrace, při kterých především na palestinské straně umírají lidé a je ničena poslední funkční infrastruktura. Z pásma Gazy jsou pravidelně vypouštěny desítky nemířených raket na území Izraele, většinu z nich zlikviduje mobilní systém protivzdušné obrany Železná kopule (Iron dome³⁸), ostatní dopadnou do neobydleného území. Izrael na tuto hrozbu odpovídá raketovými protiútoky, při kterých cílí i na civilní infrastrukturu a podle hesla kolektivní viny blokuje dovoz zboží i humanitární pomoci do pásma Gazy a omezuje přístup obyvatel k pitné vodě, palivům a dalším důležitým surovinám. [HRW 2021]

Situaci nepomáhala ani společná rétorika administrativy prezidenta Spojených států amerických Donalda Trumpa a izraelského ministerského předsedy Benjamina Netanyahua³⁹. V roce 2017 např. Donald Trump ohlásil, že Spojené státy budou napříště jako hlavní město Izraele uznávat pouze Jeruzalém. O rok později také, pod jeho administrativou, do Jeruzaléma přesídlila z Tel Avivu americká ambasáda. [The White House 2017]

³⁸ Více o této technologii na stránkách výrobce Rafael Advanced Defense Systems ltd. [<https://www.rafael.co.il/>].

³⁹ Benjamin Netanyahu byl narozen v roce 1949 v Tel Avivu, sloužil ve speciálních jednotkách IDF Sayeret Matkal, vystudoval MIT, založil Yonatan Netanyahu Anti-Terror Institute a byl zástupcem Izraele ve Valném shromáždění OSN. Svou politickou kariéru spojil se stranou Likud a 15 let byl na pozici ministerského předsedy. O životě a politické kariéře ikonické a zároveň kontroverzní postavy izraelské politiky bylo napsáno spousta knih. Vyberme např. Pfeffer, A. 2018. Bibi: The Turbulent Life and Times of Benjamin Netanyahu nebo v širším kontextu Aronoff, Y. 2014. The Political Psychology of Israeli Prime Ministers: When Hard-Liners Opt for Peace.

V roce 2018 zastavil Trump další financování UNRWA (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees) z rozpočtu spojených států. [US Dept. Of State 2018] a následně oznámil úmysl postupně stáhnout americké vojenské jednotky ze Sýrie. [AJIL 2019] V roce 2019 zase oficiálně vyjádřil svou podporu anexy Golanských výšin, původně syrského území okupovaného Izraelem od šestidenní války v roce 1967.⁴⁰

V roce 2020, než ho ve funkci nahradil jako 36. prezident spojených států Joseph Biden, představil veřejnosti mírový plán pro blízký východ, tzv. The Trump Peace Plan⁴¹. Bezmála dvou set stránkový plán odhalil 28. ledna 2020 na tiskové konferenci v Bílém domě v doprovodu izraelského ministerského předsedy Benjamina Netanyahua. Dokument byl ve svém úvodu představen jako nejrealističtější mírové řešení dlouhodobého izraelsko-palestinského konfliktu. [The White House 2020]. Nevzbudil ovšem tolik očekávané všeobecné nadšení. Jeho odpůrci ho popisovali jako stranící Izraeli, ospravedlňující jeho imperiální politiku v regionu a v podstatě legitimizující okupaci palestinského území, která je v rozporu s mezinárodním právem. [Vanaik 2020: 3]

Premiér Netanyahu navíc pochopil tento dokument jako souhlas se svojí politikou a s plánem anexy území západního břehu řeky Jordán, spadajícího podle mezinárodního práva pod palestinskou správu. Domácí ani mezinárodní konsenzus však nebyl tak jednoznačný, jako si sám Netanyahu představoval, a proto jeho realizaci odložil po nadcházejících volbách. [Marcus 2020] Vládu Benjamina Netanjahua, zkušeného profesionálního politika, však v březnu 2021 ukončily čtvrté parlamentní volby během dvou let, kdy se mu nedařilo sestavit vládu, která by dostala důvěru. Nově Izraeli vládne koalice a novým premiérem je na rotujícím postu předsedy vlády Naftali Bennett. Toho v roce 2023 vystřídá Ja'ir Lapid. [Indyk 2021: 2]

⁴⁰ Nekonečnou studnicí relevantních, méně relevantních i vyložené nekorektních výroků prezidenta Donald Trumpa o domácí i mezinárodní politice byl koneckonců sám prezidentův Twitter, než byl v lednu roku 2021 zablokován, protože obsahem a formou porušoval pravidla poskytovatele služby.

https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.

⁴¹ Celý oficiální název dokumentu zní *Peace to Prosperity: A Vision to Improve the Lives of the Palestinian and Israeli People*.

Posledními mírovými kroky bývalé vlády je podepsání dohod o normalizaci vztahů se Spojenými arabskými emiráty a Bahrajnem a zahájení podobného jednání se Súdánem a Marokem. Dohody pod názvem Abraham Accords⁴² zprostředkoval Donald Trump a byly podepsány ministrem zahraničí SAE, ministrem zahraničí Bahrajnu, Benjaminem Natenyahuem a Donaldem Trumpem v Bílém domě dne 15. září 2020. [US. Dept. Of State 2020] Izraelsko-palestinská společnost ale dále zůstává nesmiřitelně rozdělená konfliktem tak hlubokým, že jeho mírové řešení schůdné pro obě strany se každým rokem vzdaluje. Model dvou suverénních států, dříve považovaný za nejschůdnější, je problematický z mnoha hledisek a jiné alternativy neméně komplikované.⁴³

3.3 Hlas tzv. nových izraelských historiků

Veřejný diskurz v Izraeli ve 20. století ovlivnila skupina historiků s alternativním výkladem izraelských a židovských dějin, která působila jako protiváha do té doby nejrozšířenějším, klasickým interpretacím. Tato skupina začala být označována jako tzv. noví historikové. Tento pojem použil poprvé Benny Morris v roce 1988 pro skupinu izraelských historiků, kteří přináší alternativní výklad moderních izraelských dějin v kontrastu k doposud přijímanému oficiálnímu výkladu. [Morris 1988: 102] Označuje skupinu autorů, především historiků a sociologů, mezi které patří sám Benny Morris (*1948), Ilan Pappé (*1954), Avi Shlaim (*1945), Baruch Kimmerling (*1939 - †2007), Tom Segev (*1945) nebo Hillel Cohen (*1961).

Svým revizionistickým přístupem se snaží vyvarovat jednostranných historických pravd a bořit tabu, proto provokují celospolečenské i akademické debaty o arabsko-palestinském konfliktu. [Hirsch 2007: 247-248] Nevyhýbají se kontroverzním tématům, používají novou, neutrální terminologii a zpochybňují do té doby historicky přijímanou pravdu o roli, kterou Izrael hrál v klíčových momentech regionálních dějin a o ochotě izraelské strany (a především vlády Benjamina Netanyahua a jeho strany *Likud*) vyjednat mír a následně na něj přistoupit. Zdůrazňují aktivní podíl Izraele a jeho ozbrojených sil na vyhánění palestinských Arabů a zbytečně brutální postupy, represe a vojenské operace prováděné na cizím území.

⁴² Celé názvy smluv jsou *The Abraham Accords Peace Agreement: Treaty of Peace, Diplomatic Relations and Full Normalization Between the United Arab Emirates and the State of Israel* a *The Abraham Accords: Declaration of Peace, Cooperation, and Constructive Diplomatic and Friendly Relations*. Symbolicky nesou jméno Abraháma, kterého jako proroka božího uznávají obě náboženství, judaismus i islám.

⁴³ Více o možnostech řešení v zajímavé publikaci institutu RAND: *Alternatives in the Israeli-Palestinian Conflict*.

[Morris 2007: 14-15] Jsou kritizováni za proti-sionistické a anti-izraelské názory a překrucování skutečností [Hirschfield 2012]. Někteří noví historikové se označují za post-sionisty (Segev, Kimmerling), jiní jako třeba Ilan Pappé dokonce za anti-sionisty, naopak třeba Benny Morris je zastáncem silného jednotného Izraelského státu. [Morris 2009: 200-201] Jde tedy o skupinu názorově heterogenní, již však spojuje přesvědčení, že původní izraelská historiografii má blíže k ideologické doktríně než k historii. [Segev 2000: 9]

Na opačné straně bariéry, tedy mezi klasickými historiky pak stojí např. politik a politolog Avi Beker (*1951- †2015)⁴⁴, zakládající editor *Israel Affairs Journal* profesor Efraim Karsh (*1953)⁴⁵, historik a dopisovatel novin *Haaretz*, Shabtai Teveth (*1925- †2014)⁴⁶ a Anita Shapiro (*1940- †2020)⁴⁷, zakladatelka muzea a knihovny *Yitzhak Rabin Center* a ředitelka *Weizmannova institutu pro studium sionismu* v Tel Avivu.

Skupina nových, nebo také kritických, historiků se odštěpila od mainstreamové historiografie v 80. letech 20. století. Jedním z faktorů, které to způsobily, byl posun vnímání národnostních otázek na poli mezinárodní politiky a nástup kritického myšlení v akademických oborech a morálně i politicky sporné události 1. libanonské války. [Shlaim 2004: 161-167] V roce 1955 navíc izraelský *Knesset* schválil zákon o archivech (The Archive Law 1955), který určoval, že všechny státní materiály budou zpřístupněny veřejnosti prostřednictvím Izraelského státního archivu, a to po uplynutí různě dlouhé ochranné lhůty podle jejich původního stupně utajení. [Israel State Archives] Tato lhůta byla nejčastěji stanovená na 30 let, v 80. letech tak došlo k deklasifikaci mnoha původních dokumentů z doby založení izraelského státu. Tyto dokumenty využili noví historikové při svém dalším bádání a netajili se svojí kritičností k idealizovanému výkladu historie, který do té doby nabízeli historikové mainstreamového proudu. Např. Ilan Pappé s pomocí nově deklasifikovaných pramenů zpochybňuje oficiální sionistický narativ, že armáda hned v začátcích zachránila bezbranný původní *jišuv* před jistým zničením rukou nepřátelských arabských nájezdníků. Židovská komunita totiž disponovala již tehdy převahou jak

⁴⁴ Beker, A. 2010. *When history is flexible*. Jerusalem Post. Online dostupné z: <https://www.jpost.com/Christian-In-Israel/Features/When-history-is-flexible>.

⁴⁵ Karsh, E. 1996. „Rewriting Israel's History.“ *Middle East Quarterly* 3(2): 19-29. Online dostupné z: <https://www.meforum.org/302/rewriting-israels-history>.

⁴⁶ Teveth, S. 1990. „Review: The Palestine Arab Refugee Problem and Its Origins.“ *Middle Eastern Studies* 26 (2): 214-249. Teveth je známý také jako autor dvousvazkové biografie s názvem *Ben-Gurion: The Burning Ground 1886 – 1948*.

⁴⁷ Shapira, A. 1995. „Politics and Collective Memory: The Debate over the 'New Historians' in Israel.“ *History and Memory* 7 (1): 9-40.

vojenskou, tak materiální⁴⁸, a navíc si umně zajistila podporu významných spojenců jako jsou USA a SSSR. Vystavuje tak kritice jeden z hlavních mýtů mentality obležení a kolektivních izraelských vzpomínek na dobu vzniku státu, a sice armádu a boj jako jediný způsob, jak se vyhnout vyhlazení, přičemž paralela s evropským holocaustem (a jeho případným opakováním) je zjevná. [Pappé 1998: 15-16] Pappé naopak nazývá sionismus kolonialismem a IDF nástrojem okupace, která zapříčinila vypuzení více než poloviny palestinského obyvatelstva z jeho domovů v letech 1847 a 1848 v souvislosti s válkami doprovázenými válečnými zločiny. [Pappé 1998: 14] Noví historikové spojují s těmito masakry především předchůdce IDF, organizaci *Haganu*, a staví toto zjištění do ostrého kontrastu nejenom s oficiální verzí mainstreamových historiků, kteří uvádějí, že palestinští obyvatelé utekli dobrovolně, aby nestáli v cestě útočícím vojskům arabských států, ale také s čelní pozicí IDF v rámci izraelské společnosti a jejím morálním kodexem⁴⁹ [Pappé 1998: 17]

Až do 80. let se izraelská historiografie držela nekritického a idealizovaného popisu událostí kolem vzniku Izraele, který vykresloval založení státu jako vyvrcholení dlouhodobých snah židovského národního obrození. Po událostech 2. světové války bylo tzv. právoplatné znovunavrácení území Palestiny do židovských rukou podporováno britskou mandátní správou. Vzniku nového, moderního, pokrokového a demokratického státu tak bránili pouze výboje nepřátelských Arabů, jejichž cílem bylo sabotovat sionistické úsilí a zničit židovské osídlení. Jak přehledně shrnuje Adam Coman, noví historikové s tímto narativem zásadně nesouhlasili ve 4 rovinách:

- poukazovali na tyranské a nelidské jednání IDF směrem k palestinským občanům a válečné zločiny spáchané v průběhu občanské války a války za nezávislost v letech 1947 a 1948 a zpochybňovali izraelskou verzi, že za odchodem palestinského obyvatelstva stojí rozhodnutí palestinských představitelů a uprechlická krize tedy nebyla vyvolána vinou postupu tehdejších židovských politických elit⁵⁰

⁴⁸ Původní úsilí sionistů vybudovat nezávislou a soběstačnou společnost totiž nebylo úspěšné. Začali tak využívat finančních darů a materiální pomoci zahraničních spojenců a židovské komunity, stejně jako zneužívat místní populaci a zbavovat ji zdrojů a půdy. [Shafir 1993: 110-111].

⁴⁹ Jedná z částí etického kodexu příslušníka IDF je i zachovávat tzv. *Purity of Arms*, tedy použít ozbrojenou sílu pouze za účelem zneškodnění nepřítele, a to v nezbytné míře a s ohledem na jeho život, zdraví a lidskou důstojnost. [Jewish Virtual Library 2022]

⁵⁰ Více k tématu např. Morris, B. 2004. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*. Cambridge University Press.

- přirovnávali chování sionistů v Palestině k chování francouzských a holandských kolonialistů v Africe, kteří také bezostyšně využívali zdroje a perzekuovali původní obyvatele, a kde krutosti byli na denním pořádku⁵¹
- kritizovali původní sionistické osídlení Palestiny za nečinnost a lhostejnost k osudům židů v diaspoře a bagatelizaci válečných událostí Evropy a také za nekorektní jednání s přeživšími holocaustu a židovskými imigranty z arabských zemí po jejich příjezdu do Izraele⁵²
- zamýšleli nahradit do té doby používanou, subjektivní a emocionálně zabarvenou historickou terminologii novým, neutrálním a objektivním názvoslovím, zohledňujícím pravou podstatu popisovaných událostí. [Coman 2018: 108]

Šíření podobných názorů přispělo k vlně kritického myšlení izraelské veřejnosti, která se táhla od Yom Kippurské války v roce 1973, kdy poprvé v moderní historii utrpěla špatně připravená izraelská armáda masivní ztráty a odhalila tak do té doby zastíranou zranitelnost mladého státu. K sesazení IDF z piedestalu nepřemožitelnosti a morální bezchybnosti došlo definitivně v roce 1982. Důvodem byla extrémně nákladná a brutální válka v Libanonu, která prokazatelně nebyla pouze obranná, ale sledovala politické a strategické cíle. Navíc díky neospravedlnitelně zbytečnému použití síly i na civilní obyvatelstvo, společně s prohlubující se ekonomickou krizí v Izraeli, způsobila demoralizaci veřejnosti a dodnes je vnímána jako traumatizující záležitost, za kterou nese zodpovědnost sionistický establishment. [Inbar 1990: 435-442]

Do doby Yom Kippurské války a války v Libanonu bylo považováno za slabost, nepřístupnost a opovážlivost zpochybňovat armádní činnost a požadovat veřejné vyšetřování nejrůznějších stížností, pochybných akcí, neobjasněných úmrtí nebo nevysvětlených pochybení. Status armády, stejně jako dalších bezpečnostních složek jako organizace nad veřejnou diskuzí, byl zajišťován systematickou delegitimizací všech pokusů o takovouto diskuzi a skrýváním a umlčováním kontroverzních událostí a názorů. [Kashti 2000: 26] Od začátku 70. let se tento status IDF a vnímání společnosti změnilo. Veřejnost i média začala kritizovat extenzivní používání síly, netransparentní hospodaření s rozpočtovými prostředky, neetické a neprofesionální jednání atd. To vše nejdřív pouze v rámci izraelské

⁵¹ Více o podobnostech mezi sionismem a kolonialismem viz Pappé, I. 1997. „Zionism as Colonialism.“ Pp. 345-364 in. Weitz, Y. (ed.). *From Vision to Revision: A Hundred Years of Historiography*. Jerusalem: The Zalman Shazar Center for Jewish History nebo Shafir, G. 1993. „Land, Labor, and Population.“ Pp. 104-120 in Uri, R. (ed.) *Zionist Colonization: General and Unique Aspects. Israeli Society: Critical Perspectives*. Tel Aviv: Breirot.

⁵² Zatímco se v Evropě odehrával tragédie holocaustu, soustředily se židovské elity na budování budoucího státu a konstruování nového občana. K přeživším se potom stavěly s despektem. [Segev 2000: 25].

většinové společnosti a poté i s ohledem na palestinské obyvatele a jiná menšinová etnika. Vznikla nová kontrolní tělesa, sociální hnutí i alternativní názorové skupiny a média i veřejné mínění začala hrát do té doby nevídanou roli v národně bezpečnostním diskurzu. Někteří autoři tento odklon od dominance militarismu a nedotknutelné suverenity armády nazývají obdobím post-hegemonie vojenství. [Cohen 2006: 774]

Noví historikové i dnes přispívají ke zpochybnění hned několika základů izraelské kolektivní identity – neoddiskutovatelného historického nároku na území Palestiny, morální superioritu židovského národa a ideové poselství popisující vznik státu Izrael jako zázračné vzepření se nepřízni osudu, nevoli světového společenství i nenávisti sousedů a původních obyvatel. V neposlední řadě také vyzývají roli IDF jako morálně čistého, nepřemožitelného a všemocného zachránce, Bohem vyvoleného ochránce, spravedlivého soudce a tvůrce a učitele nového všestranného židovského občana, občana lepšího a dokonalejšího, než kterým kdy jiný občan byl. Podrobují kritice kolektivní vzpomínky na události roku 1948, nejvýznamnějšího roku v izraelské moderní historii a nejenom, že tak vyzývají přímo samotné mýty a principy vedoucí k židovskému nacionalismu a šovinismu, ale zároveň legitimizují požadavky palestinských hnutí. Obecně se také noví historikové snaží přispět k demytologizace izraelské historie a role, jakou v ní hrály ozbrojené síly. Toto subjektivní vnímání je u izraelské veřejnosti podpořeno používáním ideologického, subjektivně zabarveného pojmosloví a konstruováním sentimentálního narativu společně s vykreslováním událostí zveličujících hrdinství, morálku, odvahu a cílevědomost armády a její přínos pro izraelskou společnost. Jakékoliv přesvědčení, které nesouhlasí s takovýmto diskurzem a mohlo by snad o něm vzbudit pochyby je naopak umlčováno. Sami noví historikové se však rozcházejí v tom, jestli je tento přístup ke glorifikaci armády a vojenských dějin Izraele spontánní, například z důvodu, že dějiny v Izraeli píšou přímí účastníci bojů a pamětníci, nebo jde o součásti promyšleného dezinformačního plánu a budovatelské politiky [Shlaim 2007: 125]

4. Národní identita

V této kapitole bych ráda zmínila některé prvky izraelské mentality a jejich historické příčiny a souvislosti, dále pak charakteristiky izraelské kultury a specifické rysy židovské kolektivní identity, společných hodnot a norem a také typické nositele, kteří tyto konkrétní hodnoty a identity ve společnosti ztělesňují.

4.1 Charakteristika izraelské kultury a mentality

Izraelskou židovskou společnost charakterizuje i v 21. století několik specifických prvků, z nichž ty nejdůležitější pro utváření izraelské mentality, národní identity a ilustrování role ozbrojených sil v konstituování společenské soudružnosti si zde uvedeme.

Siege mentality a pocit výjimečnosti

Židovský národ, ač etnicky rozrůzněn, tvoří náboženskou komunitu s pocitem vlastní výjimečnosti. Ta se projevuje etnocentrismem a pocitem nadřazenosti vůči příslušníkům jiné skupiny, jež je podpořen samotnou Biblií, knihou knih, která o židech hovoří jako o vyvoleném národu. [Merom 1999: 410] Gil Merom ve svém článku tento koncept vlastní výjimečnosti poctivě rozebral a poukázal na to, že podobná rétorika byla vlastní mnoha významným osobnostem z doby kolem vzniku samostatného státu - Theodor Herzl, David Ben-Gurion, Golda Meirová, Ze'ev Jabotinski a z modernějších dějin např. Chaim Herzog, Moše Arens nebo Jicchak Rabin. Ti všichni prezentovali Izraelce, izraelský stát a společnost vždy v superlativních pojmech a idealizovaných obrazech kontrastujících s ostatními národnostmi a mnohdy i s realitou. [Merom 1999: 414–416]

Dichotomické vnímání, kdy žid je zobrazován jako vzdělaný, čestný, silný, pracovitý a mírumilovný, zatímco okolním arabským národům a především Palestincům jsou připisovány vlastnosti a charakteristiky opačné, podporuje stereotypní prezentaci skutečnosti. [Kimmerling 2008: 241] Toto vnímání vlastního národa a státu, jehož přežití je nejvyšší hodnotovou prioritou, jako výjimečného, vede k militarizaci společnosti a rozvoji syndromu popsanému jako syndrom obležení (Siege Mentality). Daniel Bar-Tal tento syndrom popisuje jako mentální rozpoložení, kdy členové jedné skupiny věří, že zbytek světa (nebo jeho podstatná část) mají vůči nim výhradně negativní záměry a chtějí nějakým

způsobem ublížit jejich společnosti.⁵³ [Bar Tal, Antebi 1992a: 634] Přesvědčení, které by se dalo popsat také vtíravým pocitem, že se „nemůžeme na nikoho spolehnout“, „nikdo nám nepomůže“ a „jsme osamoceni v nepřátelském světě“. [Bar Tal, Antebi 1992b: 251–252]⁵⁴ Siege mentalitu doprovází pocit ublíženosti a paranoie, vycházející z reálných i domnělých historických křivd, který prostupuje napříč celou izraelskou společností a definuje mnohé její kolektivní i individuální charakteristiky. Např. pocit úzkosti a osamocení, neustálé přítomnosti existenciální hrozby, orientace na sílu a moc, nedůvěřivost, přesvědčení o světovém antisemitismu, národní šovinismus a zjednodušené černobílé vidění světa rozdělující pouze na přátele a nepřátele. [Kimmerling 2008: 241]

Tato mentalita, kterou po celé léta v myslích židů po celém světě udržují perzekuce, pogromy, holocaust i vleklý arabsko-židovský konflikt, slouží jako dvojsečná zbraň. Na jejím základě vznikla myšlenka sionistického hnutí, kdy izraelský národ věří, že ze začarovaného kruhu antisemitismu unikne pouze prostřednictvím vzniku vlastního státu, kam se budou moci všichni židé uchýlit a kde již nebudou mezi cizími [Bar Tal, Antebi 1992b: 256–257]. Jako taková udržuje vnitřní kohezi, vyvolává pocit sdílené sociální identity, solidarity, patriotismu, historického sentimentu a společenské mobilizace. Také, konstruuje zjevné hranice mezi „my“ a „oni“ a zpětně potvrzuje pocit vlastní výjimečnosti a odlišnosti, tváří v tvář násilnému vnějšímu světu. Zároveň je ale podobné vnímání jednou z překážek mírového procesu na Blízkém východě, především ve formě socio-psychologických bariér řešení konfliktu. Odlišné politické, náboženské, kulturní a lidskoprávní názory a hodnoty generují egocentrismus, xenofobii, předsudky a zaujatost, které podporují konflikt se zastánci jiných názorových skupin. Dochází k delegitimizaci a dehonestaci oponenta a jeho kolektivní viktimizaci. S tím, jak se na obou stranách konfliktu navyšují negativní emoce, klesá ochota ke kompromisu a hledání řešení k dosažení míru. [Bar-Tal, Halperin 2011: 638-641]

⁵³ Autoři Bar-Tal a Antebi sestavili pro přehlednější definici projevů *Siege Mentality* dvě stupnice. Obecnou stupnici Siege mentality (General Siege Mentality Scale, GSMS) a speciální stupnici izraelské Siege mentality (Israeli Siege Mentality Scale, ISMS). [Bar Tal, Antebi 1992a: 637-638]

⁵⁴ Podobné „pocity“ spojené s mentalitou obležení jsou připisovány také jiným národům, např. Japonsko v 30. letech, Albánie v 60. letech, JAR a Irák v 90. letech a v dnešní době režim v Íránu nebo Severní Koreji. [Bar Tal, Antebi 1992b: 252 – 253]

Problematika sekularizace

Přestože je Izrael oficiálně sekularizovaný stát⁵⁵, tedy nespojuje politickou existenci a vedení státu s jedním konkrétním náboženstvím nebo náboženskou skupinou, jeho symboly (vlajka, hymna, název), jazyk (hebrejšтина, jidiš) a zvyky (svátky, stravování, právní systém) vycházejí z židovské tradice a navazují na starověký stát existující na území Palestiny. Tento vliv židovství je patrný ve všech sférách každodenního života. Dochází k průniku národní a náboženské identity, byť i zde jsou určité rozdíly mezi imigranty z Blízkého východu, severní Afriky, Evropy, Ruska a jiných⁵⁶. [Sharot 1990: 66-67]

Možná překvapivě, ale už zakladatelé moderního politického sionismu na začátku 20. století byli z většiny sekulární židé. Naopak ultra-ortodoxní židé považovali především v úplných začátcích jednání sionistů za takové, které není ku prospěchu židovským masám a je přímo v rozporu s tradičním halachickým právem. Podle toho znovu ustavit Palestinu jako židovskou domovinu může pouze Bůh skrze příchod nového mesiáše na Zem. Pro některé ultraortodoxní věřící je vznik a existence židovského státu dokonce kacířstvím a bezbožností, protože odporuje boží vůli a přirozenému proudu dění, a také protože existence sekulárního státu s uvolněnou morálkou podle nich není přínosem židovskému náboženství jako takovému. [Sharot 1990: 71; Tessler 1996: 161-162] Po získání nezávislosti v roce 1948 byla otázka státního zřízení na pořadu dne. Má nový stát vzniknout jako teokracie, které vládne židovské ortodoxní právo, nebo jako sekularizovaný demokratický stát?

Judaismus se nakonec nestal oficiálním státním náboženstvím. Zákony v zemi tak schvaluje občanský parlament, Knesset. Navzdory tomu, některé problematiky jako např. rodinné právo spadají pod jurisdikci úzných náboženských komunit, tzn. židovské, křesťanské a muslimské. Ty ale mohou rozhodovat pouze s jeho vědomím a souhlasem. [Lerner 2010: 422]

⁵⁵ Guy Ben-Porat definoval sekularizaci jako „proces, ve kterém náboženství ztrácí svoji kontrolu nad veřejným životem, erozi statusu quo a erozi autority ortodoxní rabínské společnosti nad každodenním životem“. (Ben-Porat 2013: 27).

⁵⁶ Podobně, ale slabší vazby na svoje náboženské tradice má velké množství moderních sekularizovaných států. Pro představu uveďme notoricky známé původně křesťanské svátky a zvyky mající zhusta pohanské kořeny - Vánoce, Velikonoce, vynášení zimy, stavění májky, svěcení neděle, křty, pohřby, pranostiky, písně, základy morálky i etiky. Více o vlivu jednotlivých náboženských směrů na českou společnost např. Vojtíšek, Z. 2004. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice*.

Dnes žije na území Izraele cca 10 milionů lidí, z nichž 73 % jsou židovského vyznání, 17 % muslimské víry, 2 % křesťané, 1,5 % drúzové a zbylá 6,5 % jsou bez vyznání, nebo patří k ostatním církvím. Z dospělých osob hlásících se k židovské národnosti/etnicitě uvedlo 45 % že jsou sekulární, 33 % se považuje za tradiční, 12 % za ortodoxní⁵⁷ a 10 % za ultra-ortodoxní. V zemi se tedy nachází pouze cca 22 % ortodoxních a ultra ortodoxních Židů. [CBS.il 2021]

Dle Deklarace nezávislosti byl stát Izrael

„založený jako židovský stát, ... otevřený pro židovskou imigraci a pro shromáždění exilantů, bude podporovat rozvoj země ve prospěch všech jejích obyvatel; bude založen na svobodě, spravedlnosti a míru, tak jak si to představovali izraelští proroci; zajistí úplnou rovnost společenských a politických práv všem svým obyvatelům bez ohledu na náboženství, rasu nebo pohlaví; zaručí svobodu náboženství, jazyka, vzdělání a kultury; bude chránit svatá místa všech náboženství; a bude věrná zásadám Charty Organizace spojených národů.“ [The Knesset 2022: Deklarace nezávislosti 1948].

Izrael je tedy založený na židovské identitě, které nemusí být výlučně náboženská, ale je spíše vnímána jako kulturní. Židovský stát tak znamená více to, co např. italský stát, než co katolický nebo muslimský stát. Vztah mezi náboženstvím a státem ale nebyl v žádném oficiálním dokumentu konkrétně pojmenován, zůstává tedy spornou a nezodpovězenou otázkou.⁵⁸ [Lerner 2010: 423]

Diskriminace

Z necelých 10 milionů obyvatel Izraele⁵⁹ představují palestinští arabové přibližně 2 miliony, tedy 21%. [cbs.il 2020]. Oficiálně arabská část obyvatelstva požívá rovných práv

⁵⁷ V dokumentech statistického úřadu (*Israeli Central Bureau of Statistics*) je tato kategorie označovaná vzájemně zaměnitelně buď jako „*Religious*“ nebo „*Orthodox*“.

⁵⁸ Např. Mark Juergensmeyer hovoří o tom, že je izraelský národ rozdělen po štěpné linii zastánců sekulárního nacionalismu vs. náboženského nacionalismu. [Juergensmeyer 1996: 7-10] Blíže také Juergensmeyer, M. 2008. *Global Rebellion: Religious Challenges to the Secular State, from Christian Militias to al Qaeda*.

⁵⁹ Pokud budeme vycházet z Izraelského statistického úřadu a jeho metodiky, spadají do kategorie 'populace' občané Izraele s trvalým pobytem a zapsaní v registru bez ohledu na vyznání, etnikum nebo původ. Za 'teritorium' Izraele je potom považováno území státu včetně okupovaných oblastí osad a také včetně východního Jeruzalému a Golanských výšin, ale bez Sinaje a pásma Gazy. [CBS.il 2020]

srovnatelných s ostatními židovskými obyvateli, mohou volit i kandidovat, svobodně vyjadřovat své politické i jiné názory, sdružovat se a využívat všech možností, které stát Izrael poskytuje. Přesto však je jejich postavení ve většinové izraelské společnosti problematické. [Tessler 1996: 171]. Byť mají všichni občané státu Izrael formálně přiznaná rovná práva, naráží arabští obyvatelé na etnickou exkluzivitu v ekonomických, politických, kulturních i právních otázkách. [Rouhana 1998: 74-76]. Potýkají se například s problémy ohledně získávání půdy a stavebních povolení k výstavbě budov nebo jejich stavebním úpravám. Zatímco židovské osady a města se rozšiřují za finančního přispění státu, arabské vesnice se potýkají se zaostalostí a přelidněním. V zemi, kde více než pětina obyvatel přináleží k arabskému etniku disponuje arabská samospráva pouze 3% veškeré půdy, na kterých ve 139 vesnicích bydlí 90 % arabských obyvatel Izraele. [HRW 2020] Izraelskou půdu totiž vlastní z většiny stát a občané si ji mohou pouze dlouhodobě pronajímat prostřednictvím státní agentury, která byla zřízena samostatným *Zákonem o izraelské pozemkové správě* (Israel Land Administration Law) z roku 1960. Přes oficiálně rovný přístup k těmto možnostem se izraelští Arabové potýkají s diskriminací a komplikacemi při podávání žádostí, které mnohdy vedou až k demolici „nelegálně“ postavených staveb. [HRW 2012: 11-13]

Další kontroverzní a diskriminační zákon byl přijat *Knesetem* v červenci 2003 pod názvem *Zákon o občanství a vstupu do Izraele* (The Citizenship and Entry into Israel Law) [Knesset.gov.il]. Tento zákon v podstatě znemožnil získání izraelského občanství palestinským Arabům z okupovaných území, kteří jsou v rodinném svazku s občany Izraele, nejčastěji izraelskými Araby. [Adalah 2007] Zákon, jehož účelem mělo být zabránění teroristických útoků, nelegální migrace a udržení demografické židovské většiny platil s různými prodlouženími a dodatky až do roku 2021. V lednu 2022 potvrdil izraelský nejvyšší soud, že nelze palestinským rodinným příslušníkům upírat právo na vstup do Izraele a sloučení s rodinou. [Peleg 2022]

Problematický je také přístup arabské menšiny ke zdravotnictví a školství. Od přijetí *Zákona o povinném zdravotním pojištění* (National Health Insurance Law) v roce 1995 ve formě daní závislých na příjmu, Izrael všem svým občanům a trvalým rezidentům bez rozdílu poskytuje základní bezplatnou zdravotní péči. [Rosen 2015: 13-15] Průměrné výdaje na jednoho arabského pacienta jsou však výrazně nižší než na židovského, a to co se týče ambulantní, preventivní i nemocniční péče. Navíc na okupovaných územích a v nežidovských lokalitách

je dostupnost i kvalita zdravotnických zařízení, stejně jako jejich personálu, na nižší úrovni. Navíc soukromé společnosti poskytující nadstandardní pojištění zahrnující například dentální péči, psychiatrickou léčbu nebo rozšířenou péči o matku a dítě nejsou vázány stejným nediskriminačním přístupem jako státní instituce, co se přístupu k obyvatelům nežidovského původu týče⁶⁰. [Shmueli 2000: 19-22]

Také většinu škol v zemi financuje a řídí izraelská vláda. Vzdělávací systém má několik oddělených částí, pro arabské obyvatelstvo s vyučovacím jazykem arabštinou, pro ultraortodoxní s vyučovacím jazykem jidiš, a část pro věřící a sekulární populaci s hebrejštinou jako vyučovacím jazykem. Učební osnovy jsou pro oba systémy podobné v přírodních vědách, v humanitních vědách a náboženství se odlišují dle kulturních zvyklostí dané části populace. V arabských školách je povinně vyučována hebrejšтина, v židovských školách pak jenom základy arabštiny. Toto rozdělení funguje do konce střední školy. Na univerzitní úrovni pak existuje pouze jeden společný systém, kde se vyučuje převážně v hebrejštině a angličtině. Stejně jako v případě zdravotnictví, dostávají arabsko-jazyčné školy menší finanční dotace, jejich vybavení je nedostatečné a trpí také menším počtem kvalifikovaných lektorů. Standardizované školní osnovy nerespektují dostatečně kulturní odlišnosti mezi oběma skupinami, integrace dětí se specifickými potřebami je téměř neexistující, univerzitní školství je potom placené a mimo finanční možnosti většiny arabských rodin. [Coursen-Neff 2001: 34-37]

Zpráva *Freedom House* jako další diskriminační fakta uvedla menší dostupnost stipendií, úvěrů na bydlení a sociálních příspěvků, větší nezaměstnanost, menší průměrné platy, nedostupnost některých pracovních pozic a nižší zastoupení na vysokých úředních nebo manažerských pozicích⁶¹. Mnoho z těchto nevýhod je částečně způsobeno právě tím, že izraelští Arabové pouze velmi výjimečně absolvují základní vojenskou službu. Služba v IDF má nesmírný symbolický charakter, status veterána otevírá mnohé dveře a nabízí ekonomické výhody. Tyto výhody tak nejsou z logicky věci dostupné pro arabskou část obyvatel. Tím, že jsou na základě tohoto vyčleňování z množství zaměstnání, nejenomže vede k jejich nižšímu socioekonomickému statusu, ale také k omezování společenských vazeb s většinovou společností, minimálně v některých odvětvích. [Tessler 1996: 172]

⁶⁰ Vojáci, vězni a obyvatelé kibuců mají často individuální zdravotní programy.

⁶¹ Při zastoupení 21% obyvatel drží izraelští arabové po volbách v roce 2021 pouze 10 z celkových 120 křesel v izraelském parlamentu – Knesetu. [Jewish Virtual Library 2021: Israeli Electoral History]

Avšak vzhledem k tomu, že služba v armádě je pro izraelské Araby dostupná buď dobrovolně nebo ve formě civilní státní služby⁶², nelze toto vnímat jako systémovou diskriminaci⁶³. [Freedom house 2021] Služba v IDF je ale pro arabské obyvatele Izraele ideologicky komplikovaná a loajalita v rámci státu, který není národnostně ani politicky jednotný, není jednoznačná. V současné době slouží v IDF cca 1500 až 3000 Palestinců, což je 1-2 % z celkového počtu vojáků⁶⁴. Tito branci se často cítí odstrčení nejenom v armádě, ale důsledkem své služby i následně ve svých komunitách⁶⁵. Jejich motivace je tak dost často utilitaristická a dávají přednost materiálním výhodám, spíše než ideologickým přesahům. Služba v IDF jim umožňuje zvýšit si profesní kvalifikaci, obdržet nejrůznější certifikaci a dosáhnout na benefity, jako jsou přístup k lepšímu zaměstnání, zvýhodnění při přiznávání práva na státní půdu nebo nárok na výhodné půjčky, finanční příspěvky na ubytování a vzdělávání nebo kvalitnější zdravotnická péče. V neposlední řadě také vojenská knížka otevírá mnohé dveře, pomáhá s řešením nejrůznějších problémů a zaručuje rovnoprávnost z perspektivy „*jsem jedním z nich*“. [Kanaaneh 2003: 14-15]

Sekuritizace

Některé z těchto diskriminačních přístupů jsou u židovské většinové společnosti dlouhodobě legitimizovány tzv. procesem sekuritizace. Ta spočívá v konstruování bezpečnosti pomocí prohlášení autority, kdy je na nějakou problematiku nazíráno, jako na věc bezpečnosti nebo bezpečnostní hrozbu.⁶⁶ Jako taková je příjemci sdělení dále vnímána, tedy dochází k její sekuritizaci, což umožňuje autoritě snadněji přijmout příslušné kroky k její eliminaci. [Olesker 2014: 372–373] Rozsáhlá sekuritizace a nadužívání pojmu *bezpečnost, hrozba a národní zájem* je problematika typická pro Izrael. Tímto způsobem často dochází

⁶² Většinou ve formě veřejně prospěšných prací ve vlastní komunitě – výpomoc starším občanům, dobrovolné služby v nemocnicích, školách a podobných sociálních institucích.

⁶³ V tomto ohledu se vyjádřila i Komise pro odstranění rasové diskriminace Spojených národů na své mezinárodní konferenci v roce 2013. Ve zprávě uvedla, že výhody přiznané na základě zákona The Absorption of Discharged Soldiers Law 1994 nejsou rasově ani etnicky diskriminační, neboť se vztahují na všechny veterány IDF, která umožňuje dobrovolnou službu všem zájemcům, bez ohledu na jejich náboženskou nebo jinou příslušnost. [United Nations 2013: Concluding observations on the combined fourteenth to sixteenth periodic reports of the State of Israel]

⁶⁴ IDF nevede statistiky o svých vojácích z hlediska jejich náboženského vyznání nebo etnika, toto jsou pouze odhady založené na statistických reportech o počtu branců jiné než židovské víry za poslední 3 roky. [Zitun 2021, Ram 2021]

⁶⁵ Zajímavé je, že i navzdory tomuto mají izraelští Arabové téměř stejnou důvěru v armádu jako židovští obyvatelé. [Kimmerling 2008: 38]

⁶⁶ Koncept sekuritizace je ústředním prvkem tzv. Kodaňské školy, myšlenkového směru ve výzkumu mezinárodních vztahů. Samotný pojem sekuritizace byl poprvé formulován roku 1995 dánským politologem Olem Wæverem v publikaci „*On Security*“ [Weaver, O. 1995]. Následně byl koncept systematicky rozpracován výzkumnými pracovníky kodaňské školy, především pak Barrym Buzanem, který jako výsledek svého zkoumání vydal několik publikací zabývajících se teorií sekuritizace, např. Buzan, B., Wæver, O., De Wilde, J. 1998. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

k ospravedlňování porušování mezinárodního práva, kdy je nějaký jev označen jako oprávněná reakce na hrozbu ohrožující národní bezpečnost, a tím je vyloučena z jakékoliv další veřejné diskuze. Bezpečnostní důvody byly použity např. k legitimizaci samotného vzniku státu, deportací palestinských obyvatel, mohutných přistěhovaleckých vln, rozšiřování izraelských osad na okupovaném území, stavbě izolační zdi, bytové a další samosprávné politice, omezování osobních práv určitých skupin, a nakonec i k vedení většiny válek. [Kimmerling 2001: 185] Takováto legitimizace je zároveň způsobem, jak udržet jednotu společnosti a její kohezi a bagatelizovat společenské problémy jiné než bezpečnostní. Tváří v tvář neustále předkládané hrozbě anihilace totiž vše ostatní postrádá důležitost. Tento efekt je samozřejmě politickými elitami vnímaný a často zneužívaný. Démonizování arabských sousedů i palestinských obyvatel tak slouží především k odvedení pozornosti od omezování osobních svobod, nedodržování demokratických a liberálních hodnot, systémové diskriminace jednotlivých skupin obyvatelstva a zvyšování rozpočtových kapitol na obranu. [Pappé 1998: 16]

Politické elity prezentují palestinskou menšinu a její požadavky jako existenční hrozbu národní bezpečnosti státu Izrael, aby tím udržely jeho etnický charakter. Preferovaná národní identita je tak vlastně úhelným kamenem některých legislativních procesů a výstupů. [Buzan, Waever 1997: 242]. To ilustruje, jak se objektem bezpečnostní politiky mohou stát i společnosti se svými hodnotami a identitou. Jazyk, kultura a náboženství se tedy stávají chráněným zájmem vedle tradičních národních států a jejich teritoria a suverenity. [Waever 1995: 41-58].

4.2 Izraelská národní identita

Souhrnný pojem kolektivní (národní) identita je pro naše účely soubor všech skutečných i domnělých charakteristik státu, národa a jejich členů, který zdůrazňuje konkrétní vlastnosti, historické události a hodnoty jako klíčové a příznačné pro definování kdo je a kdo není součástí konkrétní skupiny a proč.

Baruch Kimmerling, jehož přínos na poli zkoumání izraelské společnosti je velmi podstatný, uvádí, že každá kolektivní identita je zároveň individuálně osobní identitou a pomáhá v zařazování sebe samého i ostatních do určitých kategorií. To se děje v závislosti na

objektivních i subjektivních kritériích jako jsou věk, pohlaví, náboženství, vzdělání, etnická a státní příslušnost atp. Tyto kategorie však podmiňují příslušnost jedince k dané skupině pouze, pokud on sám se vnitřně identifikuje s touto skupinou, jejími hodnotami, pravidly, úspěchy i neúspěchy. Porovnáváním těchto charakteristik s charakteristikami jiných skupin vzniká pocit jedinečnosti, národní hrdosti, sebevědomí a soudružnosti, který je tím významnější, čím výraznější je rozdíl mezi skupinami „my“ a „oni“⁶⁷. Jedinec může samozřejmě pociťovat příslušnost k více identitám zároveň, ale pouze k takovým, které spolu nejsou v přímém rozporu. Pokud jsou identity striktně bipolární, vyvolávají a prohlubují mezi sebou konflikt. Takovýchto kontrastních identit je v Izraeli k vidění hned několik – náboženství (judaismus vs. islám), etnický původ (židé z východní Evropy a Sovětského svazu vs. orientální židé vs. Palestinci vs. Drúzové), politické ideologie (pravicový etnocentrismus vs. levicový universalismus) postoj k izraelsko-arabskému konfliktu a mírovým jednáním (tradiční politické rozdělení na radikální jestřáby a mírové holubice), socioekonomické a další individuální faktory (příjem, vzdělání, zaměstnání, gender). Vysoká míra sekuritizace a politizace každodenního života staví občany často do pozice „*bud', anebo*“. [Kimmerling 2008: 27-29]

Za vznikem výrazné a svérázné izraelské národní identity stojí neméně specifické okolnosti vzniku izraelského státu. Židovská komunita, která se na konci 19. století shromáždila v Palestině, představovala pozoruhodný případ nacionalismu, kdy se skupina lidí považovala za národ bez jakéhokoliv uznávaného území, společného jazyka, politických institucí nebo dalších atributů fungujícího státu. [Avner 2003: 174]

Už v předstátním období starého jišuvu a poté v období druhé aliji (tzn. 1904-1914), kdy byl život v Palestině tvrdý a výdobytků bylo zejména zpočátku pomálu, byla hlavní obecně uznávanou hodnotou a vlastností pionýrů tvrdá práce, skromnost, sebeobětování, proaktivnost a houževnatost. [Kashti 2000: 9-10] Úspěch celého vysněného projektu závisel na schopnosti prvních osadníků usadit se, zúrodnit nehostinnou zemi a zušlechtit ji k obrazu svému a k užitku dalším generacím. Tomu bylo postupně přizpůsobováno zemědělství, průmysl, technologie a především kultura a vzdělání. To podporovalo obraz sionistického pionýra – zemědělce a osadníka, který požíval vysokého společenského statusu. Již v období před faktickou existencí samostatného státu byla patrná snaha o zobrazování homogenní společnosti svobodných, hebrejsky mluvících, středostavovských, vzdělaných aškenázských

⁶⁷ Což nás přivádí k myšlence, že silná vnitřní koheze židovského obyvatelstva státu Izrael je daná právě diametrální odlišností tohoto obyvatelstva od všech okolních skupin a jejich hodnot.

sionistů. [Kashti 2000: 14] Takovouto identitu mělo utvářet a posilovat sebeobětování ve formě dlouhé cesty z vlasti do Izraele a následné tvrdé práce v zemědělství a ochota napnout všechny síly pro společnou věc. Tuto myšlenku převzala a dále rozvíjela právě armáda, která v době po vzniku státu přebrala úlohu formování identity a začala fungovat jako integrační instituce. I přesto ale Izrael byl, a stále je, aktivní přistěhovaleckou společností, která kombinuje sekulárního nacionalismus, populistický religionismus a militarismus. Izrael je považován za vnitřně i navenek silný stát, což demonstruje vysokou schopností mobilizovat masy a zdroje pro společnou věc a také ekonomickou, vojenskou a politickou efektivitou. Díky tomu je schopen účinně (re)distribuovat zdroje, vynucovat právo a pořádek i udržovat preferovanou kolektivní identitu u části svého obyvatelstva. To vše v důsledku dvou hlavních hrozeb, které ohrožovaly existenci státu od jeho samého začátku. Těmi bylo vnitřní riziko rozpadu státu a jeho židovského charakteru z důvodu jeho neschopnosti vstřebat obrovskou masu imigrantů z různých konců světa a vnější nebezpečí vojenské porážky a zničení ze strany okolních arabských států. Na boj s těmito hrozbami byly zřízeny tři klíčové instituce, státní byrokratický aparát, veřejné vzdělávací instituce a pravidelná armáda se svou politikou povinných odvodů. Všechny tři instituce přispívaly k socializaci nových migrantů jako tzv. „*tavíci kotel*“ (Melting Pot) a k vštěpování preferované izraelsko-židovské identity. Ta měla jednak suplovat jejich původní národní a etnickou identitu, o kterou přišli při příchodu do Izraele, a také pomoci vybudovat jednotnou židovskou identitu, která přes společný náboženský základ rozhodně nebyla shodná u všech skupin – aškenázských, sephardských, mizrahi a jemenských židů⁶⁸. Toto úsilí o vybudování nové, univerzální, kolektivní izraelské identity bylo především v prvních desetiletích po vzniku státu enormní. Nová identita nové komunity postavené na nových principech čerpala částečně z *jišuvu* - původního židovského osídlení na území Palestiny, i z tradice židů v diaspoře a politického sionismu. Musela se ale přizpůsobit naprosto odlišným politickým a společenským reáliím, nadto v době významných demografických změn po roce 1948, kdy se během tří let počet židovských obyvatel zdvojnásobil, zatímco původní arabská část obyvatelstva klesla z téměř milionu na necelých 200 000⁶⁹. [Kimmerling 2001: 4-6; Kimmerling 2008: 104-106]

⁶⁸ Židé aškenázského původu přijeli do Izraele ze zemí západní Evropy nebo Spojených států a z většiny reprezentují střední a vyšší třídu Izraelské společnosti. Sephardští židé jsou potomky židů obývajících Pyrenejský poloostrov. Orientální mizrahi židé pochází z arabských a afrických zemí a většinou okupují nižší socioekonomické třídy, mají nižší vzdělání a menší společenské šance na uplatnění. Jemenité jsou, jak již název napovídá, Židé pocházející z Jemenu. Sephardští a mizrahi židé bývají spolu s Jemenity dost často zahrnováni do jedné kategorie tzv. orientálních židů, v kontrastu s evropskými židy a židy z území bývalého SSSR. [Jerby, Levy 2000]

⁶⁹ Do války v roce 1967 panovala mezi prvními osadníky a pozdějšími přistěhovalci nevráživost. Zatímco ti první bojovali už ve válce o nezávislost a umírali za ideu nového státu, ti druzí se pomyslně osvědčili a zapsali mezi válečné veterány až v šestidenní válce. [Avner 2003: 190]

Kimmerling také zmiňuje zajímavou dichotomii týkající se kolektivní identity v Izraeli. Můžeme rozlišovat pojmy „*stát Izrael*“ (state of Israel) ve smyslu formálního, liberálně demokratického sekularizovaného státu amvšech jeho občanů bez ohledu na náboženství. Tento stát má mezinárodně uznávané hranice, funkční byrokratický aparát a zdrojem jeho legislativy je výhradně zákonodárné těleso, tedy parlament. Oproti tomu existuje pojem „*země Izrael*“ (land 'eretz' of Israel), jakožto historická domovina, preferovaně ortodoxně židovská. Její hranice jsou určeny mýtickými událostmi dávné doby a mezi její obyvatele patří pouze lidé židovské víry, žijící jak na jejím zemi, tak v diaspoře. Zákonost v takovéto zemi je určována v souladu s náboženských halachickým právem. Mezi těmito dvěma pojmy panuje věčný i sémantický diferenciál. Izraelský stát tak fluktuuje mezi liberální demokracií a nacionalistickou teokracií. [Kimmerling 2008: 96-97]

Tento rozdíl v pojetí státu ústí ve dvě základní kolektivní identity v Izraeli. Jednu židovskou, která vyjímá nežidovské obyvatele Izraele, ale zahrnuje početnou skupinu židů žijících v diaspoře. Druhou izraelskou, která naopak židovskou diasporu nezahrnuje, ale počítá se všemi obyvateli státu Izrael, bez ohledu na jejich náboženství nebo etnický původ. [Kimmerling 2008: 31] Pro lepší názornost si můžeme tuto dvojjakost představit na grafu s osami X a Y, kdy jedna osa nabývá hodnot na stupnici národnosti izraelsko - palestinské a druhá na stupnici etnicity židovsko – arabské. Existence moderního izraelského státu v sobě paradoxním způsobem snoubí obě tyto identity a jejich koexistence je zajištěna systémem rozdělení pravomocí nad různými sférami společenského života.⁷⁰ Přitom v každodenním životě se většina židovské populace Izraele označuje jako sekulární a dokonce vyjadřuje nespokojenost s některými nařízeními vycházejícími z ortodoxní tradice, jako jsou např. pevně stanovené dny pracovního klidu, dietetická pravidla, zákony o manželství atp. Navzdory tomu však většina hodnotových prvků kolektivní identity vychází z tradic judaismu, které existovaly dávno před založením Izraele, a o které se ve svém počátku logicky opíral – symboly, mýty, tradice, kolektivní vzpomínky a představy. [Kimmerling 2001: 174]. V tomto kontextu se však jedná se však spíš o tzv. „*civilní náboženství*“ (civil religion) definovaný Charlesem Liebmanem a Eliezerem Don-Yehiyuou jako „ceremoniály, mýty a hodnoty, které legitimizují společenský řád, sjednocují populaci a mobilizují členy společnosti za účelem dosažení hlavních politických cílů. Vytváří morální komunitu, jejíž hodnotový systém je odvozen od hodnot tradičního judaismu a je přizpůsoben požadavkům

⁷⁰ Jeho občané uvádějí jako svoji identitu často kombinaci následujících hodnot. Židovství občané - židovství/rodina, Izrael/rodina, židovství/Izrael. Arabští občané – Arab/Palestinec, Arab/etnicita a Arab/zaměstnání. [Kimmerling 2008: 44]

moderní průmyslové společnosti a demokracii. Přestože podporuje přítomnost náboženských židovských symbolů ve veřejné sféře a zachování národní identity jako především židovské, neaspiruje na změnu na teokracii a je více tolerantní ke kulturnímu a náboženskému pluralismu.“ [Liebman, Don-Yehiya 1983: 9].

4.3 Prvky a nositelé izraelské národní identity

Ve chvíli, kdy skupina lidí dojde k přesvědčení, že vytváří jedinečnou identifikovatelnou entitu s nárokem na kontinuitu v čase, jednotu napříč geografickou polohou a právem na různé formy sebevyjádření, můžeme říct, že tato skupina nabyla národní identity. Definuje sama sebe jako skupinu s určitými charakteristikami a hodnotami, slabostmi i silnými stránkami, nadějemi i obavami, tradicemi, institucemi, dějinami, smyslem a podmínkami existence a budoucími vyhlídkami. [Kelman 1997: 171]⁷¹.

Izraelští vědci Daniel Bar-Tal a Neta Oren zmiňují v souvislosti s Izraelem několik kritérií pro úspěšnou přítomnost kolektivních přesvědčení a jejich projevy v rámci národní identity. Dle autorů je pro vznik kolektivní identity nutné, aby prvky v rámci jednotlivých kategorií, které jsme si uvedli, byly:

- sdíleny většinou společností a to dlouhodobě
- vnímány jako charakterizující hlavně samotnými členy společnosti
- použity k socio-politickému vedení elitami a pro ospravedlňování a vysvětlování minulých i budoucích politik a rozhodnutí
- propagovány institucemi a skrze masové komunikační kanály
- systematicky replikovány a reprodukovány z generace na generaci

[Bar-Tal, Oren 2000: 4]

Nejprve si však musíme položit základní otázku. Kdo je oficiálně uznaný židem? Tato otázka je důležitá nejprve pro účely příjezdu do Izraele a také pro následné přiznání statusu pro další legislativní procesy. V definicích užívaných pro tyto dva důvody však panují diskrepance

⁷¹ Herbert C. Kelman (*1927) je emeritní profesor Harvardovy univerzity, narozený ve Vídni. Vede semináře a workshopy na téma řešení problémů a analýza konfliktů se zúčastněnými stranami na místech dlouhodobě neřešitelných etnických a národních konfliktů jako např. Srí Lanka, Kypr, Severní Irsko, JAR a především Blízký východ. V jeho jménu dnes funguje Herbert C. Kelman Institute for Interactive Conflict Transformation. K dané problematice srov. např. [Kelman 1998: 3-26]

souběžně s odlišnostmi mezi ortodoxním a reformním judaismem. Po vzniku státu Izrael, jako státu pro všechny židy přichozí z diaspory, bylo nutné stanovit, koho se tato nová možnost získání občanství vůbec týká. V *Zákoně o návratu* z roku 1950 nejdříve nebylo konkrétně specifikováno, kdo je považován za žida, a vycházelo se tedy z tradiční halachické definice, podle které je židem osoba narozená židovské matce nebo osoba taková, která konvertovala k judaismu a není vyznavatelem jiného náboženství. Pro tento účel byly uznávány i konverze k víře uskutečněné v zahraničí. V roce 1970 však byl zákon doplněn dodatkem, který mezi židy zahrnoval také potomka alespoň jednoho židovského rodiče nebo prarodiče, manžela/ku žida nebo jakéhokoliv jeho potomka s výjimkou všech židů, kteří dobrovolně změnili svoji víru na jinou. [Knesset: Law of Return]

Avšak vzhledem k tomu, že tyto podmínky jsou všeobecně mnohem benevolentnější než požadavky ortodoxního halachického práva, dostávají se občané do paradoxní situace. Často sice jsou uznáni za právoplatné držitele izraelského občanství, ale jejich „židovskost“ není dostatečná pro právní subjektivitu před halachickým náboženským soudem, tudíž např. pro účely sňatku a rozvodu. To se týká samozřejmě i všech jejich potomků⁷². Jedinou možností, jak získat židovský status i před ortodoxním rabinátem, je podstoupit oficiální konverzi podle pravidel tradičního židovského práva. Ostatním nezbyde nic jiného než náboženský obřad, jakým je např. svatba, podstoupit v zahraničí a nechat si jej v Izraeli uzнат za platný. V této problematice ortodoxní soudy vůbec nepřihlízejí ke způsobu praktikování víry nebo míry sebeidentifikace s náboženstvím.⁷³

Izraelská kolektivní identita je formována na třech pilířích, na národnosti, etnicitě a náboženské příslušnosti. Právě etno-náboženská příslušnost byla ještě do roku 2005 uvedena i v izraelských dokladech totožnosti, rozdělená na židovskou, arabskou, drúzskou apod. Kromě toho mohou být tyto kategorie někdy viditelné na první pohled díky typickým a odlišným účesům, oblečení, jazyku, zvykům atd. [Kimmerling 2001: 108, 113-114] Jako každá identita je i izraelská národní identita natolik komplexní, že s jejím popisem se nutně pojí určité zjednodušení a redukce. Existují mnohé dělicí linie jako náboženství, etnicita, původ, vyznání, profese, vzdělání, gender, politická orientace apod. Některé identity

⁷² Naopak pokud podstoupil člověk náboženskou konverzi v dětském věku, přestože se nenarodil jako žid, např. z důvodu adopte nebo konverze obou rodičů, je mu ve věku 12 let pro dívky a 13 let pro chlapce poskytnuta volba, zda v náboženské komunitě chce setrvat, nebo se své víry vzdát.

⁷³ Více o posuzování, kdo má a kdo nemá právo být považován za žida viz. Reuven, H. 2011. *On Proving Jewish Identity*. The Rabbinical Assembly.

jsou pak vnitřně prioritizovány před ostatními. V této kapitole se pokusíme rozdělit prvky izraelské identity do několika kategorií a na ty se podívat detailněji. Přitom budu postupovat podle výše zmíněného dimenzionálního modelu M. Guibernau, který pracuje s projevy národní identity v pěti oblastech - teritoriální, historické, kulturní, politické a psychologické. [Guibernau 2007: 11-25]

Teritoriální

Teritorium, ve smyslu konkrétní geografické oblasti, je základním definičním prvkem národa a jeho identity, ať už ve formě ohraničeného národního státu, nebo místa, ke kterému národ jako skupina odkazuje svůj historický původ. [Grosby 2005: 55]

Už preambule *Deklarace nezávislosti* uznává historické nároky židů na území Palestiny a vyhláší, že „Země Izrael byla rodištěm židovského lidu. Zde byla zformována duchovní, náboženská a národní identita. Zde dosáhli nezávislosti a vytvořili kulturu národního a univerzálního významu. Zde byla napsána Bible a poté byla darována světu“ a dále se o ni zmiňuje jako o dávné domovině, novém domově, vlastní zemi a národním státu. [Knesset: Declaration of Independence 1948].

V době, kdy padla volba na Palestinu jako původní, a zároveň novou, domovinu židovského národa, byla země ještě pod osmanskou nadvládou a považovaná za opuštěnou a bezcennou půdu, která se sice přímo nenabízela, ale byla vhodná k osídlení.⁷⁴ [Bar-Tal, Oren 2000: 10] Šlo o území spojená se svatými místy judaismu v místech přislíbených Bohem židovskému lidu dle mýtů a Starého Zákona. Vztah k zemi a její historii je, společně s představou jakéhosi pradávného předurčení a svrchovaného nároku daného vyšší mocí, klíčovým aspektem židovské národní identity v teritoriální dimenzi. Existence historických vzpomínek a kolektivní představa předávaná z generace na generaci podporuje jednotu národa, který žil po většinu svých dějin ve světové diaspoře. Náboženské reference a odkazy na území Palestiny byly tak časté a samozřejmé, že příjezd do Izraele byl vnímán jako *návrat*

⁷⁴ Jak již bylo v této práci řečeno, Palestina prošla dlouhými obdobími babylonské, perské, řecké, římské, byzantské a arabské dominance, aby se po 400 let dlouhé turecké nadvládě stala Britským mandátem. Tato perioda, která trvala od roku 1920 do roku 1948 je jedinou, kdy bylo možné mluvit o svébytnosti palestinského národa. Lid, označující sám sebe jako Palestinci, sdílel historický vývoj se svými židovskými sousedy. Jejich národní identita, která odkazuje mnohdy dál do minulosti než pouze k příchodu arabských dobyvatelů, je stejně tak komplexní a komplikovaná, jako ta židovská. [Qafisheh 2009: 25-26]. Byť je tedy způsob židovského osídlení Palestiny přinejmenším sporný, nelze si jej představovat jako příchod dobyvatele na území do té doby homogenního a suverénního státu Palestina.

do vlasti i lidmi, kteří tam nikdy předtím nebyli.⁷⁵ Přesto však existovaly původně tři geografické a ideologické možnosti, dle kterých mohlo být realizováno židovské právo na sebeurčení. Jedna skupina byla přesvědčena, že právo na sebeurčení by mělo být uskutečněno neteritoriálně, pouze v rámci států, ve kterých židovské komunity už žily. Tento názor zastávali zejména následovníci Simona Dubnowa, rusko-židovského historika začátku 20. století, žijícího ve východní a střední Evropě. Další názorová skupina viděla řešení ve vytvoření státu, kdekoliv ve světě, mimo Svatou zem. Při výběru nového domova byly zvažovány i alternativy jako Argentina nebo Uganda. [Weissbrod 2002: 13-14] Tato varianta se líbila západoevropským židům v čele s Theodorem Herzlem. Poslední názorová skupina požadovala uznání práva na sebeurčení pouze a jenom v oblasti Palestiny, na kterou dle svého úhlu pohledu měli historické právo. [Chaim 2008: 28-30]

S tím souvisí několik interpretací územní rozlohy:

- Velký Izrael, území zmiňované v knize Genesis, rozkládající se od řeky Nil po řeku Eufrat. Dnes je spíše předmětem historického národního sentimentu.
- Země „*eretz*“ Izrael – celistvé území Palestiny jako národního státu včetně Západního břehu, východního Jeruzaléma a Pásma Gazy.
- Stát Izrael – politické vymezení dnešního Izraele. [Čejka 2008: 124]

Původně se však židovská imigrace omezovala pouze na pobřežní část Palestiny. Po roce 1967 ale čím dál, tím víc začínala pronikat do historického centra a blíž k posvátným místům. Z této „*blízkosti ke svátosti*“ potom převážně ortodoxní náboženské skupiny odvozovaly svoji politickou moc a prestiž. Opětovné umožnění přístupu na nejposvátnější místa judaismu s historickou vazbou na židovské dějiny po několika tisíciletích byl považován za vítězství dokladující zásah vyšší moci a byl stavěn do kontrastu s holocaustem. [Kimmerling 2008: 125]. Jde o místa jako Zeď nářků v Jeruzalémě, Chrámová hora, Chrám božího hrobu, Olivetská hora, Hebron, Safed, Akko, Tiberias, Betlém, Nazaret atp.

Praktickým projevem izraelské teritoriální identity a politiky jsou např. neustálé územní spory, výstavba izraelských osad na okupovaném území a nejnověji i separační zeď. Dalším problémem jsou vnitrostátní teritoriální spory mezi Izraelem jako židovským státem,

⁷⁵ Viz také např. základní zákon *Izrael – Národní stát židovského lidu*, odst. 6, písm. b. - Stát bude v diaspoře jednat tak, aby zachoval vazby mezi Státem a židovským lidem. (The State shall act, in the Diaspora, to preserve the ties between the State and members of the Jewish People.)

rozpínajícím se za hranice, které mu byly přiděleny dohodami o příměří z roku 1949. Na základě jednání Spojených národů došlo k rozdělení palestinského území na dva nezávislé státy – palestinský a židovský a na město Jeruzalém pod mezinárodní správou. Linie příměří, také známá jako *Zelená linie*, platila jako neoficiální hranice až do šestidenní války roku 1967. V té Izrael ukořistil Egyptu území Pásma Gazy, Jordánsku Západní břeh a východní Jeruzalém a Sýrii Golanské výšiny a prohlásil je za svoje vojensky okupované a později anektované území. Po tom, co Izrael uzavřel mírovou smlouvu s Egyptem a Jordánskem, vyřešil územní problematiku Sinajského poloostrova a oblasti mrtvého moře. S Libanonem pak sousedí demilitarizovanou zónou, ve které plní svůj mandát mise OSN UNIFIL. Zbývá oblast Golanských výšin udržovaná Izraelem jako nárazníkové pásmo pro případ konfliktu se sousední Sýrií. Další překážkou palestinsko-izraelskému mírovému procesu je požadavek Palestiny na vlastní nezávislý stát v hranicích tehdejší *Zelené linie*, kterému brání izraelské osady na území Západního břehu. Tyto osady obydí především ortodoxní a ultra-ortodoxní židé navzdory tomu, že se nacházejí na území, které nikdy nebylo mezinárodním společenstvím uznáno jako izraelské, a tedy je jako osidlování okupovaného území v rozporu s mezinárodním právem.⁷⁶

Stejně tak odporuje mezinárodnímu právu stavba tzv. bezpečnostní zdi, betonové a drátěné bariéry, kterou izraelská vláda vydává za nutný nástroj v boji proti palestinskému terorismu na jeho území. Tato zeď však nekopíruje vytyčenou *Zelenou linii* a zabíhá do palestinského vnitrozemí jak ve východním Jeruzalémě, tak ve zbytku Západního břehu. Celkově tak izoluje 9 % území a 25 % palestinských obyvatel od zbytku jejich země. Komplikuje zemědělství a přesun palestinských obyvatel např. za prací. [Alsaafin 2019] Nejenomže ji v roce 2004 odsoudil Mezinárodní soudní dvůr v Haagu jako nelegální podle mezinárodního práva⁷⁷ a měla by být odstraněna, ale konstituuje další významnou překážku mírového procesu na Blízkém východě spojenou s problematickým vztahem k půdě⁷⁸.

Zrovna teritorium je totiž tím aspektem národní identity, který odpovídá schématu *hry s nulovým součtem* (tzv. zero-sum game). U ostatních náboženských a etnických abstraktních hodnot lze snáze dojít ke kompromisu než v případě omezených materiálních

⁷⁶ Např. dle. Rezoluce UN č. 446 z roku 1979 nebo č. 39-146 z roku 1984. [United Nation Documents 2022]

⁷⁷ Viz. International Court of Justice. 2004. *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*. Haag.

⁷⁸ Podrobná zpráva o následcích stavby bezpečnostní zdi viz. UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs in occupied Palestinian territory. 2011. *Barrier Update*.

zdrojů, jako je půda. V užším smyslu může být projevem teritoriální dimenze národní identity také úzká vazba na půdu především u prvních osadníků. David Ben-Gurion zastával názor, že je třeba překonat následky, které na fungování židovské společnosti a jejích hodnotách zanechal život v diaspoře. Nová občanská izraelská společnost měla být vybudována na zelené louce metodou přistěhovalectví a osidlování palestinské půdy. Proto bylo žádoucí, aby se nově příchozí zřekli svého dosavadního způsobu života městské střední vrstvy a začali zakládat společné zemědělské osady. Židé v diaspoře totiž do té doby žili specificky. Zakládali intelektuální kruhy a manuálně pracovali zřídka, a ještě pouze v určitých odvětvích. Ben-Gurion tvrdil, že na takovém principu nelze postavit celistvou a fungující společnost. Pokud by židé nezměnili své vzorce chování osvojené v diaspoře, necítili by se spjatí s půdou své vlastní země. Tu by obdělával někdo jiný a oni by tak byli pouze kolonizátory využívající levné pracovní síly. Ben-Gurion razil teorii, že pouze tvrdá fyzická práce na takto nehostinné půdě může pomoci vytvořit k ní vztah a v tomto prostředí se dál může rozvíjet silná národní kultura a národ sám. [Avineri 2001: 199-206]

Historické

Většinu z historického kontextu jsem již nastínila v kapitole o dějinách Izraele. Moderní stát Izrael je vnímán jako pokračování dva tisíce let starého příběhu odehrávajícího se na původním území Palestiny, která je prezentována, jakkoliv je toto přesvědčení kontroverzní, jako historická domovina všech židů. Tyto historické kolektivní vzpomínky se opírají o biblické příběhy, které interpretují bez ohledu na jejich náboženský rozměr a konstruují tak svébytnou verzi dějin jednoho národa. Tou samou optikou historického nároku jsou potom nazírány i moderní dějiny Izraele od konce 19. století, které spojují myšlenku pokračování historického příběhu s pragmatickým stanoviskem při snaze vybudovat útočiště pro židovský národ stíhaný nepřízní osudu. [Senor, Singer 2009: 250]

Historické události důležité pro tvorbu izraelské identity mohou být mýtické i skutečné. Mezi ty první se počítají především nejruznější starověké příběhy a biblické odkazy, jako např. ty o příslibení Palestiny bohem Abrahámovi, exodus z Egypta, desetiletí putování zpět do Svaté země, babylonské zajetí atp. Všechny tyto prvky mají společné jmenovatele a sice zobrazování židů jako národa vyvoleného, Palestiny jako země zaslíbené a židovskou historii jako plnou útrap a odříkání. Mezi skutečné historické zkušenosti se může počítat

zničení Prvního a Druhého Chrámu, dobytí pevnosti Massada, vypálení Jeruzaléma, a také zkušenosti s pogromy v Rusku, Dreyfusovou aférou ve Francii, hilsneriádou v Rakousko-Uhersku a celkovým antisemitismem, který vyvrcholil holocaustem⁷⁹ za druhé světové války. Z moderních dějin je to potom vznik samotného státu a úspěchy prvních osadníků, kteří čelili nepřízni osudu v zemi obklopené nepřáteli, uznání mezinárodního společenství, následná válka za nezávislost a další vítězné války mezi Izraelem a jeho sousedy, územní zisky, přistěhovalecké vlny a ekonomické i technologické úspěchy. Další věci z blízké minulosti, která utváří vlastní identitu, jsou vzpomínky na evropský sionismus, život v diaspoře, na vlastní zemi původu a místní tradice, které jsou přirozeně rozdílné u židů původem z Etiopie, Sovětského svazu nebo Spojených států. Tato kolektivní paměť a sdílené vzpomínky na minulost vyvolávají sentiment a pomáhají vytvořit pocit vzájemné spřízněnosti. K tomu slouží připomínání válek, utrpení, vítězství a dalších milníků pomocí výročí, svátků, památníků, pomníků, hřbitovů, knih, básní, písní, filmů, učebnic, modliteb, příběhů a dalších odkazů. Příslušníci národa se identifikují s těmito narativy povětšinou hrdinných příběhů a tím i s národem samotným. [Aver 2003: 171]

Mezi historickou dimenzí identity mohou patřit také psané prameny. V případě Izraele je to bez diskuzí hebrejská část Bible (také tzv. Tanach, nebo obvykleji Starý Zákon), Talmud (soupis etických diskuzí rabínů týkajících se výkladu židovského zákona, etiky a tradic), halachický právní řád, nejrůznější modlitební knížky, spisy Flavia Iosepha⁸⁰ nebo kniha Židovský stát Theodora Herzla. Významné dokumenty novějšího data jsou potom Balfourova deklarace z roku 1917, která ústy britského ministerstva zahraničí podporuje zřízení židovské národní domoviny v oblasti historické Palestiny při respektování občanských a náboženských práv nežidovského obyvatelstva tohoto území. Dále pak Churchilova Bílá kniha z roku 1922, která upřesňuje budoucí uspořádání Mandátu [Čejka 2007: 36-37], zakládající dokumenty jako např. Deklaraci nezávislosti nebo základní zákony⁸¹ a v neposlední řadě i mírové smlouvy se svými sousedy.

⁷⁹ Ačkoliv je holocaust jednou z nejpálčivějších vzpomínek 2. světové války a je nejenom židovským národem vnímán jako vrchol všeho zla a zároveň selháním evropských států a původního židovského osídlení Palestiny, je nutné si uvědomit, že Herzlův text *Židovský stát* (der Judenstaat) vznikl v roce 1896. Tedy téměř o padesát let dříve, a přesto již tehdy obsahoval zmínku o historických traumatech jako jeden z důvodů snah sionistů o vlastní židovský stát. Až samotný vznik státu krátce po konci 2. světové válce vzbudil zdání, že je vlastně odpovědí na její neblahé události.

⁸⁰ Židovský kněz, historik a učenec Flavius Iosephus, který ve svých spisech *Židovská válka* a *Židovské starožitnosti* zachycuje židovské reálie 1. století n. l.

⁸¹ Zákon o návratu z roku 1950 odkazuje k existenci historického židovského státu a jeho zřízení v 20. století proto považuje za *návrat*. Nejnovější a kontroverzní základní zákon *Izrael – Národní stát židovského lidu* z roku 2018 zase, kromě jiného, představuje Palestinu jako historickou vlast židovského národa a Izrael jako národní stát židovského národa, v němž realizuje své přirozené, kulturní, náboženské a historické právo na sebeurčení. [The Knesset: Basic Laws]

Kulturní

Kultura, jakožto kolektivně sdílené vzorce chování, významy, hodnoty, umění, literatura, estetika či způsob života, pomáhá vytvářet kolektivní identitu předávanou z generace na generaci, generuje solidaritu a zvýrazňuje hranice, které odlišují jednu skupinu od jiné a pomáhají s vymezením *my* vs. *oni*. Kultura vystupuje v podobě: *a)* výtvorů lidské práce, *b)* sociokulturních regulativů (norem, hodnot a vzorů), *c)* idejí a *d)* institucí. [Petrušek 1996: 547]. Např. W. Dilthey jako svou oblast zkoumání kultury používá tzv. systémy kultury, které sestávají z kombinace jazyka, umění, náboženství, morálky a vědy. [Dilthey 1989: 38-41] Společné symboly a tradice usnadňují sebeidentifikaci a reprezentaci – vlajka, hymna, svátky, muzea, instituce, měna, jazyk, místní názvy, hlavní město, uniformy, památníky, významné osobnosti, odlišný životní styl, postavení žen ve společnosti, náboženství. Všechny tyto věci mají symbolickou hodnotu, v jejímž vytváření a zachování pomáhají instituce jako masová média nebo školství, podle A. Smithe nástroje masové socializace [Smith 1991: 11]. Tato socializace potom pokračuje právě v armádě, které se svou povinnou vojenskou službou tvoří další stupeň integrace.

V dlouhých dobách diaspory zachovávala židovské kolektivní vědomí především jazyková a náboženská homogenita. Schopnost a možnost ovládat a používat mateřský jazyk je totiž silným prostředkem sebeidentifikace. [Grosby 2005: 9]. Hebrejštiny patří mezi starověké semitské jazyky, nejstarší dochované texty pochází z prvního tisíciletí př. n. l. Vzhledem k roztroušenosti židovského lidu a zjednodušení komunikace byla ve středověku nahrazena jazykem okolního prostředí, zůstala však psaným jazykem používaným především pro náboženské účely. Neustále se tak rozvíjela a vznikaly novotvary, nebo z cizích jazyků převzatá slova, opisující do té doby neznámé předměty. Tím se vytvářela slovní zásoba odpovídající potřebám moderní doby. Gramatický systém byl téměř beze změn přejat z biblické hebrejštiny, pouze systém vidů byl opuštěn a nahrazen pro indoevropské jazyky typickým systémem minulého, přítomného a budoucího času. [Hoffman 2006: 169] Obroda moderní hebrejštiny, označované jako *ivrit*, začala spolu s vlnou sionismu v 19. a 20. století. Hlavním propagátorem užívání hebrejštiny jako společného jazyka v každodenním životě byl Eliezer Ben Jehuda. Do té doby byly hlavními jazyky *jišuvu* arabština, ladino (nářečí sefardských židů připomínající španělštinu) a jidiš (nářečí aškenázských židů připomínající

němčinu). V roce 1918 byla hebrejščina jako živý jazyk přijata mezi jeden z úředních jazyků mandátní správy v Palestině a v roce 1948 se stala úředním jazykem státu Izrael.⁸²

Bible jako psaný pramen perfektně sloužila k legitimizaci sionistického hnutí a jeho snahy o vystěhování zrovna do Izraele. K proměně Bible z náboženského naučného textu na konstitutivní historický text, z morálního zákona na legislativní zákon, napomáhaly akce jako veřejné čtení, soukromé semináře i rozšířené soutěže ve znalosti Bible. Tato adaptace a kodifikace je názorně rozpoznatelná na významnosti pozice, kterou zaujímá Starý zákon v nově zformulované izraelské kultuře. Bible byla znovu zkonstruována a znovu vynalezena jako zdroj starověké židovské historie a jako „*certifikát*“ potvrzující právo židů na Svatou zemi. Před holocaustem Bible sloužila jako centrální narativ a nejmocnější konstitutivní mýtus nové kolektivity, most mezi slavnou minulostí, problematickou přítomností a vytoženou budoucností. Byla zahrnuta ve školních osnovách a používána jako vzorový příklad v každodenním životě, nejenom pro ideální, ale také pro praktické účely jako jsou pojmenovávání novorozenců, dietetická pravidla, náboženské právo atd. I v dnešní době, kdy náboženský pohled vystřídal moderní vědecko-kritický, zůstává Bible kulturním dědictvím a významným nábožensko-moralistickým textem. [Kimmerling 2001: 117] Náboženství spojovalo všechny Židy napříč světem nejenom v diaspoře a po jejich příchodu do Palestiny bylo jediným společným jmenovatelem imigrantů přicházejících z různých koutů světa. Jako takové budovalo jednotu a solidaritu a bylo efektivním nástrojem k určování toho, kdo ještě je, a kdo už není, součástí židovské společnosti. Také ale podporovalo černobílé vidění světa. Davidova hvězda na národní vlajce, sedmiramenný svícen *menora* jako státní symbol, hebrejščina, text státní hymny *Hatikva*, sobota (*šábés*) jako den pracovního klidu i ostatní svátky náboženského kalendáře, *kašrut* jako dietní pravidla košer způsobu přípravy a povolených jídel, olivovník jako národní strom nebo autonomie náboženského vzdělávání⁸³ a halachického soudního systému. I přes *de facto* částečně sekularizovanou společnost pocházejí základní symboly izraelského státu, promítající se do každodenního života, z judaismu. Izraelská společnost je mnohem tradičnější a více nábožensky založená, než se na první pohled může jevit. Výzkum provedený v 80. letech ukázal, že bez ohledu na vyznání 36 % populace věří v příchod spasitele, 47 % věří v nějaké nadpřirozeno, které vede židovský národ, 56 % věří, že Mojžíš

⁸² Základní zákon *Izrael – Národní stát židovského lidu*, odst. 4, písm. a) - hebrejščina je státním úředním jazykem a písm. b) arabštině je přiznán speciální status. Tedy už není druhým úředním jazykem.

⁸³ Existující oddělený školský systém pro arabské obyvatelstvo s vyučovacím jazykem arabštinou, ultraortodoxní věřící s vyučovacím jazykem jidiš a sekulární systém s hebrejštinou.

na hoře Sinai obdržel Tóru od Boha, 57 % že židé jsou vyvolený národ a 64 % obecně v existenci Boha.⁸⁴ [Peled 2015: 9] Občané Izraele jiného, než židovského vyznání a etnika, považují dominanci těchto symbolů za diskriminaci. Např. svátky jsou oficiálně celostátní, ale hlubší význam mají jenom pro židy. Na tomto základě dokonce došlo k pokusu o sekularizace náboženských symbolů, textů a kolektivních vzpomínek a byl sestaven hybridní židovský kalendář, který zahrnoval jak náboženské, tak světské svátky, které mají dvojí interpretaci⁸⁵[Kimmerling 2001: 93]

Arabští občané Izraele byli dlouhou dobu z této hegemonní sionistické kultury zcela vyloučení a uzavřeni do své vlastní ekonomické, politické a kulturní bubliny. Arabští obyvatelé byli především po založení státu bi-kulturní a bi-lingvní společností postrádající instituce, vlivnou střední třídu i politické elity. Společností, která byla nucená respektovat izraelskou demokracii a současně jí byla systematicky omezována nejrůznější lidská práva, jako je rovný přístup k bydlení, zaměstnání, vzdělání nebo půdě. Ostatní přistěhovalci se během dvou generací přizpůsobili preferované aškenázské kultuře a identitě. Vzdělávání, socializace a vojenská služba, doprovázená ekonomickou a osobní mobilitou, namixovala izraelskou střední třídu, ve které nyní existují skupiny židů různých etnických původu a jejich smíšené kultury (zvyků, kuchyně, hudby, akcentu), které zaujímají k elitní aškenázské kultuře paralelní polohu folkloru. [Kimmerling 2008: 131-134]

Politické

Jak uvádí Yoav Peled, Izrael se řadí mezi etnické demokracie, tedy stát jedné dominantní etnické skupiny, který zároveň zajišťuje, alespoň *de iure*, ostatním menšinovým skupinám jejich práva a možnost participace prostřednictvím politického zastoupení. [Peled 2014: 109-

⁸⁴ Religiozita jako ideální typ je souborem vnímání, podle kterých existuje všemocná transcendentální síla, který vytváří a dominuje přírodnímu a společenskému světu. Náboženský systém má většinou binární charakter, rozlišuje mezi dobrem a zlem, které vede soubor o lidské duše. Zúčtování je potom provedeno podle dodržování určitých sad pravidel božského zdroje, která bývají sepsána a předložena komunitě věřících. Naproti tomu sekularismus je systém přesvědčení, který vidí jedince jako zodpovědné za svoje činy a osud bez jakéhokoliv přičinění vyšší moci. Příčinou lidského jednání je racionální důvod vedený vědou nebo filozofií. Historicky byl sekularismus spjat spíše s vyšší ekonomickou a intelektuální třídou, zatímco víra s třídou lidovější (srov. Marxovo náboženství jako *opium lidstva*). Sekularismus je oproti náboženství inkluzivní, tudíž umožňuje ve své veřejné sféře zahrnout jedno nebo více náboženství fungujících autonomně. [Kimmerling 2001: 117]

⁸⁵ Např. svátek Pesah pojmenovaný jako Den Osvobození oslavuje odchod Židů z otroctví ve starověkém Egyptě, ale také připomíná křesťanské Velikonoce a příchod jara, Sukhot – svátek stanů jako připomínka putování po poušti a bydlení ve stanech po cestě zpět do země zaslíbené a zároveň svátek sklizně, Tu bi-švat - Nový rok stromů a konec zimy, Purim, který se oslavuje jako karneval, Lag BaOmer, připomínka povstání Bar Kochby proti Římanům a tradičního 1. máje, den oslavující mezinárodní solidaritu proletariátu.

111] Hlavní zdroje identity jsou *Zakládající listina* (Declaration of Independence 1948] a ostatní dokumenty zřizující stát, a také jeho nepsaná ústava. Ústavní problematiku Izraele do jisté míry pokrývají tzv. základní zákony, které také hrají velkou roli ve směřování izraelské identity. Jejich formální nadřazenost nad běžnými zákony je ovšem sporná a je předmětem *ad hoc* zkoumání příslušného soudu. Mezi nejvýznamnější základní zákony patří *Základní zákon o prezidentovi* (Basic Law: The President of the State 1964), který určuje, že prezident (stejně jako vláda) má sídlit v Jeruzalémě. Podobně poté *Základní zákon o hlavním městě Jeruzalémě* (Basic Law: Jerusalem, the Capital of Israel 1980), který ustanovuje status Jeruzaléma jako hlavního města Izraele a má zajistit jeho celistvost a jednotu. Stanoví, že Jeruzalém je sídlem prezidenta státu, parlamentu, vlády a nejvyššího soudu. Zabývá se také statusem svatých míst a zajišťuje právo lidí všech náboženských vyznání je navštěvovat. *Základní zákon o armádě* (Basic Law: The Army 1976) doplňuje nařízení ohledně IDF z roku 1948. Stanovuje, že IDF je armádou státu, a že je zakázáno vytvářet nebo udržovat jiné ozbrojené síly. Řeší také povinnou vojenskou službu a odvody, stejně jako pokyny a rozkazy v armádě. *Základní zákon o lidské důstojnosti a svobodách* (Basic Law: Human Dignity and Liberty 1992) prohlašuje, že základní lidská práva v Izraeli jsou založena na uznání hodnoty lidské bytosti, nedotknutelnosti jejího života a osobní svobody. Účelem zákona je chránit lidskou důstojnost a svobodu, aby byly hodnoty státu Izrael jako židovského a demokratického státu zakotveny v základním zákoně. Zákon definuje osobní práva jako např. možnost opustit zemi a vstoupit do ní, stejně jako právo na soukromí, zdržení se prohlídek týkajících se nemovitostí, osob a majetku a vyvarování se narušování listovního tajemství písemností, poznámek a hovorů. Porušování důstojnosti nebo svobody člověka je dovoleno pouze v souladu se zákonem. Poněkud problematický je potom *Základní zákon o národním státu židovského lidu* (Basic Law: Israel - the Nation State of the Jewish People 2018). Tento zákon mimo jiné určuje, že země Izrael je historickou vlastí židovského národa. Stát Izrael tedy je národním státem židovského národa, v němž realizuje své přirozené, kulturní, náboženské a historické právo na sebeurčení. Také že uplatňování práva na národní sebeurčení ve státě Izrael je jedinečné pro židovský národ.⁸⁶ Tento zákon hned po svém schválení sklidil vlnu kritiky a byl ustanoven panel složený ze soudců nejvyššího soudu, který měl rozhodnout o „ústavnosti“ zákona, tedy jestli není v rozporu s nějakým dřívějším základním zákonem. [Green 2018, Beaumont 2018] Kontroverze panovaly především ohledně klauzulí odst. 1 písm. c: „výkon práva na národní

⁸⁶ Všechny informace o základních zákonech, včetně jejich plného znění, čerpám z oficiálních stránek izraelského parlamentu. [The Knesset 2022: Basic Laws]

sebeurčení v rámci státu Izrael je jedinečné pro židovský lid“, odst. 3: „Jeruzalém, celistvý a sjednocený, je hlavním městem Izraele“, nebo odst. 7: „stát považuje rozvoj židovského osídlení za národní hodnotu a bude působit tak, aby podněcoval a podporoval jeho zakládání a posilování.“ Panel nakonec platnost zákona potvrdil s tím, že nerozporuje dřívější základní zákony, ale pouze je doplňuje. [Goldman, Jabari 2018]

Praktický i symbolický politický význam mají i konkrétní právní dokumenty, Balfourova deklaráce z roku 1917 nebo rezoluce OSN č. 181 z 29. listopadu 1947, rozdělující tehdejší britský mandát Palestina na dva samostatné státy, židovský a arabský, V neposlední řadě pak *Zákon o návratu* (Law of Return 1950), který odkazuje k existenci historického židovského státu, a podle kterého je jeho zřízení v moderní době v podstatě návratem a znovuzaložením. Dává právo všem Židům přesídlit do Palestiny a získat izraelské občanství. Pro tyto účely spolu s dodatkem z roku 1970 také definuje, kdo je a kdo není Žid. Kromě psaných pramenů jsou nositeli identity také vědomí počátečních úspěchů nového státu, národní hrdost z důvodů ekonomické, technologické a zemědělské vyspělosti a soběstačnosti, různé názory na arabsko-palestinský konflikt, důvěra ve vlastní demokratické politické zřízení a fungující instituce, obranyschopnost díky vysokým výdajům na obranu⁸⁷, organizovaná armáda, funkční obranné systémy, ale také uzavřené mírové smlouvy a zahraniční politika. Praktickou reprezentací politické dimenze je demokratické politické zřízení a fungující instituce, které mohou dále replikovat žádanou sdílenou hodnotu. Ty potom spojují občany v jeden národ a jako takový dělají ze státu legitimního aktéra mezinárodních vztahů. V zájmu státu je vytvořit z nejrůznějších menšin, pokud možno homogenní většinovou společnost. [Guibernau 2007: 19]

Izraelskou vnitřní i zahraniční politiku ovlivňuje také tzv. *koncept strategické kultury*, politická kultura, která ovlivňuje chování Izraele na mezinárodním poli. Termín, který vznikl v 70. letech 20. století v souvislosti s bipolárním soupeřením Spojených států a SSSR. Jak říká Alexander Wendt, identita a zájmy státu jsou sociálně konstruované erudovanou praxí.

⁸⁷ Militarismus se samozřejmě podepisuje i na ekonomice. Důsledkem blokády, které byly na Izrael uvaleny hned v prvních 20 letech jeho existence, byla snaha o co největší nezávislost. Dnes Izrael vyrábí skoro všechny vojenské materiály, zbraně a techniku pro vlastní užití, a ještě zbyde i na vývoz, díky kterému je jedním z největších exportérů zbraní na světě. Kromě zisku z prodeje zbraní byly do modernizace armády zejména v počátku investovány zdroje ze zahraniční pomoci (především USA) a to vše za cenu mimořádně vysokých výdajů a rozpočtových kapitol. [Barnett 1992: 227-230] Takovéto rozsáhlé investice do národní bezpečnosti se s pochybami veřejnosti setkávají až v poslední době. I tak ale převládajícím názorem je, že podobné aktivity jsou přirozené a nutné. Centralitě bezpečnosti se tak stále dostává širokého konsenzu a mezinárodní samostatnost je často dokonce zdrojem národní hrdosti.

Aby bylo možné předpovídat a odhadovat jeho chování, je nutné pochopit jejich motivaci. [Wendt 1992: 394] Colin Gray zase definuje strategickou kulturu jako „*způsob myšlení a jednání s ohledem na sílu, která vychází z národní historické zkušenosti a z touhy po odpovědném chování, tak jak je chápáno v dané společnosti*“. Strategická kultura tedy určuje vztah k užití síly a vzorce politiky, a zároveň se liší podle kulturního prostředí dané společnosti. [Gray 1986: 36-37] O další definici strategické kultury se pokusil odborník na Sovětský svaz Jack Snyder: „*Strategická kultura může být definována jako úplný souhrn myšlenek, emočně podmíněných reakcí a obrazu zaběhnutého chování národní strategické komunity. Tyto vzory jsou osvojovány skrze příkazy, napodobování a sdílení s ohledem na jadernou strategii*“. [Snyder 1977: 8]. Strategickou kulturu země zde vytvářejí politické elity, čímž formují postoj k vojenským a bezpečnostním otázkám. Masovým šířením této kultury vzniká všeobecné přesvědčení o existenci bezpečnostních hrozeb a vnímání jejich rizika, potažmo o důležitosti preventivní politiky, obrany a armády pro existenci země. S tím souvisí také koncept centrality národní bezpečnosti. Podle tohoto konceptu je otázka národní bezpečnosti klíčová pro všechny nastupující vlády bez ohledu na to, z které části spektra se etablují. Jedním z důvodů je, že se Izrael nachází v dlouhodobém stavu konfliktu se svými sousedy označovaném také jako *spící válka*. [Cohen 2008: 1] Proto dochází ke zveličování všech bezpečnostních hrozeb, které jsou pak vnímány jako existenční.⁸⁸ [Horowitz 1993: 11-12]

Západ obecně považuje Izrael za demokracii, byť s jistými rezervami, zejména ve formě diskriminace arabských občanů a mocenské teritoriální politiky na okupovaných územích. Strukturální podmínky pro existenci liberální demokracie však Izrael splňuje. Disponuje vládou zvolenou na základě svobodných voleb, oddělením výkonné, zákonodárné a soudní moci, funkčními bezpečnostními složkami a právním systémem zajišťujícím občanům jejich práva. Nedokonalosti systému jsou zčásti připisovány konfliktnímu zahraničněpolitickému prostředí. Někteří věří, že jakmile tento vleklý konflikt skončí, nebude se demokracie v Izraeli lišit od modelu západních zemí.⁸⁹ [Kimmerling 2001: 180]. Docílit míru v regionu je velmi žádoucí a potřebné, protože válka je přirozenou překážkou k vytvoření skutečně rovnostářské společnosti, funkční demokracie, ekonomického růstu a vědeckého pokroku. Bohužel však stávající stav některým politickým špičkám, jak se zdá, vyhovuje. Proto

⁸⁸ Blíže tento koncept rozpracoval a do kontextu Izraele umístil Benjamin Miller ve sém příspěvku „*The Concept of Security. Should it be Redefined?*“

⁸⁹ Autor také uvádí vybrané podmínky pro klasifikování státu jako demokratického a detailněji rozebírá problematiku demokratického zřízení státu Izrael včetně jejich limitů. [Kimmerling 2001: 181; 205-207]

vyvažují moc kombinací politiky okupace a osidlování tak, aby ho zachovali. V případě, že by došlo k tzv. jedno-státnímu řešení a palestínští občané by ztratili svoji emancipaci a stali se beze zbytku součástí izraelského státu, musel by jim tento stát poskytnou plná občanská práva. Nehledě na to, že v tomto novém státě by pak tvořili etnickou většinu. Což samozřejmě z pohledu sionismu není žádoucí. V případě, že by naopak jejich emancipace posílila, a došlo by ke dvou-státnímu řešení, musel by se Izrael vzdát některých svých území ve prospěch nově vzniklého státu Palestina. Ani to není z pohledu Izraele úplně ideální. Dochází tak k institucionalizaci konfliktu, ne proto, že by ho stát neuměl vyřešit, ale proto, že jeho udržování nejlépe slouží jeho vnitrostátní i zahraniční politice. [Kimmerling 2008: 120-121, 128-130] Řešení izraelsko-palestinského sporu také příliš nepomáhá přístup Izraele ke konfliktu jako ke hře s nulovým součtem, ve které je zachování jedné identity podmíněno zničením druhé a naopak. Pokud si dva národy nárokují jedno území, jedny zdroje a jedny privilegia, potom uznat práva jiného národa znamená obrát o tyto práva sebe. Když tedy Izraelci tvrdí, že stát Izrael vznikl v důsledku právoplatného navrácení židů do kraje jejich předků, a naopak Palestinci tvrdí, že jde o pouhou okupaci jejich půdy, nelze uznat jednu tezi za pravdivou, aniž by tím nebyla druhá teze popřena. Stejně tak pokud by Izrael umožnil navrácení palestinských uprchlíků, musel by tím zároveň uznat, že vůbec nějakí uprchlíci existují. Tedy, že zde jsou lidé, kteří byli vyhnáni ze své vlasti. Že stát Izrael byl postaven na jejich zemi a že to, co on získal, museli nejdříve jiní ztratit. Že tedy za jejich utrpení nese morální odpovědnost. Takovýto konflikt potom může být vyřešen pouze, pokud obě strany uznají, že některé aspekty její identity mohou být sdílené. To je ale v rozporu s nynějším narativem na obou stranách. [Kelman 2001: 191-193, 205]

Psychologické

Mezi psychologické dimenze identity patří v případě Izraele především *pocit vlastní výjimečnosti, mentalita obležení a masadský komplex*⁹⁰ tak, jak jsme si je uvedli v kapitole 4.1. Historický celosvětový antisemitismus a staletí ústrků vyvolal v židech chorobnou

⁹⁰ Tento historický komplex, který zůstal v židovské populaci tak hluboko zakořeněný, že nadále ovlivňuje zahraniční i vnitřní politiku, vychází z legendárního obléhání pevnosti Masada. Zakázaná horská pevnost v judské poušti nad mrtvým mořem byla poslední výspou odporu proti Římské říši v roce 73. n. l. Její obránci z řad izraelských radikálů se po vleklých bojích raději sami zabili, než aby padli do rukou římských jednotek. Od té doby je Masada místem poutních návštěv a symbolizuje statečnost a odhodlání bojovat až do smrti tváří v tvář obležení přesily. Ve faktech však panují rozpory. Zatímco legendy mluví o téměř tisícovce mrtvých, archeologické vykopávky potvrdily nanejvýš několik desítek těl. [Jewish Virtual Library: Masada Desert Fortress]

nedůvěřivost. Takže zatímco cílem sionistů bylo získat uznání světové společnosti, zároveň tuto společnost podezírali z nekalých úmyslů a hrozili se toho, že by mohlo dojít k opakování holocaustu. Pod tíhou traumatických vzpomínek dochází ke zveličování všech bezpečnostních témat a jejich vnímání jako otázky přežití. Tento strach zakořeněný v izraelských myslích vždy podporoval politiku a mentalitu síly, kdy je každý ústupek považovaný za slabost. Toho samozřejmě pragmaticky využívají elity k ospravedlňování svých mocenských rozhodnutí, což ilustruje také koncept národa ve zbrani, podle kterého je izraelská společnost militaristická a považuje válku za přirozené a legitimní řešení všech mezinárodních politických problémů. [Ben-Eliezer 1995: 265-269]. Často není stávající konflikt vnímán jako izraelsko-palestinský, ale obecně židovsko-arabský.⁹¹ Války vedené od vzniku státu jsou součástí období, kdy se Izrael poprvé ve dějinách židovství efektivně brání a vyhrává, na rozdíl od minulosti získává a netratí.⁹² Také proto jsou tak časté ozbrojené preventivní útoky, jde o kompenzaci dřívější zranitelnosti, bezbrannosti a bezmoci. Tuto kompenzaci jim umožňuje právě IDF, která je pro ně nástrojem rehabilitace, terapie, zdrojem pocitu bezpečí a národní hrdosti, měřítkem loajality ke státu. Z toho také pramení její nezvyklá společenská významnost a obliba. [Waxman 2003: 38-41] Je možné dokonce narazit i na názor, že „armáda nahradila roli Boha“ jako ochránce židů v Izraeli. [Kimmerling 2008: 38, 139]

Dalším ze základních komponentů izraelské identity je vzpomínka na hrdinné oběti. Uctívání kultu padlých vojáků se často stává klíčovým způsobem identifikace s abstraktním pojmem domoviny. Zvláště izraelská kolektivní identita je zejména po roce 1948 formována z části postavou padlého židovského hrdiny a ceremoniály spojené s oslavou jeho života a smrti za společnou věc. Izraelským národním hrdinou se stal obraz vojáka bojujícího za svou vlast. Tak významná role kultu padlých hrdinů koresponduje s významností náboženství ve společnosti, jelikož oba tyto fenomény pomáhají v budování vztahu k utrpení a smrti a nabízí útěchu díky představě o trvání, nekonečnosti a nesmrtelnosti, kterým dávají „smysl“. Ztráty ve válce za nezávislost byly 1% židovských obyvatel Palestiny, každá rodina tedy buď o

⁹¹ Protože Izraeli nevnímají Palestince jako samostatný národ, ale jako součást širšího arabského světa, nemohou také pochopit, proč se nechťejí vzdát nároku zrovna na tento kus země. Úhlem pohledu, který neuznává palestinské vazby na historické území za stejně důležité jako židovské, pak nahlíží celou problematiku, která stojí v pozadí izraelsko-palestinského konfliktu. Zpochybňování a neuznávání svébytné palestinské kultury a identity, nebo přinejmenším jejím marginalizováním, si totiž legitimizují svůj preferenční nárok a odsouvají palestinské obyvatele do role občanů druhé kategorie v jejich vlastní zemi. Argument, že palestinští občané mohou najít útočiště v široké muslimské náruči Blízkého východu, zatímco židovský domov je pouze a jedině Izrael, pramení právě z tohoto neuznání a nepochopení.

⁹² Izrael vznikl a nadále zůstává přistěhovaleckou společností, která se potýká s rostoucí demografickou křivkou. Aby těmto novým obyvatelům zajistila dostatek prostoru k přežití, musí její teritoriální politika být nutně expanzivní. [Kimmerling 2001: 185]

někoho přišla, nebo znala někoho, kdo ano. Tento přístup pomáhal rodinám vyrovnat se s takovými ztrátami. [Avner 2003: 171-173] Svátek Yom Ha-Zikaron (Memorial Day for the Fallen Soldiers of the Wars of Israel and Victims of Actions of Terrorism) je dnem připomnění. Připadá na datum 4. ijaru (2. měsíc hebrejského náboženského kalendáře, v roce 2022 vychází svátek na 3. května) a má připomenout památku všech padlých. Hned na něj symbolicky navazuje Den nezávislosti, který oslavuje vyhlášení nezávislosti v roce 1948. Svátek slouží k uctění památky společného národního hrdiny, kterým je obykle univerzální obraz zeměděle - pionýra, který opustil svou původní vlast, aby se podílel na budování nového židovského státu a zároveň mladého vojáka, ochotného obětovat svoje mládí a život za budoucnost vlasti. Tento voják se samozřejmě ve své podstatě mírumilovný a bojující pouze ku obraně.

Uniformní ceremoniály návštěvníkům zajišťují pocit sounáležitosti. Pocit, že to samé co on, teď oslavují všichni jeho druzi v ten samý čas po celé zemi. Uniformní jsou i pomníky a památníky. Jejich podoba není náhodná, všechny jsou ze stejného kamene nebo betonu, skulptura pak většinou obsahuje kus zbraně, techniky nebo výstroje a citáty z bible nebo podobné relevantní literatury. Vojenské hřbitovy jsou také prosté a nedávají příliš prostoru individualitě. Všechny náhrobky jsou stejné, jenom se základními daty, umístěné na samostatných vojenských hřbitovech nebo v oddělených částech civilních hřbitovů. Vždy vše poukazuje na příslušnost jednotlivce především kolektivu, armádě a národu, individualita je potlačována. [Avner 2003: 181–186]

V Izraeli dokonce existuje organizace *Oddělení pro rodiny a vzpomínkové příležitosti* (The Department of Families and Commemoration). Dle této organizace je stát Izrael postaven na památce svých padlých vojáků, kteří pro svou zemi přinesli tu nejvyšší oběť. Tato organizace je národní autoritou, která má projevovat úctu izraelského lidu padlým vojákům, připomínat je a starat se o jejich rodiny. Posláním organizace je ctít ty, kteří sloužili státu, a poskytovat jejich rodinám profesionální, snadno dostupné služby v souladu se *Zákonem o odškodnění a rehabilitaci* (1950) a *Zákonem o vojenských hřbitovech* (1950). [Israeli Ministry of Defense: Department of Families and Commemoration]

5. Izraelské obranné síly (IDF)

Tato kapitola má za úkol zmínit základní dějiny izraelských ozbrojených sil v 20. století a také osvětlit roli, jakou hraje armáda v procesu socializace a tvorby národní identity, včetně několika klíčových problematik. Na závěr také uvedu, jaké dopady může mít neabsolvování povinné vojenské služby na jednotlivce a jeho další život v militarizované společnosti jako je ta státu Izrael.

5.1 Historie vývoje izraelské armády

Izraelské ozbrojené síly (IDF-Israel Defense Forces, známé také pod hebrejskou zkratkou *Tzahal*) jsou kombinovanou pozemní, vzdušnou a námořní armádou státu Izrael. Hlavou IDF je náčelník generálního štábu, k dubnu 2022 generálporučík Aviv Kohav, který podléhá ministru obrany, toho času Benny Gantzovi. Mezi její oficiální úlohy patří bránit existenci, teritoriální integritu a suverenitu Izraele, jakož i odrážet nepřítele a potírat terorismus. Patří mezi armády s největší bojovou zkušeností na světě. [Jewish Virtual Library: History of the IDF] Historie židovských obranných sil na území dnešního Izraele sahá až do období jišuvu. První bezpečnostní organizace, *Bar-Giora*, zde byla založena v čase druhé přistěhovalecké vlny v roce 1907 s cílem bránit židovská osídlení, za což si účtovala finanční poplatky. Velmi brzy se proměnila do podobné organizace *Hashomer*, která fungovala od roku 1909 do roku 1920, kdy byla z důvodů narůstajících konfliktů mezi arabským a židovským obyvatelstvem založena *Hagana*, která ji postupně pohltila. [Pojar 2004: 33] *Hagana* se stala hlavní sionistickou paramilitární organizací na území mandátu Palestina. Podléhala kontrole Židovské agentury, oficiálního vládního tělesa zastupujícího židovskou populaci v Palestině. Hlavně zpočátku byli její členové především špatně vyzbrojení a vycvičení farmáři, kteří se snažili bránit osady, majetek a zemědělskou půdu před nepřátelskými Araby. I z důvodu nedostatečně důrazného postupu a přílišné zdrženlivosti *Hagany* se od ní v roce 1931 oddělila bojovnější frakce pod názvem *Irgun*. Ta se sama v roce 1940 rozpadla na ještě radikálnější skupinu *Lechi*, která *Irgunu* zazlívala smířlivý postoj k Britům. Skupina *Lechi*, často nazývána pejorativně jako Sternův gang, podle vůdce Abrahama Sterna, si vzala za cíl vykázat z území Palestiny všechny zástupce britské autority a umožnit tak neomezenou

imigraci a vznik židovského státu⁹³. [Sachar 2007: 265-266] Tolerantní přístup *Hagany* se změnil s příchodem 2. světové války, kdy se začala angažovat v sabotážích, bombových útocích, partyzánském odboji a celkově v podkopávání britské politiky v Palestině. Za tímto účelem dokonce vzniklo v roce 1941 elitní ozbrojené křídlo *Palmach*, které mělo o sedm let později přes 2000 špičkově vycvičených mužů a žen. *Hagana* pak jako de facto židovská armáda bojovala v roce 1948 v arabsko-izraelské válce.⁹⁴ [Peri 1983: 38-44] Po vyhlášení nezávislého státu Izrael byly všechny vojenské organizace zrušeny a jejich členové zformovali základ budoucí oficiální izraelské armády⁹⁵. Ta byla vyhlášena jako jediná legální ozbrojená složka nejprve provizorním nařízením (Israel Defense Forces Ordinance No. 4), které poté nahradil *Zákon o ozbrojených složkách* (Defense Service Law nebo také Security Service Act). Ten upravuje podmínky povinných odvodů, délku a podobu služby, výjimky, činnost zálohových jednotek, znění přísahy, práva a povinnosti vojáků i armády a kázeňské tresty. [Jewish Virtual Library: Israel Defense Service Law] Je pravidelně pozměňován, významně např. v roce 1959 a 1986.

Dnes sestává IDF z pozemních, vzdušných a námořních sil a samozřejmě generálního štábu, a dalších provozních odborů jako personální, ekonomický, soudní, IT, logistický, vzdělávací a zpravodajský. Občané Izraele mohou v armádě sloužit třemi způsoby, v základní povinné vojenské službě, v profesionální kariérní službě a v rezervní službě. Dále si mohou vybrat náhradní civilní službu (Sherut Leumi) nebo službu u pohraniční policie (Magav). [Shif 1982] Global Firepower Index odhaduje, že v Izraeli je 173 000 vojáků v aktivní službě a k tomu 465 000 v zálohách. [Global Firepower: 2022 Israel Military Strength] Kromě výjimek stanovených zákonem, jsou k odvodům povinně voláni všichni duševně a fyzicky uschopnění obyvatelé Izraele, muži i ženy, židovské etnické příslušnosti, Drúzové⁹⁶ a

⁹³ *Lechi* dokonce zašla tak daleko, že se opakovaně pokoušela o spojenectví proti Britům s fašistickou Itálií a nacistickým Německem. [Sofer 2007: 253-254]

⁹⁴ Pro podrobnější historii izraelských obranných a ozbrojených sil např. Schiff, Z. 1987. *A History of the Israeli Army: 1874 to the Present* nebo Morris, B. 1999. *Righteous Victims: a history of the Zionist-Arab conflict 1881-1999*.

⁹⁵ Už tehdy se začal formovat přístup, který izraelské armádě vydržel po celá další desetiletí. IDF v začátcích chyběli velitelé a instruktoři. Z důvodu heterogenosti a rozdílného původu organizujících institucí nebylo možné dojít k jednoznačné shodě na učebnicových příkladech, taktických postupech a strategických doktrínách. To umožňovalo jednotlivcům vybírat si řešení a postupy podle vlastních preferencí, byla podporována flexibilita, improvizace a osobní iniciativa. [Sheffy 1991: 75-80]

⁹⁶ Nábožensko-etnická komunita žijící v Libanonu, Sýrii a právě Izraeli. Odvozuje svůj původ od chalífy Al-Hákima bi-Amr-Alláh, který se roku 1017, který drúzové považují za počátek svého letopočtu, prohlásil za vtělení Boha. Jejich věroučný systém se vyznačuje synkretismem křesťanských, židovských, gnostických, novoplatónských a perských prvků s esoterickou atmosférou. Jak uvádí Kropáček: „Drúzové si nepřejí obracet jiné na svou víru, od Hákimova zmizení v roce 1021 to ani není dovoleno. Věří, že všechna spása je vyhrazena jen stávající obci, která je endogamní a stále se obnovuje. Souhrnný počet duší je neměnný a dochází k převtělování *tanásuch*. Když drúz umře, v téže chvíli se jiný rodí a přejímá jeho duši. [Kropáček 1992: 198]

Čerkézové⁹⁷, a to ve věku 18 let, tedy po dokončení středního vzdělání. Ultraortodoxní židé, pokud nestudují Tóru na plný úvazek, musí absolvovat vojenskou nebo povinnou náhradní službu. Muži nastupují ke službě na 32 a ženy na 24 měsíců. Dobrovolně pak mohou službu absolvovat muslimští a křesťanští Arabové, a na zkrácený program se mohou přihlásit také židovští obyvatelé jiné národnosti.⁹⁸ [Asali 2015: 5-6]

Službu v zálohách upravuje nejnověji *Zákon o rezervní službě* (Reserve Service Law 2008). Podle něj je do záloh voják automaticky převelen po absolvování základní vojenské přípravy a setrvává v nich do věku 40 let. Sloužit mohou rezervisté v útvarových zálohách nebo v obecných zálohových jednotkách. V rámci služby se musí každoročně účastnit výcviku v objemu cca 30 dní za rok. Existuje však mnoho výjimek. Služby v zálohách se neúčastní ženy po narození prvního dítěte, samoživitelé, nebo osoby, jejichž přínos pro ekonomiku státu je významnější v civilu a jejichž zařazení do záloh by mohlo oslabit strategickou nebo ekonomickou efektivitu státu. Tento koncept masové mobilizace rezervních jednotek vznikl krátce po válce o nezávislost v roce 1948. Generál Yigael Yadin, náčelník štábu, tehdy navštívil Švýcarsko a nechal se inspirovat jeho systémem. Zkonstruoval unikátní systém rychlé mobilizace velkého počtu záložních jednotek, které doplní menší počty stálých sil. Většina vojáků v záloze je povinna připojit se ke svojí jednotce do 48 hodin od obdržení povolávacího rozkazu, vojáci zařazení k bojovým jednotkám obvykle do 24 hodin. [Weitz 2007: 97-100] Při správné implementaci je tak Izrael během dvou dní schopen aktivovat několik stovek tisíc rezervistů.

Téměř ve všech válkách, které Izrael od svého vzniku vedl, Izraelská armáda bojovala s přesvědčivým úspěchem. Hlavně díky vyhrané Válce za nezávislost a územním ziskům ze Šestidenní války je IDF vysoce ceněná izraelskou společností. Dlouhodobá participace na obraně státu jí vysloužila pozici národního symbolu, který velkou měrou přispívá k vnímání

⁹⁷ Nepočtená, většinou muslimská, původně severo-západo-kavkazská etnická skupina. Dnes žijící hlavně na území Turecka a Izraele. [Amjad 2001].

⁹⁸ Právní prameny výjimek jsou různé. Zatímco např. těhotné ženy, ženy s náboženskými závazky nebo matky mají výjimku podle čl. 39 a 40 zákona ve znění z roku 1986. Ultraortodoxní židé byli ze služby vyjímáni na základě původní dohody mezi rabínem Yitzhak Meir Levinem a předsedou vlády Ben-Gurionem. V roce 1948, kdy byla uzavřena, se týkala pouhých cca 400 studentů *ješiv*. V roce 2012 už to však bylo 65 000. [Bagno-Moldavsky 2016: 94] Tato dohoda byla zpochybněna nejvyšším soudem v roce 1997 a měl být vypracován zákon, který toto vakuum nahradí. Ten vznikl v roce 2002 a je znám jako *Talův zákon* (Tal's Law), podle soudce Tzvi Tala. Podle tohoto zákona měl být zachován *status quo*, tedy vyjmutí ultra-ortodoxních židů z branné povinnosti. Tento zákon byl dvakrát prodloužen a přestal platit v roce 2012. Izraelští Arabové, muslimové i křesťané žádnou oficiální výjimku nemají a nikdy neměli. Podle zákona by měli jako občané Izraele nastupovat k vojenské službě podle stejných pravidel a za stejných podmínek. Problém je ten, že v praxi je armáda nepovolává a mohou se tedy ke službě přihlásit prakticky pouze na dobrovolné bázi. [Orgad 2007: 388-400]

Izraele jako národa ve zbrani. Nezanedbatelná je i její role jako agenta socializace, tvůrce národní identity a rituálního procesu získávání občanství. Má vlastní přehlídky, muzea, dny otevřených dveří, a dokonce i modlitbu. Služba v armádě je považovaná za široce sdílený společný zážitek všech mladých izraelských židů. [Cohen 2004: 1] Armáda se v průzkumech pravidelně umisťuje na nejvyšších příčkách mezi státními institucemi, které požívají nejvyšší důvěru veřejnosti [Levy, Sasson-Levy 2008: 358]. O její konkrétní roli v rámci izraelské společnosti se podrobněji zmíním v následujících kapitolách.

5.2 IDF jako aktér procesu socializace

Socializace je procesem neformálního učení, kterým každý v životě projde v důsledku společenských interakcí s rodinou, přáteli, okolím, kolegy atp. Toto osobní a společenské prostředí pak zanechává dopad na jedinci a jeho hodnotách, přístupech, přesvědčení a chování. [Merelman 1986: 279] Sears a Levy popisují přímo politickou socializaci jako proces, při kterém jednotlivci nabývají relativně dlouhotrvající politické přesvědčení a postoje k politice a vlastnímu politickému zřízení jako takové. Tato socializace je efektivnější u mladších ročníků, protože tyto nebyvají ještě tolik ovlivněné vnějšími faktory a jejich postoje nejsou plně zafixovány⁹⁹. Přesto však politická socializace probíhá po celý život. [Sears, Levy 2003: 78]

Naše názory se formují pomocí procesů politického učení a vytváření vzorů. Agenti socializace mohou být rodina, škola, přátelé nebo média. [Neundorf, Smets 2017: 5-6]

Rodina – hlavní socializační agent při tvorbě základní politické orientace. Tu přímo ovlivňuje samotná politická angažovanost rodiny a role rodičů jako vzorů. Nepřímo ji ovlivňuje třídní příslušnost a socioekonomický status rodiny. Od toho se totiž odvíjí další dva agenti, vzdělání a okolí. [Jennings, Stoker, Bowers 2009: 790]

Vzdělání – vyšší vzdělání často koreluje s hlubšími znalostmi politického systému a s aktivní formou politické participace přímé i nepřímé. Zároveň také zmnožuje sít' podobně vzdělaných kontaktů a do budoucna lukrativních příležitostí. [Campbell 2009: 438]

⁹⁹ Přestože se za nejvhodnější věk považuje období mezi 17 a 25 lety, některé studie ukazují, že už děti předškolního věku, před osvojením schopnosti psaní a čtení, rozeznávají od sebe určité politické postoje a dokáží se orientovat v základních politických problémech. Srovnej např. Kent, J. M., Niemi, R. G. 1981. *Generations and Politics: A Panel Study of Young Adults and Their Parents*. Princeton, NJ: Princeton University Press nebo Van Deth, J. W., Abendschön, S., Vollmar, M. 2011. „Early Political Socialization.“ *Political Psychology* 32 (1): 147–174.

Okolí – sdílení a diskuze politických názorů a přesvědčení mezi vrstevníky a přáteli a zaujímání stanovisek, ať už rozdílných nebo souhlasných, podporuje vývoj a pomáhá s artikulací postojů. Umožňuje poznávat společenské normy a způsob, jak se jim přizpůsobit. [Neundorf, Smets 2017: 10]

Média – komerční zábava již nevystavuje mladé lidi převážně světovým událostem se zaměřením na politiku, ale spíše reklamním a zábavním obsahům. Její úlohu ale přebírají tzv. sociální média, díky kterým sdílejí svůj světonázor jednotlivci z různých kultur a národů. Tím umožňují interakci jedinců z různými zkušenostmi, názory a pohledy na svět a překonávají tak uzavřenost třídních společností. [Prior 2005: 581] Pohled opačné strany názorového spektra je ten, že naopak sociální sítě kromě pozitivních dopadů jako je efektivnější vzdělávání, spojování různých lidí a komunit nebo funkce prostředku sebevyjádření může zejména u mladých lidí vyvolávat deprese, úzkosti, poruchy spánku, zkreslené vnímání vlastního těla i života nebo vést ke kyberšikaně. [Royal Society for Public Health 2017: 8-11]

Společenský kontext – prostředí ve kterém jedinec vyrůstal a společensko-politické události, které doprovázeli především období jeho pozdního dětství a dospívání také formují jeho politické názory v celo-generačním smyslu. Jedná se především o události většího měřítka, politické skandály, ekonomické krize, ozbrojené konflikty, převraty apod¹⁰⁰.

Příval imigrantů do Izraele po druhé světové válce zcela proměnil tvář a demografické složení původního palestinského *jišuvu*. Především vysoký počet imigrantů židovské víry, ale z jiných než evropských zemí, vzbuzoval obavy do té doby homogenní společnosti. Bylo nutné tyto nové občany podrobit nějakému procesu socializace, aby se zajistilo jejich bezproblémové začlenění do společnosti. Tato funkce byla svěřena armádě, která pomáhala nejenom s obranou země, ale i s asimilací množství imigrantů a jejich *izraelifikací*. To bylo považováno za jednu z otázek národní bezpečnosti, neboť čerstvě vzniklý stát potřeboval homogenní obyvatelstvo. Ozbrojené síly, a armáda především, byly klíčovou institucí při tvorbě identity a internalizaci společenských hodnot a používaly se k indoktrinaci obyvatel

¹⁰⁰ Na tuto problematiku se zaměřuje větší počet autorů, uvedeme si pouze některé. Naoř. Schuman, H., Corning, A. 2012. "Generational Memory and the Critical Period: Evidence for National and World Events." *Public Opinion Quarterly* 76 (1): 1–31, Dinas, E. 2013. "Opening 'Openness to Change': Political Events and the Increased Sensitivity of Young Adults." *Political Research Quarterly* 66 (4): 868–882, Erickson, R. S., Stoker, L. 2011. "Caught in the Draft: The Effects of Vietnam Draft Lottery Status on Political Attitudes." *American Political Science Review* 105 (2): 221–237 nebo Malmendier, U., Nagel, S. 2011. "Depression Babies: Do Macroeconomic Experience Affect Risk-Taking?" *Quarterly Journal of Economics* 126 (1): 373–416.

již od dob antického Řecka. K zajištění účasti všech občanů na budování státu a národní identity sloužila všeobecná branná povinnost, která formovala silný a jednotný stát a armádu, která se osvědčila především v období častých válek a v nestabilních regionech jako je třeba Blízký východ. Vedlejším produktem byla integrace obyvatel a modernizace tradiční společnosti. [Zartman 1993: 253] Armáda plní funkci asimilace imigrantů také z důvodu, že Izrael postrádá kulturně koherentní školský systém¹⁰¹. Již od jeho založení byla armáda nejuniverzálnější společenskou institucí s nejširší možnou členskou základnou. [Schiff 1986: 104] Takto významnou roli získala jakožto jediná státní instituce, která umožňuje efektivní obranu, i kvůli specifické geopolitické situaci v regionu, která zakořenila konflikt v izraelské politické kultuře. [Ben-Eliezer 1995: 272] Pokud bereme v potaz definici politické socializace, jakou předkládá Asher Arian, tady „*proces při němž jsou internalizovány hodnoty důležité pro daný politický systém*“ [Arian 2005: 436], pak musíme připustit, že v Izraeli je primárním agentem socializace a asimilace několika generací imigrantů právě armáda. Stejně jako v jiných suverénních státech se stala znakem občanství a ztotožnění se s ideály dané politické autority, a zároveň zárukou členství v exklusivním kolektivu válečných veteránů. Vojenská zkušenost je vnímána jako posilující národní identitu a nacionalismus. [Peri 1983: 22].

Primární účel armády v jakékoliv společnosti je zajištění obrany země. Zároveň nepřímo podporuje budování státu podřizováním potřeb jednotlivců ve prospěch většího celku, nejčastěji státu. [Perko 2003: 103] Izraelský systém povinné vojenské služby však má celou řadu dalších formálních i neformálních funkcí. Je považován za klíč k udržení rozsáhlé funkční armády a také za způsob politické socializace, integrace občanů pocházejících z odlišných kulturních zázemí, proces vytváření sdílených hodnot a identit, navazování nových profesních kontaktů a vztahů, systém funkční segregace společnosti na „občanskou a parazitickou část“ a v neposlední řadě důležitou prerekvizitu při budoucí snaze o uplatnění na trhu práce nebo v akademické sféře. [Hamanaka 2016: 75] Armáda ale není jediným agentem politické socializace v Izraeli. Ve skutečnosti už v době nástupu k základní službě jsou jednotlivci vystaveni mnoha letům vojenské indoktrinace v podobě vzdělávacích institucí a zájmových kroužků. Proces socializace začíná už před uvedením dítěte do školního systému prostřednictvím účasti na nejrůznějších připomínkových akcích, oslavách, pomocí návštěv památek, hřbitovů a vyprávěním skutečných nebo smyšlených příběhů

¹⁰¹ Více o izraelském vzdělávacím systému a jeho diferenciaci např. Hofman, A., Alpert, B., Schnell, I. 2007. „Education and Social Change: The Case of Israel’s State Curriculum“ *Curriculum Inquiry*, 37(4): 303–328.

s hrdinskou tematikou. Už v předškolním věku děti navštěvují vojenská muzea, historické expozice, památníky bitev a oslavy hrdinských činů zúčastněných bojovníků. [Furman 1999: 147-149] Na základní škole se potom vypravují po stopách legendárních bitev, studují průběh bojů a strategická rozhodnutí a vypracovávají úvahy nad poselstvím daných událostí pro židovský národ. [Klein 2002: 671] Při svátečních příležitostech se účastní oslav a vojenských pochodů a parád, případně rekonstrukcí bitev nebo vzpomínkových akcí na místním vojenském hřbitově nebo u památníků padlých studentů té které konkrétní školy. [Lomsky-Feder 2004: 298] Na střední škole se již studenti připravují na aktivní participaci při obraně státu. V jedenáctém ročníku, tedy ve věku 16-17 let, mohou absolvovat nejrůznější výlety po evropských lokalitách spojených s židovskými pogromy, památnících holocaustu a koncentračních táborech. Poselství těchto výletů je samozřejmě to, že jediné silná armáda odhodlaných bojovníků může zabránit, aby se holocaust opakoval. [Feldman 2002: 104] Studenti také nastoupí na povinný, týden trvající výcvik v táborech *Gadna*, mládežnických sborů. Jedná se o výcvik základních vojenských znalostí a dovedností, fyzický trénink, osvojování si disciplíny a řádu a procesu přijetí svého místa v kolektivu. To vše absolvují chlapci i děvčata již ve vojenských uniformách s výstrojí a zbraněmi. Tímto výcvikem projde ročně přes 20 000 středoškoláků, včetně mnoha zahraničních studentů¹⁰². Pokud někteří studenti aspirují na vstup do bojových jednotek, často navštěvují doplňující soukromé kurzy vojenské přípravy s osnovami dedikovanými sebeobraně, orientaci a navigaci v terénu, fyzické a psychické odolnosti, vojenské historii, strategii atp., které jim mají zajistit větší šance při výběrovém řízení¹⁰³. [Levy et al. 2007: 138–40]

V posledním, dvanáctém, ročníku střední školy se pak studenti setkávají s nejrůznějšími osobnostmi spojenými s armádou a válečnými veterány. Nejčastěji těmi, kteří pocházejí ze stejného vzdělávacího ústavu, nebo alespoň města, a také s reprezentanty jednotlivých bojových jednotek, kteří přednáší o náplni jejich práce, snažíc se vzbudit u mladých lidí zájem právě o ni. [Ben-Amos, Bet-El 2003: 382] Potom pracovníci rekrutačního oddělení kontaktují vybrané studenty s nabídkou přihlášky k bojovým útvarům. [Levy, Sasson-Levy 2008: 355]. Po skončení střední školy nastoupí budoucí vojáci k základnímu výcviku, z nějž

¹⁰² Program ve výcvikovém táboře *Gadna* je často kritizován jako příliš militaristický a nezohledňující ideologické a historické pozadí potenciálních konfliktů a jejich diskuzi. Také zajišťování účasti studentů na výcviku systémem udělování benefitů pro školy, jejichž participace je vyšší než průměrná, je přinejmenším sporné. [Kashtí 2007]

¹⁰³ Tyto kurzy a náročnější výlety jsou, jakožto soukromě organizované, a proto financované z vlastních zdrojů, kritizovány jako jeden z dalších důvodů znevýhodňování dětí z nezajištěných rodin při výběru umístění v rámci armády. [Levy, Sasson-Levy 2008: 354-355]

ideologicky nejdůležitější je první polovina. Zde je rekrutům vštěpována jejich identita jako poslušného vojáka a zodpovědného občana. [Popper 1998: 170] V motivačních programech, které mají navýšit zájem středoškolských studentů o službu v IDF, se armáda úspěšně doplňuje s ministerstvem školství. [Nevo, Shor 2002: 12] Úvodním ideologickým školením i dalším výcvikem je v IDF pověřen *Sbor výuky a mládeže* (Education and Youth Corps). Je zodpovědný za školení řadových vojáků i důstojníků. Jeho úkolem je rozvíjet a prohlubovat národní cítění a hodnotový žebříček, zvyšovat morálku, motivaci a povědomí o historických a kulturních realitách země a roli armády v jejich udržení. Je rozdělený do výcvikové a vzdělávací divize a spadají pod něj všechny aktivity pořádané pro mládež před zahájením odvodů, ideologická školení, výukové a jazykové programy, stejně jako vydávání vlastního týdeníku a vysílání armádního rádia. Kromě budoucích vojáků se věnují také znevýhodněné mládeži a jedincům, kteří ze zdravotních, ať už psychických nebo fyzických důvodů, nemohou podstoupit povinnou vojenskou službu nebo také novým imigrantům, jejichž znalost hebrejštiny ještě není na takové úrovni, aby se plně začlenili. [Rothman 1972: 158-159]

Předchůdcem tohoto sboru byl *Odbor vzdělávání* (Education Department), jehož největším úkolem v období vzniku státu, byla asimilace imigrantů, jejich úvodní hodnotové orientování, a především právě jazyková příprava¹⁰⁴. Tyto jazykové kurzy pořádané armádou byly tematicky velmi široké. Pod rouškou jazykové přípravy zahrnovaly socializační a akulturační programy, politické přednášky a ideologická školení. Jejich hlavním cílem byla integrace *sefardských* a *mizrahi* židů do převážně aškenázské společnosti. Od 60. let musel každý voják, bez ohledu na původ, před koncem vojenské služby dokončit základní vzdělání minimálně v rozsahu hebrejštiny, biblických studií, zeměpisu, národní a světové historie a občanské nauky. Tyto předměty byly pečlivě vybrány s cílem seznámit nové občany s ideologií sionistického hnutí, kulturními a společenskými hodnotami Izraele, jeho historií, demokratickými kořeny, aktivní občanskou participací a povinnostmi. Dobrovolně si potom vojáci mohli během služby splnit i sekundární vzdělání, čehož využili především budoucí uchazeči o důstojnické pozice.¹⁰⁵ [Perko 2003: 112-113] Tento druh vojenského vzdělávání je v Izraeli stále největším producentem politické

¹⁰⁴ Musíme si uvědomit paradoxní situaci, a totiž že většina obyvatel země nemluvila hebrejštinou jako svým prvním jazykem.

¹⁰⁵ Podrobnější vzhled do integračních a asimilačních programů prvních dvou desítek let po vzniku státu Izrael nabízí ve své knize autor Maurice Roumani - Roumani, M. M. 1978. *From immigrant to citizen: The contribution of the Army in Israel to national integration: the case of Oriental Jews*. Foundation for the Study of Plural Societies.

socializace. Vedlejší produkt je ten, že etnickou a třídní stratifikaci nahrazuje stratifikací vojenskou a konstruuje pocit podmíněného občanství. Ale také buduje celospolečenský konsenzus s obrannou a zahraniční politikou země a jejími vojenskými postupy a prostředky a podporuje tak šíření militarismu ve společnosti. Rozrůstání personální základny budoucí armády už z logiky věci přispívá k rozšiřování tohoto souhlasu a k budování univerzální občanské společnosti shodující se v hlavních politicko-bezpečnostních tématech. [Levy, Sasson-Levy 2008: 350]

Skupinová socializace jako nástroj společenské kontroly je v případě armády zvláště efektivní, protože se jedná o archetyp totalitní instituce. Svoje členy izoluje přinejmenším po určitý čas od zbytku společnosti včetně rodiny, organizuje beze zbytku jejich čas a dává nové významy jejich snažení. Do armády nastupují jedinci s rozdílnými očekáváními, odlišnými osobnostními předpoklady a hodnotovým žebříčkem a také jiným vnímáním přiměřenosti násilí.¹⁰⁶ Klíčovým nástrojem k vytvoření jednotné ozbrojené síly z těchto individualit je socializace, která se odehrává při výcviku. Tato socializace má dva cíle, odebrat původní identitu jedince a nahradit ji sdílenou kolektivní identitou, a také normalizovat vzorce jednání, jinak ve společnosti tabuizované – násilí, moc, kontrolu, podřízení. [Manekin 2017: 607] IDF je v tomto procesu socializace úspěšná také proto, že již počáteční rozpor mezi hodnotami rekrutů a armády jako organizace je minimální, a naopak míra ztotožnění se s předkládanými hodnotami je vysoká. To je dáno tím, že politická kultura Izraele historicky staví na přesvědčení, že silná armáda, politika preventivních útoků a vojenská připravenost je nutná k zajištění obrany země. Proto je armáda široce uznávanou a ceněnou institucí v celé izraelské společnosti. Konsenzus v armádě také samozřejmě ovlivňuje to, že společenské skupiny s jinými hodnotovými prioritami a odlišnou identitou, např. jako arabští nebo ultra-ortodoxní občané, jsou z povinné vojenské služby vyjmuti a nemohou ji tak narušovat. Přestože mohou vstoupit do sboru dobrovolně, je jejich poměr mezi vojáky výrazně nižší.

Z důvodu, že formální kontrolní mechanismy jednání jsou finančně a časově náročné a v bojové situaci také organizačně neuskutečnitelné, nastupuje na jejich místo sociální kontrola, která má za cíl vytvořit jednotnou identitu vojáka IDF. Armáda jednotlivce

¹⁰⁶ Vzorce subjektivně přiměřeného chování a míry násilí odpovídající situace, do které se jedinec dostane při plnění určité role. Více o tzv. „*logice přiměřenosti*“ (logic of appropriateness) viz. March, J., Olsen, J. 2006. „The logic of appropriateness.“ Pp. 689–708 in: Moran, M., Rein, M., Goodin, R. (eds.) *The Oxford Handbook of Public Policy*. Oxford: Oxford University Press.

v průběhu vstupního výcviku formuje do kohezní jednotky za účelem vytvoření jednotné společné identity, se kterou by se všichni její členové ztotožnili. Nástroje jsou např. typizované postupy, disciplína, tresty a sankce za její porušení, společné úkoly, izolace od vnějších vlivů a kontaktů¹⁰⁷, náročná fyzická a psychická příprava, jednotvárné zaměstnání, povyšování skupiny nad jednotlivce, společné normy, znalost organizačního schématu a svého místa v něm, jednotné autorizační procedury, formulace společného nepřítele, používání ospravedlnitelného násilí na ospravedlnitelných cílech, opakování minulých vítězství a hrdinských příběhů, uctívání hrdinských bojovníků, sdílené zkušenosti a představy, jednotný vzhled, oblečení a strava, přesně stanovený rozvrh, rituály jednotek, bojové písně, protokol chování, pořadová příprava, poslušnost a disciplína. Vše je zaměřené na to, zbavit rekruta původní identity a vštípit mu novou, armádní. Identitu vojáka IDF, řádného občana Izraele, který se obětuje pro svoji vlast. [Manekin 2017: 612] Pomocí takového bojového výcviku si jedinec vytváří profesionální identitu podpořenou tematickými společenskými interakcemi, která jim pomáhá orientovat se ve vojenském prostředí a přizpůsobovat svoje chování očekávání okolí. Kolektivní je tato identita proto, že motivace se s ní ztotožnit není založená na snaze o individuální prospěch nebo vlastní zájem, ale snahou o společenské uznání a naplnění svojí role v kolektivu. Společensky odpovídající chování je odměňováno, zatímco společensky nežádoucí trestáno, a to zejména nesouhlasem, nepřijetím a s tím související hanbou a pocitem viny.

Vysvětlení pro ochotu občanů se podílet na obraně země může být trojí. Hledisko materiální, společenské a ideologické. [Rush 1999: 482]

- z pohledu materiálního se účast na vojenském výcviku vyplatí, a to ať v horizontu krátkodobém, tak i dlouhodobém. Jednoduše přínosy vojenské služby převáží nad jejími zápory. [Lyll 2014: 14]
- z pohledu společenské koheze a integrace lze říci, že vojáci bojují především kvůli svým spolubojovníkům a jednotce. Ta jim po dobu participace na výcviku nebo vojenské akci zajišťuje primární potřeby, společenské vazby, emocionální podporu atp. I z tohoto důvodu pocházejí dezertéři a rebelové především z řad neúspěšně socializovaných a integrovaných rekrutů. [MacCoun, Kier, Belkin 2006: 649]

¹⁰⁷ Takováto vojenská kontrola je co se rezervistů týče slabší proto, že ti tráví většinu svého času civilními životy a jsou proto méně vystavováni totalizujícímu vlivu vojenské mašinérie. Jsou jim tedy dostupné jiné formy společenského uznání a realizace.

- třetí pohled nabízí jako vysvětlení osobní mobilizace oddanost nějaké ideologii. Mezi tyto ideologie, které mohou být mocným hnacím motorem, patří zřízení a udržení liberální demokracie, nacionalismus nebo sionismus¹⁰⁸. Tato ideologie musí být neustále zdůrazňována, udržována, a hlavně musí zahrnovat všechny, kteří mají na její obraně participovat. [Manekin 2017: 608-609]

Ne vždy je však socializace úspěšná, agent socializace může selhat z důvodu nezkušenosti, nepřesvědčivosti, nejasnosti situace, neschopnosti odměňovat žádoucí chování a sankcionovat nežádoucí, nebo není schopen překonat hlubší přesvědčení, hodnotové rozpory nebo osobnostní předpoklady cílových subjektů. I když je socializace úspěšná a dojde k internalizaci předkládaných hodnot, může výjimečně dojít k tomu, že chování jednotlivce není ani tak v souladu s normativním očekáváním. K tomu dochází z důvodu nemožnosti během socializace předvídat a regulovat všechny nahodilé situace, které mohou v průběhu času nastat. Mezi tyto výjimky patří nejasná situace, konflikt hodnot a vliv společenského kontextu. [March 1994: 72]

- nejasná situace - zatímco při vojenském tréninku jsou pokyny i očekávání jasně specifikovány, okolní vlivy jsou regulovány a chování monitorováno, při reálném bojovém nasazení není situace zdaleka tak předvídatelná. Podmínky se neustále mění a voják je vystavován asymetrickým hrozbám. V té chvíli může dojít k zmatenosti a neschopnosti adekvátně reagovat. To se stává především v situacích, které se výrazně liší od dříve zažitých vzorců, nebo naopak připomínají určité civilní zkušenosti, a kdy zároveň není možné vyřešit nejasnost uposlechnutím příkazu nadřízeného, nápodobou kolegů nebo spolehnutím se na vlastní předchozí vojenskou zkušenost.
- konflikt hodnot – ani branci povinné vojenské služby nejsou nepopsanými listy bez předchozích zkušeností nebo přesvědčení. Přinášejí si s sebou sadu hodnot, norem a postojů získaných v dosavadním životě socializací např. ve rodině nebo ve škole. Tyto normy a hodnoty se mohou příležitostně dostat do konfliktu s vzorci chování, které vyžaduje armáda.

¹⁰⁸ Pro hlubší zamyšlení o ideologických důvodech boje např. Reiter, D. 2007. „Nationalism and Military Effectiveness: Post-Meiji Japan.“ Pp. 27-54 in Brooks, R., Stanley, E. (eds.) *Creating Military Power: The Sources of Military Effectiveness*. Stanford nebo McPherson, J. 1997. *For Cause and Comrades: Why Men Fought in the Civil War*. Oxford: Oxford University Press.

- sociální kontext - jedinci často přizpůsobují svoje chování názorům okolí pod jehož vlivem se nachází. V tak úzce provázaném kolektivu, jako je armáda, mohou často rozhodnutí, která by mohla být v kolektivu nepopulární, ustoupit do pozadí. Soustavnou společenskou i sebe-kontrolou tak dochází k upravování vlastních názorových preferencí bez ohledu na to, jestli jsou oprávněné nebo jinak legitimní. [Manekin 2017: 609-611]

5.3 IDF jako zdroj společné národní identity

Izraelská armáda byla od počátku vzniku v roce 1948 považována za lidovou armádu. Podílela se na nevojenských projektech jako jsou vzdělávací kurzy, zemědělská výroba, osidlování země, integrace imigrantů a jejich profesionální trénink, čímž plnila svůj úkol budování národa a vytváření sdílených hodnot. Role armády ve společnosti byla vnímána jako nositele socializace, integrace, modernizace, překonávání etnických a národnostních propastí, artikulace sdílených jednotných hodnot a identit, vytváření jednotného obrazu izraelského občana a přetváření obyvatel k tomuto obrazu, k vytvoření jednotného židovského a izraelského národa. [Drori 2000: 117] Tyto role si stále udržuje pomocí povinné vojenské služby, množství socializačních a vzdělávacích programů a ideologických kurzů, ve kterých se snaží všechny nové příslušníky resocializovat a izraelifikovat, tedy zbavit jejich původní identity a vybavit je novou, společnou identitou a hodnotovým žebříčkem odpovídajícím většinové společnosti. [Cohen 2008: 63]

V této kapitole bych se ráda vrátila k dimenzionálnímu modelu Montserrat Guibernau, jejíž kategorie jsem využila k rozdělení jednotlivých prvků izraelské identity, abych ilustrovala, jak může v rámci každé z nich IDF figurovat jako původce této identity.

Teritoriální

Problematika teritoriality byla obsažena už v diskuzích zakladatelů sionismu, neboť sionismus je s územím úzce spjat. Imigrace židů z celého světa na území Palestiny probíhala z důvodu přesvědčení o historickém nároku židovského národa zrovna na tuto zemi, zemi přislíbenou samotným Bohem. Práce na půdě, vytváření nového státu a budování

soběstačného hospodářství bylo vnímáno jako nová šance a zároveň jako terapie. Židovský nacionalismus vychází z přesvědčení o historickém právu židů na sebeurčení na toto konkrétním teritoriu. Proto také např. území Jeruzaléma, které patří k územním ziskům šestidenní války, je jedním z oblastí, kterých se Izrael odmítá vzdát, ať už z principiálních, náboženských nebo pragmatických důvodů. Nově nabytá území totiž poukazují na historickou rozlohu Izraele, navíc je vznik židovského státu některými chápán jako předpoklad příchodu Mesiáše, a nakonec některá území rozšiřují zónu vlivu nebo plní funkci příhodných nárazníkových pásem. Jak je již jasné z předchozích kapitol, hlavním úkolem izraelských ozbrojených sil je právě obrana integrity Izraele a zachování jeho územní celistvosti. Díky armádě, ještě ve formě paramilitární *Hagany*, a jejímu vítězství ve Válce za nezávislost v roce 1948 mohlo vůbec dojít ke vzniku izraelského státu. Stejně tak drtivá porážka, kterou armáda uštědřila protivníkům v roce 1967 v šestidenní válce, a její územní zisky, jsou jedním ze zárných historických úspěchu IDF. Kromě toho se také armáda přímo angažovala v imigračních vlnách, při kterých pouze v prvních třech letech po vzniku přijelo přes 700 000 imigrantů¹⁰⁹. Někteří z nich byli dopravováni vojenskými speciály nebo v rámci tajných polovojenských operací, a to nejenom z důvodu skutečné neodkladnosti, ale také kvůli vlastnímu symbolickému významu. Izrael tím vyslal zprávu, že teď už disponuje prostředky na to, aby se o svoje obyvatele kdekoliv na světě postaral a dopravil je „domů“. [Klar 2013: 135-136]

Zvláště v prvních desetiletích po vzniku státu byl obraz armády v očích veřejnosti až zbožštělý. Požívala obrovské úcty a respektu jako hlavní státotvorná instituce. Jak se vyjádřil David Ben-Gurion na zasedání *Knessetu*, 19. srpna 1952:

*„Nemáme celá století a bez armády jako nástroje se nestaneme národem až přijde čas. Nemůžeme spoléhat na proces evoluce. Musíme podnítit historický vývoj, uspíšit ho, namířit ho požadovaným směrem. To vyžaduje povinný rámec pro všechnu mládež, rámec národní disciplíny. A to může být splněno pouze rámcem nazývaným armáda.“*¹¹⁰ [Ben-Eliezer 2019: 88]

¹⁰⁹ Před první světovou válkou byla imigrace do Palestiny zanedbatelná. Mezi lety 1919 a 1948 ale přijelo do Palestiny přibližně půl milionu nových obyvatel. Potom během tří let dalších 700 000, především z Evropy nebo Spojených států. Za dalších 40 let přibýlo přes 1,5 milionu přistěhovalců většinou z arabsky mluvících zemí severní Afriky a Blízkého východu, Etiopie a bývalého Sovětského svazu. [Central Bureau of Statistics 1969: 112-113; Central Bureau of Statistics 1994: 176-177]

¹¹⁰ Přeloženo z orig.: "We don't have centuries and without an army as a tool we won't become a nation when the time comes. We cannot rely on the process of evolution. We must stimulate historical development, hasten it, steer it in the

Tento obraz poskvrnily až události počínající neúspěchem v Jom-Kippurské válce (1973), ale hlavně poté v 1. a 2. libanonské válce (1982 a 2006), především masakr v uprchlickém táboře *Sabra a Šátilla* právě v roce 1982 a následující téměř dvě desetiletí trvající okupace jižního Libanonu. Destruktivní vliv na armádu mělo také převzetí tzv. policejní činnosti, např. dohled nad okupovanými územími, ochrana osad vznikajících na území Palestiny, kontroly dodržování režimu přechodu mezi izraelským a palestinským územím, asistence při násilném vystěhování a bourání palestinských domů. Dále také boj s povstaleckými skupinami, který probíhal jakkoliv jinak, jenom ne konvenčními vojenskými prostředky. Místo těch byly používány gumové projektily, slzný plyn a kolektivní tresty jako jsou zákazy vycházení. Nejenomže vyčerpával její materiální zdroje, ale také stál u vzniku nejrůznějších opozičních názorových skupin uvnitř armády i vně, a navíc zhoršoval její pracně budovaný obraz v očích veřejnosti. Armáda začala být vůbec poprvé terčem veřejné kritiky a podrobována kontrole ve formě interních vyšetřování. [Libel 2013: 9] Roli v tomto procesu přirozeně hrála i činnost skupiny nových historiků, kterou jsme si uvedli v příslušné kapitole.

Historické

Armáda hraje velkou roli v konstituování společných historických vzpomínek. Fenomén uctívání padlého vojáka je předmětem mnoha oslav a ceremoniálů, téměř vždy s vojenskou tematikou nebo alespoň účastí. Na významná výročí se konají vojenské přehlídky a vždy je připomenuto, že armáda hraje klíčovou roli ve vzniku a udržení izraelského státu. Nejenomže sama často navazuje na biblické odkazy¹¹¹, ale připomíná i svoje úspěchy z moderní historie.

desired direction. This requires a mandatory framework for all young people, a framework for national discipline. And this can only be met by a framework called the military.”

¹¹¹ Celkově izraelská moderní státní správa a legislativa významně odráží židovskou historickou kontinuitu. Zákon o návratu (Law of Return 1950) odkazuje na biblický původ židovského národa a jeho domova. Zákon o vlajce (The Flag and Emblem Law 1949) ustanovuje za státní tradiční židovské symboly modlitební šálu Talit, sedmiramenný svícen Menora nebo státní hymnu Hatikva. Zákon o dnech odpočinku (The Days of Rest Ordinance 1948) zase určuje šábes a další židovské svátky za oficiální dny klidu. Zákon o svátku Yad Vashem (Martyrs and Heroes Remembrance Day Law 1959) zavádí oficiální státní připomínku holocaustu. Také některé židovské organizace jako World Zionist Organization-Jewish Agency mají speciální status a izraelský soudní systém uznává civilní i halachické právo. [Lerner 2010: 424]

Konstitutivní vliv holocaustu na izraelskou společnost

Dnes historická vzpomínka na holocaust židovské obyvatele Izraele spojuje a dá se vystihnout čtyřmi imperativy, které výrazně ovlivňují celou společnost. Tyto jsou: *Nikdy nebud' pasivní obětí! Nikdy neopust' svoje bratry v nouzi! Nikdy nebud' tichý přihlížející! Nikdy nebud' pachatel!* [Klar 2013: 125]

Ale tento celospolečensky soudržný účinek neměla sdílená zkušenost holocaustu vždy. V začátcích vzniku státu panovala nepřekonatelná antipatie mezi původními obyvateli Palestiny, tzv. *jišuvem* a nově příchozími přeživšími z Evropy. Holocaust byl považován za záležitost diaspory, umožněnou částečně její zbabělostí, kdy vinou vlastní pasivity v podstatě umožnili systematické vyvražďování jednoho etnika/náboženské skupiny. [Segev 2000: passim.] Tato pasivita nebyla slučitelná s identitou nového, proaktivního, bojovného židovského občana Izraele a byla proto považována za něco nedůstojného, za něco, co by mělo být zanecháno v minulosti. Nebylo proto žádoucí, aby se přeživší šířili o svých zážitcích a příbězích z koncentračních táborů. A tak byl fenomén holocaustu dlouhou dobu potlačován na okraj izraelského společného vědomí jako nevíтанá připomínka historického selhání. [Segev 2000: 112] Navíc díky armádě je přece nový a nezávislý židovský stát vyzbrojen, vycvičen a připraven, tudíž se podobná situace nemůže opakovat.

V průběhu času se však vzpomínky na holocaust, jakkoliv pro většinu populace spíše získané než prožité, začaly projevovat svojí všudypřítomností. Z obrazu „toho, čím obyvatel Izraele není“ se proměnil do společného jmenovatele izraelské židovské mentality a kolektivní identity. [Bar-Tal 2007: 97] Dnes je vznik státu Izrael vnímán jako jakási symbolická kompenzace za holocaust a zároveň jeho přirozený důsledek, jako vznik bezpečného útočiště, které již nikdy nepadne do rukou nepřítel. V této souvislosti se doplňuje s historickým právem na osídlení Palestiny a legitimizuje toto právo. [Shapira 1998: 49] V moderní izraelské společnosti jsou vzpomínky na holocaust stále všudypřítomné a staly se centrálním politickým prvkem, kolem kterých se točí podstatná část kulturního života a který překračuje socioekonomické, genderové nebo etnické rozdíly. [Liebman, Don-Yehia 1983: 137-138] Jeho stopy lze najít v literatuře, filmu, populární kultuře, je začleněn do školních osnov, připomínán v rámci svátku *Yom Ha Sho'a* (Holocaust Remembrance Day) a během často organizovaných výprav do muzeí nebo na místa koncentračních táborů v Evropě. [Klar 2013: 127-128]

K této změně diskurzu přispělo hned několik událostí. Nejdůležitějšími z nich byl proces s Adolfem Eichmannem, organizátorem masových deportací židovského obyvatelstva z Němci obsazených území do vyhlazovacích táborů a strůjcem hromadného vyvražďování. Ten začal v roce 1961 po tom, co ho z Argentiny uneslo komando izraelské tajné služby a dopravilo do Izraele. [Gutfreund 2007: 64]. Důkladný proces, s rozsáhlými výpověďmi a detailními popisy více než stovky přeživších, které byly vysílány živě v rádiu, otřásl izraelskou společností a přiblížil ji dění v nacistickém Německu a okolních zemích. [Segev 2000: 351]. Někteří zúčastnění o svých zážitcích mluvili vůbec poprvé, a tak tento proces plnil nejenom úlohu společenského stmelení, ale také jakési skupinové terapie. Zároveň dával společnosti nahlédnout až do té doby ignorovanou duševní i fyzickou sílu, která byla potřebná k pouhému přežití v podobně nelidských podmínkách. Postupem času se přeživší holocaustu zmobilizovali a začala vznikat nejrůznější muzea, připomínkové akce i výukové programy pro školy i veřejnost. V rámci těch přednášeli o svých osobních vzpomínkách i o obecné problematice antisemitismu. Tematika holocaustu se objevuje ve výtvarném umění, poezii, hudbě, filmu a další populární kultuře. Výsledkem bylo to, že počínaje Eichmannovou popravou, první a jedinou v dějinách Izraele, zůstal holocaust v mysli všech jako sdílený úděl, jako dědictví a základní kámen, na kterém stavět další existenci Izraele a také připomínka nutnosti napnout všechny síly k tomu, aby se nikdy neopakoval. [Ofer 2009: passim.]. Tento úkol pak ležel plně na bedrech relativně mladé armády a zpravodajských služeb, jimž byl zároveň připisován fenomenální úspěch této tajné operace.

Druhým, nepřímým důvodem, proč se paměti holocaustu dostalo prostoru ve veřejném povědomí bylo zpochybnění nezávislosti, vojenské síly a bezpečí, které tato síla přináší. Jasně artikulovaná snaha jeho bezprostředních sousedů o vyhlazení Izraele z povrchu zemského tvář v tvář mnohým ozbrojeným konfliktům, které Izrael ve své historii absolvoval, otřásla jeho přesvědčením, že historie se nebude opakovat a posílila motivaci budovat silnou a připravenou armádu jako záruku zachování státu. Tato symbolická spojitost je také často připomínána a dávána do nejrůznějších historických a jiných kontextů při častých armádních ceremonálních příležitostech. Například když byla z výcviku do služby vyřazena historicky první pilotka-žena, nebylo lze médiím nezmínit, že je vnučkou dvou vůdců povstání varšavského ghetta. Nebo při slavnostním přeletu izraelských vzdušných sil nad koncentračním táborem Osvětim k příležitosti výročí jeho osvobození, byli jako piloti vybráni výlučně potomci přeživších z tohoto tábora. [Klar 2013: 135-136] Nejrůznější dobové artefakty, dopisy, fotografie apod. hrají při podobných příležitostech vždy

významnou roli a nikdy není zapomenuta zmínka o tom, že dnes je tu armáda proto, aby se nic podobného neopakovalo.

Kulturní

Po vyhlášení nezávislosti Izraele, kdy musel mladý stát krátce po svém vzniku absorbovat obrovské množství nových občanů, hrála armáda klíčovou roli jako nástroj státu k jejich resocializaci, *izraelifikaci* a jejich zařazení do společnosti. Žádoucí bylo formovat všechny podle aškenázského ideálního vzoru, tedy do sekulárních, zdravých, hrdých, fyzicky zdatných a ideově uvědomělých mladých mužů a žen. Armáda se stala nejenom prostředkem umožňování osidlování a fyzického dopravování imigrantů, ale také vzdělávání populace a vytváření konsenzuální kultury založené na všeobecné branné povinnosti. Nově příchozím byly poskytnuty instantní vzorce chování a sdílené priority hodnot. [Kimmerling 2008: 133] Akce jako partnerství jednotlivých armádních jednotek a konkrétních měst, veřejné sbírky, pořadová cvičení, vojenské přehlídky, dny otevřených dveří na vojenských základnách, návštěvy vojáků ve školách, různé humanitární a charitativní akce, účast armády na státních svátcích a oslavách, viditelnost IDF ve veřejné sféře a populární kultuře, to všechno napomáhá udržovat obraz armády v myslích izraelských občanů jako nedílného nástroje budování a udržování státu. [Cohen 1996: 215-218] Dominanci vojenské mentality v Izraeli a probíhající politické socializaci se přizpůsobuje i trh. Knihkupectví disponují samostatnou kategorií vojenské literatury. Časté jsou hrdinné eposy bojovníků snad ze všech válek, které země zažila, biografie významných osobností, většinou s příznačně úspěšnou vojenskou minulostí a kariérou, památeční seznamy obětí konkrétních válek i holocaustu s důrazem na jejich odvážné jednání. Nověji také manuály, které popisují odvody a svízele nového života čerstvého brance a tipy a triky, jak se s nimi vyrovnat. Co si přivést, co dělat, co nedělat a jak se sžít se svojí novou společenskou rolí.¹¹² Tyto manuály doplňují také oficiální oběžníky jednotlivých jednotek, poskytující informace o požadavcích na přijetí a průběhu služby a obecných právech a povinnostech vojáka, které jsou často rozdávány už na středních školách. [Herzog 2004: 16] Všechny tyto texty mají důležitou funkci konstruování étosu vojáka, který působí jako základ kolektivní identity a je klíčový pro další socializaci. Velká

¹¹² Mezi ty nejpopulárnější patří Eldar, M. 1995. *The Recruit's Guide*. Tel Aviv: Ministry of Defence Publishing House nebo Ravia, H., Rosen, E. 1987. *So You've Been Drafted! A Guide to New IDF Inductees*. Jerusalem: Maxwell-Macmillan-Keter Publishing Ltd.

část izraelských mladých mužů (a také žen, byť výrazně méně) přijímá vojenskou službu jako symbolickou cestu k dospělosti a občanství. Také obchody prodávající vojenské potřeby a příslušenství k doplnění nebo vylepšení oficiální výstroje mají vládní výjimku a mohou mít otevřeno i v pátek a v sobotu, aby v nich mohli nakoupit i vojáci na víkendových vycházkách. Tyto obchody se, stejně jako oddělení s vojenskou výstrojí ve větších supermarketech, stávají místem setkávání a vyměňování zkušeností a zážitků vojenských nováčků. [Herzog 2004: 22]

Už David Ben-Gurion tvrdil, že povinnosti vůči státu a jeho zabezpečení by měly být pro sekulární i věřící židy stejné. Tuto jednotu také promítl do fungování armády, o které prohlásil, že jejím primárním cílem je sice zajištění bezpečnosti státu, ale kromě toho také musí působit jako výchovná a vzdělávací instituce, která překlene kulturní, etnické a historické překážky mezi obyvateli nově vznikajícího státu pomocí budování společného domova. [Ben-Gurion 1971: 81]

Náboženská dimenze služby v IDF

Pro obyvatele Izraele ultra-ortodoxní víry existuje několik možností, jak se podílet na službě v armádě, v případě, že si nezvolí náhradní civilní službu.¹¹³ Pokud narukovat chtějí bez ohledu na svoji víru, mohou sloužit společně se sekulární nebo věřící sionistickou mládeží v genderově smíšených, nebo i oddělených jednotkách. Nemělo by zůstat bez povšimnutí, že počet ortodoxní mládeže a studentů státních nebo soukromých náboženských škol hlásící se do bojových jednotek významně převyšuje jejich poměrné zastoupení v populaci, a to až třikrát. To stejné platí pro ženy. V minulosti většina žen z rodin s náboženským cítěním volila zkrácenou náhradní civilní službu, poslední trendy však ukazují, že až jedna třetina žen, které ukončily střední náboženské vzdělání, si zvolila službu v armádě, ať už na úřednické nebo bojové pozici. [Cohen 2004: 3] Tento vývoj je v souladu se sionistickou ideologií, pro kterou by služba a obrana vlasti jakožto Svaté země měla být alfou a omegou. Dalším způsobem, jak začlenit náboženskou mládež je koncept studia v tzv. *hesder ješivách*

¹¹³ Kromě standardní povinné vojenské služby, kterou ultra-ortodoxní ženy a ultra-ortodoxní muži absolvující náboženské vzdělání nemusí povinně absolvovat. K uplatnění výjimky je u mužů potřeba potvrzení o studiu Tóry. U žen už není potřeba posouzení rabinátu, stačí jejich písemné prohlášení, že jsou ultraortodoxní víry a mají náboženské závazky, které jim brání ve službě vlasti. Často se ale, jak muži, tak ženy, tohoto privilegia vzdávají, a naopak používají svoji participaci na obraně státu k získání prestiže a zdůraznění svého náboženského (sionistického nebo jiného) přesvědčení a toho, že nemusí znamenat vyloučení ze společnosti. Dodává jim pocit participace na společném cíli a potvrzuje vysokou míru konsenzu izraelské společnosti na otázkách obrany a národní bezpečnosti. [Horowitz, Kimmerling 1974: 266-268]

(heshder jeshivot). Tyto vzdělávací instituce nabízí kombinaci studia Talmudu s vojenskou službou. Takové studium trvá v průměru 5 let, z nichž je student nejdříve 18-24 měsíců vojákem ve výcviku a poté v aktivní službě, po kterých následuje zbytek studia Tóry a náboženského práva. Téměř všichni tito studenti nastupují do bojových jednotek, často ve větších skupinách, čímž si zajišťují většinové zastoupení v jednotce, a tedy přívětivé společenské prostředí. To je pro armádu ve výsledku výhodné nejenom proto, že je tak schopná přilákat větší počet zájemců i z komunit, kam předtím branná povinnost nedosáhla, ale také proto, že tyto jednotky disponují vnitřní soudružností, jsou bezproblémové a nenarušují chod jiných, více heterogenních jednotek. Ortodoxní branci jsou v armádě známí pro svůj motivovaný, disciplinovaný a vysoce kvalitní výkon.¹¹⁴ [Cohen 1999: 399]

Ruku v ruce se zvyšováním počtu branců pocházejících z náboženského prostředí, dochází k religionizaci armády, např. pomocí vytvoření speciálního vojenského rabinátu. Vojenský rabinát vznikl už v roce 1949 jako poradní těleso generálnímu štábu pro věci náboženské tematiky. Dnes se jedná o plně integrovanou součást armády s vlastním znakem a velením a také s bojovou tradicí, především díky jednotkám *chevra kadiša*¹¹⁵. Každá armádní jednotka má koordinátora pro náboženské záležitosti, nebo jiného zástupce rabinátu, vrchní vojenský rabín je potom nejvyšší hodností s náboženskou autoritou v armádě a spolupracuje přímo s náčelníkem štábu.¹¹⁶ Rozhodnutí rabinátu mají dokonce vyšší váhu než rozkazy velitelů jednotek. [Cohen 1999: 390] Jeho úkolem je dodávání dostatečného počtu náboženských rekvizit (např. modlitební knížky, pokrývky hlavy *kippa*, modlitební řemínky *tfilin* apod.), zajišťování dietetických podmínek *kašrutu*, dodržování režimu *šábesu*, zásobování knihoven náboženskou literaturou a obecně vytváření a udržování vhodných podmínek pro praktikování náboženství během služby v armádě tak, aby nebylo dotčeno náboženské právo *halacha*. Kromě materiálních požadavků má také uchovávat židovské hodnoty a dědictví, tedy sdílené asociace, kolektivní mýty a společné hodnoty, vycházející ze společné minulosti a utvářet budoucnost židovského národa a jeho vlasti. Dohlíží na to, aby židovská témata a náboženské odkazy byly přítomné na každé úrovni velení a při každé příležitosti. Branci

¹¹⁴ Více o způsobech a důsledcích vojenské služby u studentů náboženských Ješiv v knize Hakak, Y. 2003. *Yeshiva Learning and Military Training: An Encounter between Two Cultural Models*. Jerusalem: The Floersheimer institute for policy Studies.

¹¹⁵ *Chevra kadiša*, celým názvem „*Chevra kadiša de-gomlej chasadim*“, tedy „Svaté bratrstvo vykonavatelů skutků milosrdenství“ je židovské pohřební bratrstvo, jehož členové zabezpečují bez nároku na odměnu všechny rituální a organizační záležitosti související s židovským umíráním a pohřbem. V bojovém nasazení pak mají za úkol identifikovat smrtelně zraněné a jejich těla získat pro řádný pohřeb. Všechny vojenské pohřby se konají v souladu s židovskou tradicí. [Newman, Sivan 1992: 57-58]

¹¹⁶ O povinnostech vojenského rabinátu více na oficiální stránce *Military Rabbinate*, online dostupné z: <https://www.idf.il/en/minisites/military-rabbinate/>

například při nástupu slavnostně obdrží výtisk *Tanachu*, pravidelně se účastní páteční večerní modlitby a každoročně o prvním večeru svátku *Pesach* také rituální *sederové* večere k připomenutí vyvedení Izraele z egyptského otroctví. Základem sederu je předávat dětem biblické poselství o významu vysvobození židovského národa z otroctví. Symbolicky se tak židovské náboženství stává nedílnou součástí služby v armádě židovského státu. [Cohen 2004: 4-5]

Účelem této snahy, je kromě materiálního zajištění, také nabídnout náboženský servis a vytvořit prostředí pro službu ortodoxně věřícím a umožnit jejich plnou integraci do armádního života. Armádní knihovny se tak plní spisy orientujícími se na výklad halachického práva, morální a etické instrukce a další problémy, které může služba v armádě potenciálně přinášet v praktikování víry. Nejčastějšími tématy jsou dodržování šábese a kašrutu a řešení nejrůznějších náboženských i filozofických dilemat. Tyto příručky jsou často od autorů, kteří jsou sami rabínskou autoritou, a navíc prošli vojenskou službou. Díky tomu je možná úspěšná legitimizace násilí i v mezích náboženství a hlubší koheze mezi jednotlivými vojáky, což je podstatné pro jejich profesionální výkon. Jde o snahu přeměnit náboženství z příčiny rozdělení naopak na prostředek společenské koheze. To nabývá na důležitosti především v situaci, kdy do armády vstupuje stále více mládeže z náboženského prostředí, pro které se často jedná o první bližší kontakt se sekulární částí obyvatelstva, tím spíše opačného pohlaví. Toto platí zvláště pokud pochází z ortodoxních rodin a absolvovali vzdělání v religiózních školách. Tito rekruti se vyznačují tím, že sice mají téměř neexistující vazby navenek, ale velmi silné uvnitř komunity¹¹⁷. [Cohen 2004: 6-7] Proto armáda tento koncept služby podporuje a religionizaci se nebrání.

Problematická začíná být přítomnost ultra-ortodoxních vojáků v armádě až z hlediska jejich odpovědnosti. Nepodléhají totiž pouze svému velícímu důstojníkovi a běžnému řetězci velení, ale také příslušnému rabinátu a jeho instrukcím. To může být komplikované především co se týče nábožensky citlivých témat, jako např. sporných palestinských území a historického nároku Izraele na ně a jejich osidlování a samosprávy. Někteří vlivní rabíni se již nechali slyšet, že náboženská povinnost každého, i vojáka, je odmítnout jakýkoliv

¹¹⁷ V roce 1999 vznikl pěší pluk „*Netzah Yehuda Battalion*“, známý také jako *Nahal Haredi*, sestávající výhradně z vojáků hlásících se k ultra-ortodoxní víře. Tento pluk umožňuje participaci na obraně vlasti také těm věřícím, kteří by jinak neměli možnost do armády vstoupit, a to především z důvodu tlaku jejich okolí a vlastního nekomfortu. Samozřejmě se ve světle těchto opatření nabízí otázka, proč není taková snaha o začlenění islámu a jeho symbiózu s judaismem. To by do konceptu „občanství“ pomohlo proniknout také početné arabské menšiny.

pokyn nebo rozkaz směřující ke stažení Izraele z palestinského území. [Sheleg 2003: 29-30] Z výzkumu provedeného v roce 2003 však vyplývá, že 70 % dotazovaných z řad nábožensky smýšlejících členů IDF je toho názoru, že voják má uposlechnout rozkaz, i kdyby směřoval k odsunutí osadníků. Pouze 11 % se vyjádřilo, že by v takovém případě možná rozkazu neuposlechlo. [Arian 2003: 27] Z toho vyplývá, že většina dotazovaných dává přednost identitě občanské a izraelské před identitou náboženskou a židovskou.

Náboženské tematické neujdou ani vojáci ze sekulární části společnosti. Součástí osnov výcvikových středisek tzv. *Bahad*¹¹⁸ je také kurz židovské identity, kde branci nabývají znalosti judaismu, sionismu, dějin a kultury Izraele atp. [Hirsch 2009: 186, 252].

Povinnými jsou celodenní semináře o židovské etice a historii, lekce jako „*armáda z židovské perspektivy*“ a „*judaismus a jeho východiska*“, rozdávány jsou publikace s laickým přehledem základních náboženských témat. Každoročně také probíhá podzimní tzv. *Kampaň probuzení* (Awakening campaign), která představuje účastníkům náboženské praktiky a jejich duchovní poselství. [Liebman, Don-Yehiya 1983: 179-180] Každý voják v aktivní službě se také musí účastnit rituálu *kiduš* (žehnutí vína), který se odehrává před páteční slavnostní večeří a zahajuje šábés. Obecně velké množství, nejenom armádních, ceremoniálů nese výrazné náboženské konotace, slavnostní přísahy nebo vyřazování se odehrávají na místech hlubšího významu, např. u Zdi nářků nebo v pevnosti Masada. [Cohen 1999: 391-392] Tak rozsáhlé deklarování židovské víry v každodenním životě již není možné připsat snaze o přizpůsobení armádního prostoru pro službu ortodoxně věřícím. Spíše je zde víra v roli tmelícího prostředku, který podporuje kohezi společnosti tím, že ji představuje společné identity, hodnoty a prostředky.

Politické

Jak jsme si již uvedli v předchozí kapitole, je armáda hlavním aktérem politické socializace a zdrojem konsenzuální politické kultury. V Izraeli je identita dobrého občana připodobňována k obrazu muže – vojáka, sloužícího v bojové jednotce, židovské víry a aškenázského původu. [Lomsky-Feder, Ben-Ari 1999: 112]. Armáda měla být klíčovou institucí v utváření nového izraelského občana – zdravého, zdatného, schopného bojovníka,

¹¹⁸ Např. *Bahad 1*, centrum pro školení důstojníků, je jedinou izraelskou institucí vzdělávající vysoké armádní úředníky. Plní funkci vojenských škol a akademií, které jako forma vzdělávání v Izraeli jinak neexistují. Každoročně projde jejím šesti měsíčním výcvikem přibližně 5500 důstojníků. [Libel 2014: 91]

pracovitého, racionálního, moderního, pozápadněného, sekulárního, roditelého mluvčího hebrejštiny, vzdělaného a poslušného. [Kimmerling 2001: 101] Takováto identita nejenom, že zaujímá uměle vytvořené hegemonní postavení ve společnosti¹¹⁹, ale zároveň reprodukuje sociální stratifikaci a hierarchii genderových a etnických skupin a jejich participaci na občanském sektoru. To vede k marginalizaci skupin jako jsou ženy nebo orientální Židé tzv. *mizrahi* původu. Zatímco ženy v armádě zaujímají pozice nejčastěji v byrokratickém aparátu, ve zdravotnictví nebo vzdělávání, *mizrahi* Židé pracují na pozicích modrých límečků, tedy technických a dělnických. Pokud se lidé z těchto skupin přece jenom vyskytují na bojových nebo vyšších vedoucích pozicích, zpravidla přijímají vzorce chování většinových aškenázských kolegů. Tyto mimikry zahrnují způsoby oblékání, řeči a projevy osobních preferencí a jsou důkazem konformity, kterou vykazují zástupci menšiny vůči většinové společnosti.¹²⁰ [Sasson-Levy 2002: 357-358] Marginalizace některých společenských skupin a replikace sociální stratifikace jsou častým námětem kritických prací na téma etnicita v IDF.

Etnická problematika v armádě

Pro probíhající sociální stratifikaci v závislosti na etnickém původu hovoří také nápadně stereotypní rozdělení vojáků na nebojových pozicích. Pozice tzv. modrých límečků, tedy technické pozice jako řidiči, kuchaři, mechanici atp., obsazují Židé *mizrahi* původu s nedokončeným středním vzděláním nebo čerství imigranti, jejichž hebrejšтина ještě není na dostatečně dobré úrovni. Dalším důvodem může být také nízký socioekonomický status uchazečovy rodiny. Ten potom dá přednost technické pozici, na které může získat cennou praxi, která se mu po odchodu do civilu může hodit na trhu práce, zvláště pokud zůstane v oboru, kterým se vyučil např. na střední škole. [Jerby, Levy 2000: 36]. Překážkou pro nastoupení některých uchazečů k bojovým jednotkám také může být povolení rodičů k aktivní službě, které je vyžadováno, pokud se jedná o jedináčka. Takoví uchazeči dají často přednost rodině a jejímu zabezpečení [Levy, Sasson-Levy 2008: 359] Na druhou stranu, úřednické pozice tzv. bílých límečků, např. programátoři, tiskoví mluvčí, personalisté a zpravodajští důstojníci, často obsazují Židé aškenázského původu z rodin ze střední a vyšší

¹¹⁹ Koncept hegemonické maskulinity dobře rozpracoval např. Connell, R. W. 1995. *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.

¹²⁰ Např. Levy a Sasson-Levy citují úryvky z rozhovorů, kde dotazovaní jasně cítili tlak na to, hlásit se do bojových útvarů, aby splnili svoji povinnost. Přesto vlastně nedokázali popsat a vyjádřit jaká přesně povinnost by to měla být. [Levy, Sasson-Levy 2008]

ekonomické třídy s prestižnějším středoškolským vzděláním. Na rozdíl od modrých límečků mají zpravidla na výběr a místo bojové pozice zvolí úřednickou, ať už z přesvědčení nebo proto, že je naplňuje spíše intelektuální manažerský typ práce. [Levy, Sasson-Levy 2008: 362-363]

Podobného rozvrstvení si všimla i Dana Kachtan ve svém výzkumu o konstrukci etnické identity. V něm zpochybňuje mediální obraz armády jako neutrální instituce, která je zdrojem sociální koheze a každému bez rozdílu poskytuje stejné možnosti a vstupenku do světa občanských práv a příležitostí. [Horowitz, Kimmerling 1974: 268] Naopak tvrdí, že armáda jako instituce se podílí na zvýrazňování a reprodukování sociálních rozdílů založených na etnickém původu, a tedy selhává ve svém úkolu sjednotit všechny příslušníky do kolektivu pod jednotnou izraelskou identitou. Nejenomže tedy armáda nepřehlíží etnickou rozdílnost, ale naopak ji přikládá váhu při rozhodování o umístění rekruta a vytváří tak separované kolektivy, které se potom dále podílí na replikaci etnických rozdílů. [Kachtan 2012: 150-151, 169] Kachtan provedla výzkum při kterém dotazovala 60 vojáků sloužících v bojových jednotkách *Golani* nebo ve výsadkářské brigádě. Tyto dvě jednotky vybrala kvůli formální podobnosti jejich práce, její náročnosti a zároveň kvůli naprosté odlišnosti jejich kulturních a společenských charakteristik. Tyto rozdíly pak přisuzuje právě rozdílné etnické identitě, která je v brigádě *Golani* tradičně většinově mizrahi, zatímco výsadkáři jsou většinově aškenázského původu. *Golani* sami sebe nazývají Arabi, zatímco výsadkáři jsou označováni jako „*ti žlutí*“ nebo „*ti blondatí*“. Do *Golani* brigády je voják přidělen, zatímco k výsadkářům podstupuje dobrovolné výběrové řízení. Dle jejího výzkumu popisovali sami sebe příslušníci *Golani* pocházející z nižších socioekonomických poměrů jako neukázněné, jednoduché, přímočaré, lidové, vřelé, otevřené. Zatímco výsadkáři sami sebe popisují výrazy jako elita, špti, disciplinovaní, dochvilní, bezproblémoví. [Kachtan 2012: 158-159]

Další rozdíly jsou patrné ve slovníku, ve společné oblíbené hudbě nebo v odívání. Výlučnost, která byla brigádě výsadkářů oficiálně přiznána, je vyjadřována výrazně červeným zbarvením baretů a bot, která je odlišuje od ostatních jednotek. Brigáda *Golani* toto kompenzuje individuálními úpravami stejnokroje nedopnutými knoflíky, vyhrnutými rukávy a nezavázanými botami.¹²¹ [Kachtan 2012: 166] Z důvodu, že v obou jednotkách

¹²¹ Oblečení je považováno za jeden ze symbolů identity, např. profesní nebo genderové. Zároveň je také prostředkem kontroly, neboť jednotná uniforma v každé instituci symbolizuje nejenom konkrétní příslušnost toho, kdo ji nosí, ale také vzbuzuje pocit sounáležitosti, příslušnosti a poslušnosti. Pomocí oděvu lze vyjádřit status a funkci, ale také nesouhlas a

prakticky došlo k přizpůsobení etnicky odlišných jedinců většinové identitě, domnívá se Kachtan, že etnická identity není pevně zakotvená, rigidní a nenahraditelná, ale je spíše fluidní a osvojená a podléhá tak změnám, přizpůsobování a rutinizaci. Etnická identita je konstruována v dialektickém procesu vnitřního a vnějšího působení nejrůznějších agentů a institucí. Etnicita nabytá nebo propůjčená po čas služby v armádě se tedy může odlišovat od etnicity původní. [Kachtan 2012: 165-167]¹²²

Od konce 80. let, kdy poprvé začal upadat konsenzus veřejnosti co se povinné vojenské služby týče, začala armáda jako odpověď organizovat spoustu slavnostních příležitostí otevřených rodinám, aby rozšířila svou sympatizující základnu. Oproti dřívější snaze o separaci rekruta od jeho rodiny a původního okruhu přátel dnes dostávají pozvánky na přísahu, rozdělení baretů, rozdávání odznaků, slavnostní vyřazení atd. Na oslavách hrají hymny, vlají vlajky a nejrůznější zástavy, probíhají vojenské přehlídky a parády, jsou secvičeny krátké bojové formace a rodičům je oficiálně blahopřáno k odvaze a úspěchům jejich potomků a poděkováno za jejich vlastní obětavost při podporování jejich vojenské kariéry. To celé se odehrává zásadně o víkend, aby i věřící rodiny, které dodržují šábés a v pátek necestují, mohli přijet. [Herzog 2004: 19]

Psychologické

Válka a konflikt byli v izraelské společnosti normalizováni, institucionalizováni a také internalizováni pomocí nejrůznějších narativů do té míry, že se stali aspektem společnosti a součástí každodenního života jednotlivce i jeho psychiky¹²³. Vojenská služba je v Izraeli důležitá pro utváření mužské identity, zvláště pak proto, že zkonstruovaný vojenský ideál mužnosti je v Izraeli používán jako motivace ke vstupu do armády a jako standard k poměrování osobní úspěšnosti, schopnosti a přínosnosti. Sára Helmanová tvrdí, že Izrael nacionalizoval, etnicizoval a genderizoval občanství pomocí zformulování hierarchické struktury občanství založené na válčení, sebeobětování a udržování armády. Vedle

odpor. Rafaeli, A., Pratt, M. 1993. *Tailored Meanings: On the Meaning and Impact of Organizational Dress*. The Academy of Management Review.

¹²² Srov. přístup k utváření etnicity např. v Nagel, J. 1994. "Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture," *Social Problems* 41(1): 152–76.

¹²³ Tento stav, kdy je militarismus institucionalizován a naprosto prostupuje veřejný život a ovlivňuje téměř všechny možné aspekty každodenního života, jako jsou hodnoty, normy a veřejné i soukromé názory, lze také nazvat vojensko-kulturním komplexem. [Keegan 1996: 198]

centrálního obrazu aškenázského občana-bojovníka jako ideálního typu ale existují do periferie odsunutě obrazy orientálních židů, ultraortodoxních, Palestinců a žen. Tyto skupiny jsou marginalizovány kvůli asociaci kategorie dobrého občana výhradně s vojenskými symboly¹²⁴. [Helman 1993: 403]

Autorka Rakefet Sela-Sheffy cituje z průzkumu, který provedla na názorech zveřejněných v rámci dobrovolné ankety provedené ve známých izraelských novinách.¹²⁵ Zanalyzovala téměř 300 odpovědí na otázku „*Co z člověka dělá Izraelce?*“ ve formě prohlášení „*Izraelcem je ten, kdo...*“ a výsledek rozdělila do dvou kategorií – negativních a pozitivních sebehodnocení¹²⁶. Mezi kritické názory s nejvyšší četností patřily pojmy jako „nevychovanost, nezdvořilost, nepřizpůsobivost, nerespektování společenských norem, nekompromisnost, necivilizovanost, oportunističtá, manipulativnost, sebestřednost, sobeckost, lakomost, nedostatek sebereflexe, netolerance, pokrytectví, soutěživost, materialismus a neskromnost“. Převažující pozitivní výrazy byly například „národní solidarita a pýcha, láska a oddanost vlasti, ochota přispívat společnosti a kolektivu, dodržování zákonů, absolvování vojenské služby, uznávání národních hodnot, sentimentální pouto k zemi, patriotismus, zabezpečení rodiny, znalost hebrejštiny, dbalost židovských tradic, srdečnost, spolehlivost“. [Sela-Sheffy 2004: 481-482]

Zajímavé na tomto průzkumu je, že zatímco negativní pohled na sebe samu se formuje především skrze materiální a mezilidské vztahy, pozitivní naopak zahrnuje vztah ke státu, kolektivu a rodině. Zodpovědný přístup k občanství a službě státu, společně s respektováním národních a židovských hodnot a tradic, je tak evidentně důležitým stavebním kamenem kolektivní identity. Tento diskurz, který upřednostňuje určité mentální nastavení¹²⁷ a

¹²⁴ Zvláštním případem jsou potom příslušníci záložních jednotek, kteří disponují dvojitou identitou, občana a vojáka. Pohybují se uvnitř i vně vojenského systému. To se odráží v jejich rozdílné mentalitě, jiných hodnotách, a také v despektu s jakým na ně pohlíží profesionální vojáci. [Rein-Sapir, Ben-Ari: 4]

¹²⁵ V tomto případě je nutné uvažovat o zjevné nereprezentativnosti výběrového souboru. Respondenti samozřejmě sestávají pouze z těch občanů, kteří čtou konkrétní noviny, mají na dané téma nějaký názor a zároveň jsou ochotní a schopní se o tento názor podělit formou zaslání korespondenčního lístku nebo emailu do redakce novin. Specifické komunity jako obyvatelé kibuců, přistěhovalci bez dostatečné znalosti jazyka, členové arabských nebo jiných minorit, lidé starší, nemocní nebo umístění v nějaké ústavní péči se pravděpodobně ankety účastnili pouze v minimální míře nebo vůbec.

¹²⁶ Vedle toho je možné velkou část odpovědí charakterizovat jako zábavné nebo sarkastické.

¹²⁷ Tento tzv. *mindset* je výčtem obecných vlastností, kterými by vojáci měli disponovat. Vychází z ideálního typu bojovníka jako obrazu vlastenectví, výkonnosti, disciplíny, morálky a dalších superlativních osobnostních kvalit. Vyznačuje se určitým typem myšlení a konání, ví a uvědomuje si, co to znamená obětovat se pro svůj stát a národ a je ochoten tuto oběť přinést. Tato představa o vojenském osobnostním kapitálu je v souladu s ideou dobrého občana v kontextu militarizované společnosti. Důraz je kladen především na mentalitu občanství, ke které dospěje jedinec službou vlasti v armádě a plněním závazků vůči státu a jeho hodnotám. Pouze tak si zajistí právoplatné postavení občana ve společnosti. [Grassiani 2018: 89]

charakterizuje řádného občana v pojmech jako jsou voják, bojovník a hrdina, je samozřejmě výhodný v první řadě pro stát a jeho zájmy. Povinná vojenská služba a následné sjednocení obyvatel za účelem vedení ozbrojených konfliktů jsou nejúčinnějším prostředkem mobilizace lidí, zdrojů a upevnování vlastní moci [Tilly 1996: 229-231] Pomocí něj stát vytváří kolektivní identitu a legitimizuje rasovou, genderovou, třídní a etnickou stratifikaci, stejně jako použití síly vně i uvnitř státu. Armáda je tak hlavně mechanismem pro efektivní řízení obyvatelstva [Helman 1999: 404]

Služba v armádě a dospívání

Služba v armádě také pomáhá k dospívání¹²⁸ bez rozdílu mezi muži a ženami, v závislosti na pozici, hodnosti a postupu. Jeden rok před odvodem k povinné vojenské službě jsou všichni sedmnáctiletí muži a ženy povoláni do rekruotačních středisek IDF, kde absolvují osobnostní a talentové pohovory, psychologické a zdravotní vyšetření na základě jehož klasifikace je jim nabídnuto určité zařazení. Vybraným kandidátům je nabídnuto dodatečné výběrové řízení k elitním jednotkám. V 18 letech místo nástupu na vysokou školu nastoupí do armády, kde jsou izolovaní od rodiny a přátel a dostanou se do nových společenských kruhů, navazují nová přátelství i romantické vztahy a musí rychle nabýt samostatnosti a odpovědnosti. Naopak pozbydou soukromí a svobodu a musí se podřídit disciplíně a kázni. To vše za současného studia nových vojenských problematik a zvyšování kvalifikace i schopností. To vede nejenom k fyzickému, ale i emocionálnímu dospívání a osobnostnímu rozvoji. [Dar, Kimhi 2001: 427-428]

Z výzkumu autorky Amii Lieblichové vyplývá, že respondenti po absolvování služby popisovali zlepšení schopnosti řešit problémy a morální dilemata, emocionální stabilitu, toleranci i schopnost se přizpůsobit, lepší vyrovnávání se s fyzickým nepohodlím, větší nezávislost, vyšší sebevědomí a odvahu brát na sebe zodpovědnost a také větší konformitu s široce uznávanými společenskými hodnotami. [Lieblich 1989: passim.].

¹²⁸ Erikson definuje dospívání jako formulaci vlastní identity tváří v tvář ostatním, nalézání vlastního místa ve společnosti, internalizace společenských hodnot a zaujímání normativních sociálních rolí. V tomto procesu je důležitý vliv okolí, možnost zkoušení do té doby nepoznaných rolí, přebírání odpovědnosti a iniciativy a učení se metodou pokus-omyl. [Erikson 1968]

Dar a Kimhi zkoumali podobné dopady na svých respondentech pomocí souhlasu vyjádřeného s následujícími výroky:

- větší nezávislost jednání
- vyšší sebevědomí při rozhodování
- efektivnější řešení osobních problémů
- více sebedůvěry a vlastních zkušeností
- více zodpovědnosti a velících schopností
- lepší sebekontrola
- snazší odolávání tlaku okolí
- rozšiřování obzorů
- osvojení efektivního plánování
- více cílevědomosti a sebeúcty
- lepší plnění vysokých požadavků
- více pocitu naplnění
- více tolerance, přizpůsobivosti, empatie a ohleduplnosti
- zvýšení schopnosti vytvořit a udržet mezilidské vazby
- lépe vyjádřit běžné i romantické city opačnému i stejnému pohlaví

[Dar, Kimhi 2001: 437]

Závěr jejich výzkumu byl, že absolventi základní vojenské služby se cítili více nezávisle a sebevědomě, pracovali s vyšší zodpovědností, efektivností a byli schopni lépe se přizpůsobit v kolektivu. Služba v armádě pro ně byla obdobím osobního dospívání a růstu [Dar, Kimhi 2001: 441]

Vojáci sloužící na bojových nebo velících pozicích budou tímto procesem samozřejmě ovlivněni více, než jejich druhové sloužící v pomocných jednotkách s menším podílem zodpovědnosti. Výběrové bojové jednotky vyžadují už při vstupu větší motivaci a více fyzických i psychických schopností. Po přijetí nabízí uchazeči mnohem kohezivnější prostředí s intenzivnější kooperací a zároveň náročnějšími požadavky na vykonanou práci. Vedoucí pozice zase klade vyšší nároky na znalosti, schopnosti, iniciativu, efektivní, zodpovědné a sebevědomé rozhodování a jednání s podřízenými i nadřízenými zároveň. Nebojové, logistické a pomocné jednotky mají více stereotypní práci s menší zodpovědností,

do větší míry typizovanou a méně kreativní, míra autonomie a spolupráce mezi jednotlivými technicky orientovanými pracovníky je také nižší. [Dar, Kimhi 2001: 431-432, 443]

Personální pyramida IDF je nahoře velmi úzká, nízký stav vyšších důstojníků je udržován záměrně. Podporuje to individuální odpovědnost, samostatnost i improvizaci. Hierarchie je neformální, není zavazující ani striktně vynucovaná. Velící důstojník je otevřen připomínkám. Postup je rychlý a veliteli jednotek o několika desítkách až stovkách mužů a odpovídající techniky se stávají mladíci ve věku českých vysokoškoláků, s obrovskou zodpovědností, a navíc pod tlakem každodenních útoků. [Senor, Singer 2009: 44–47]

5.4 Společenské a socio-ekonomické dopady vojenské služby

Masová povinná vojenská služba je pro Izrael nejvýhodnější koncept z důvodu charakteru bezpečnostní hrozby v regionu, velikosti státu a počtu jeho obyvatel, a hlavně silné motivace občanů podílet se na obraně. [Tamari 2012: 42-48] Tuto motivaci vstoupit a bojovat za IDF rozdělil Reuven Gal na čtyři skupiny:

- motivace přežít – charakterizuje společnosti, které bojují o vlastní existenci a ve kterých jiná alternativa, než vstoupit do armády a bojovat nezůstává.
- ideologická motivace – nahrazuje motivaci přežití a je založená na národní identitě, lásce k vlasti, oddanosti kolektivu a snaze o zachování společných hodnot. Silná ideologická motivace, stejně jako motivace přežít, legitimizuje téměř jakékoliv činy.
- normativní motivace – se projevuje spíše konformitou se společenskými konvencemi než vlastním přesvědčením. Kolektiv a jeho názor má dopad na jednotlivce a ten se podvolí tlaku společenské normy.
- individuální motivace – způsobená potřebou seberealizace a naplněním vlastních potřeb prostřednictvím služby v armádě. [Gal 2016: 49]

Zatímco první dvě se vyskytují především u států v jejich existenciálních začátcích, druhé dvě spíše u zavedených ekonomik. Žádné období ale nelze charakterizovat výlučně jednou formou motivace. [Gal 2016: 50-53] Vedle těchto motivací k nastoupení do armády hrají roli také určité benefity spojené se službou vlasti. Vojenská služba je vnímána jako vstupenka do občanské společnosti a cesta k socioekonomické mobilitě. [Maman, Lissak 1997: 57]

V Izraeli nabývá spojení mezi vojenskou službou a občanstvím zvláštního významu v důsledku dlouhotrvajícího arabsko-izraelského sporu (Kimmerling 1993: 199). Izraelská armáda je koncipována jako „lidová armáda“, která slouží univerzalistické a rovnostářské ideologii moderního národního státu prostřednictvím všeobecných povinných odvodů mužů i žen. Vojenská služba je vnímána jako základní vyjádření závazku jednotlivce vůči státu. (Helman 1997: 399). Jinými slovy, stát rozlišuje své obyvatele na ty, kteří naplňují koncept občanství tím, že se podvolí branné povinnosti, čímž se zavážou přispět k jeho obraně, a na ty ostatní. V závislosti na tom, do jaké míry se podílejí na obraně pak utváří symbolickou hierarchii občanské loajality. Za vlastence a společenský ideál je považován ten, kdo sloužil ideálně v bojové jednotce a prokázal tím svou ochotu riskovat vlastní život pro vyšší cíl a kolektivní dobro. Toto vnímání je vyjádřeno širokou škálou projevů od větších možností uplatnění a přístupu k sociálním fondům po propuštění z armády, přes společenský kredit, uznání a symbolickou image a vážnost, které se vojákům dostává skrz organizované příležitosti, v médiích a dalších institucích. [Sasson-Levy 2002: 359-360] Nejenomže tak absolventi vojenské služby získávají obecný společenský status, tím vyšší, čím bylo jejich vojenské zařazení elitnější, ale vojenská zkušenost také pomáhá s budováním jejich budoucí kariéry [Lomsky-Feder, Ben-Ari 2012: passim.] Ori Swed a John Butler toto nazývají vojenským kapitálem, který je produktem specifického socializačního procesu. [Swed, Butler 2015: 126]

Pierre Bourdieu rozlišuje mezi čtyřmi druhy takového kapitálu:

- ekonomický – kapitál, který lze vyjádřit penězi, např. vlastnictví
 - sociální – společenské kontakty a vazby, normy, hodnoty
 - kulturní – znalosti, schopnosti, předpoklady, zkušenosti
 - symbolický – symbolickou funkci mohou plnit všechny předchozí kapitály, pokud jsou tak vnímány spíše, než pro svoji věcnou podstatu
- [Bourdieu 1986: 241-247]

Sociální i kulturní kapitál může být také převeden na kapitál ekonomický. Nabyté znalosti a sítě neformálních známostí mohou přijít vhod při vstupu na trh práce a poskytnout drahocenné kontakty a příležitosti. [Swed, Butler 2015: 128] Tento vojenský kapitál, tedy nabytý díky službě v armádě, včetně tzv. symbolického kapitálu (délka služby, zařazení,

hodnost), přináší vojákovi uznání a prospěch v průběhu jeho vojenské služby. Může být následně použit i v civilní sféře a být proměněn na ekonomický kapitál, byť jeho přenos a využití není vždy jednoduché, vzhledem k rozdílnosti vojenského a civilního sektoru. [Cooper 2018: 166-170] Tento proces přenosu je nazvaný konvertibilita [Levy 2007: 189] a nejde při něm pouze o materiální zajištění, ale také o nejrůznější společenská, občanská, politická a kulturní práva. Může se jednat o jednu z individuálních motivací ke vstupu do armády. Podle izraelského militaristického diskurzu je vojenská služba nejvyšší občanskou povinností a míra, jakou občan přispěl k obraně vlasti se odráží v jeho symbolickém kapitálu a na jeho společenském statusu, který lze za určitých podmínek transformovat i do civilní sféry, ať už ve formě materiálního (penze, benefity, příspěvky), nebo opět symbolického kapitálu (společenská prestiž a uznání, příležitosti). [Burk 1995: 515-517] Kvůli tomuto principu konvertibility je vojenská služba prezentována jako předpoklad k fungování mechanismu vertikální nebo horizontální společenské mobility. Odpůrci tohoto diskurzu ovšem poukazují také na její potenciál k udržování a reprodukci společenské nerovnosti.

Dana Kachtan realizovala výzkum ohledně schopnosti přenést tento vojenský kapitál do civilní sféry. Rozhovor s veterány ohledně naplnění jejich očekávání o transferu kapitálu obsahoval otázky směřující k délce služby, jednotce, motivaci, získaných zkušenostech a dovednostech, pozdějším studiu nebo zaměstnání, přijímacím řízení, okruhu známých atd. [Kachtan, Binks 2020: 11] Někteří dotazovaní, především na nižších a technických pozicích, vyjádřili názor, že jim armáda dopřála kulturní kapitál především ve formě vzdělání a případných certifikátů, které se dají upotřebit v civilním životě, např. kurzy programování, zdravotnické certifikáty nebo řidičský průkaz. Jiní, tentokrát pro změnu z vyšších důstojnických pozic, zase v následujícím životě využili spíše známostí a kontaktů pro přednostní přístup k některému zaměstnání. Ostatní upozorňovali spíše na všeobecné vlastnosti, které si v armádě osvojili – smysl pro management, pořádek, disciplínu, odpovědnost, sebevědomí, nezávislost. [Kachtan, Binks 2020: 17] Společenská prestiž a výhody, které plynou ze služby v armádě jsou zjevně přímo úměrné tomu, kde daný jedinec sloužil. [Sasson-Levy 2002: 363] Práce na pozici modrých límečků je vhodná pro absolventy s nižším vzděláním. Přestože se jedná o náročnou manuální práci, zpravidla svým absolventům nepřináší žádné velké uznání, vybaví je však potřebnými technickými znalostmi pro podobné dělnické a technické pozice v civilu. Administrativní zařazení bílých límečků naopak vyžaduje minimálně střední a vyšší vzdělání a je o něco prestižnější.

Kromě toho nabízí manažerské znalosti uplatnitelné při hledání standardních středostavovských zaměstnání na pracovním trhu. Naproti tomu služba v bojových jednotkách je nejprestižnější, psychicky i fyzicky nejnáročnější, ale zřídka kromě osobnostních kvalit a známostí vybaví rekruta znalostmi a schopnostmi uživatelnými v civilním životě. [Levy 1998: 878-891] Vzhledem ke struktuře izraelského školství je i v armádě dost častá stratifikace v závislosti na etnickém a třídním původu. Pozice modrých límečků obsazují často židé orientálního původu nebo přistěhovalci z bývalých zemí SSSR se základním nebo odborných středním vzděláním. Na pozici bílých límečků lze nejčastěji najít židy evropského původu se všeobecným středním nebo vyšším vzděláním. [Jerby, Levy 2000: 70] Otázka „*Kde v armádě jste sloužil?*“ je při výběrovém řízení častější a důležitější než dotaz na absolvované vzdělání. Služba v konkrétním útvaru totiž o absolventovi vypovídá, jakým výběrovým procesem musel projít a jaká byla náplň jeho služby. Není výjimkou, že některé pozice, především ve státním sektoru, jsou dopředu označené jako ideální pro absolventy služby v té a té konkrétní jednotce. [Senor, Singer 2009: 62–63]

Orna Sasson-Levy provedla výzkum, ve kterém se zaměřila naopak na to, proč ne všichni jsou schopni využít této prestiže a sloužit v bojových jednotkách. Během tří let nashromáždila obsáhlé rozhovory s 52 vojáky a 12 vojačkami, většinou provedené krátce po jejich odchodu z armády. Kromě těch, kteří nesplňovali náročné fyzické a psychické požadavky na přijetí do bojových jednotek, většina z nich uváděla jako důvod přednostní povinnost v péči o svoji rodinu a příbuzné, případně nezastupitelnou roli v rodinném rozpočtu¹²⁹ Skoro všichni však na začátku rozhovoru uvedli, že se k elitnějším útvarům zprvu hlásit zamýšleli, ať už z přesvědčení, nebo z loajality a snahy zavděčit se okolí. Nakonec však poměřovali svoji službu v armádě měřítky finančního zisku, tak jako by to udělali s jakýmkoliv jiným zaměstnáním. [Sasson-Levy 2002: 365] Tím popírají většinový republikánský diskurz, který odvozuje občanství od míry, kterou jedinec přispívá ke kolektivnímu dobru. Tím staví armádu do role pomyslné brány, která koncept občanství otevírá i jinak znevýhodněným skupinám (orientální židé, Arabové, ženy), a tím jim poskytuje, sice ne rovnou, ale alespoň nějakou příležitost. [Shafir, Peled 1998: 415]

¹²⁹ Toto zjištění je v souladu s výzkumem Michele Lamont. V něm uvádí, že vojáci na nižších a technických pozicích svoji maskulinitu čerpají z jiného prostředí než vojenského. Typicky je to z prostředí rodiny, kde jim jejich nezastupitelná role živitele kompenzuje pocit nadbytečnosti. Svoji potřebu pocitu hodnoty, uznání a moci tedy nepopírají, pouze orientují jiným směrem. [Lamont 2000]

Spojitosť medzi vojenskou službou a jejím vlivem na zameštnání a pozdější sociální stratifikaci a vznik komplexní společenské hierarchie je předmětem mnoha odborných prací. Stejně tak jako způsob, jakým je armáda využívána pomocí náborování, rozdělování a vyřazování lidí k plnění funkci coby centrálního mechanismu konstruování rozdílných úrovní inkluze a exkluze do společnosti¹³⁰. Také vznikají nejrůznější publikace a studie o začleňování genderových¹³¹, etnických¹³² a náboženských menšin¹³³. IDF se snaží redukovat dopad civilní sociální stratifikace na armádní hierarchii a umožnit mobilitu bez ohledu na třídní příslušnost nebo etnický původ. Např. v rezervních složkách tak nakonec podřízený velí šéfovi, místní zelinář právníkovi a spolužačka syna jeho otci. Tak se pravidelně a za ztížených podmínek setkávají jedinci, kteří by v civilním životě neměli žádnou příležitost k propojení svých sociálních kruhů. [Horowitz, Kimmerling 1974: 273]

Ronen Itsik provedl výzkum, kdy pomocí anonymního internetového formuláře dotázal přes 3200 respondentů za účelem zjistit, jak služba v armádě ovlivnila jejich smýšlení. Přibližně polovina zúčastněných byla krátce před absolvováním povinné vojenské služby a druhá polovina zase po jejím skončení. Jejich úkolem bylo vyjádřit na Likertově škále svůj souhlas s následujícími tvrzeními:

- židovský národ by neexistoval bez státu Izrael
- navždy budeme bojovat o přežití
- je správné kráťit rozpočet na obranu k financování zdravotní péče, vzdělávání a rozvoji
- palestinský stát by byl existenční hrozbou pro Izrael
- je důvod obávat se války v příštích dvou letech
- je důvod obávat se zranění při teroristickém útoku v Izraeli
- míra antisemitismu ve světě je děsivá

¹³⁰ Viz. Maman, D., Lissak, M. 1997. "Military-Civilian Elite Networks in Israel: A Case in Boundary Structure." Pp. 49-76 in Frankel, B. (ed) *A Restless Mind: Essays in Honor of Amos Perlmutter*. London: Frank Cass nebo Rosenhek, Z. 1999. "The Exclusionary Logic of the Welfare State: Palestinian Citizens in the Israeli Welfare State." *International Sociology*, 4 (2): 195-215.

¹³¹ Jerbi, I. 1997. *The Double Price: The Status of Women in Israeli Society and Women's Service in the Military*. Tel Aviv: Ramot. Sasson-Levy, O. 1995. "Subversion within Oppression: Constituting Gender Identities among Female Soldiers in 'Male' Roles." in Atzmon, Y. (ed.) *Hear My Voice: Representations of Women in Israeli Culture*. Tel Aviv: Hakkibutz HaMeuchad.

¹³² Frisch, H. 1993. "The Druze Minority in the Israeli Military: Traditionalizing an Ethnic Police Role." *Armed Forces and Society* 20, 1: 51-68. Peled, A. 1998. *A Question of Loyalty: Military Manpower Policy in Multiethnic States*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

¹³³ Cohen, S. 1997. *The Scroll or the Sword? Dilemmas of Religion and Military Service in Israel*. Amsterdam: Harwood Academic.

- občané mají právo protestovat proti probíhající válce
- je prospěšné mít palestinského souseda
- parlament by neměl zavrhnout názory jiných i když jsou palestinského původu [Itsik 2020: 68-69]

Analýza výsledků přinesla překvapující zjištění, a sice že vojáci po ukončení povinné vojenské služby jsou ke svému okolí tolerantnější a vykazují menší známky rasové a náboženské nesnášenlivosti. Nepovažují v takové míře Palestince a palestinský stát za existenční hrozbu pro Izrael. Jsou optimističtější, co se budoucnosti týče. Také se u nich méně projevuje obava z bezpečnostních hrozeb a tendence upřednostňovat vojenskou a ozbrojenou funkci státu před jinými resorty. [Itsik 2020: 72-75] Potenciál vojenské služby měnit názory a předsudky o tom, jakou hrozbu představují arabští obyvatelé Izraele, zmiňuje i Daniel Bar-Tal¹³⁴. Jsou však dva názorové tábory, jeden tvrdí, že emoční otřesy spojené s válečnými zkušenostmi mohou vést k extrémnímu nacionalismu¹³⁵. Druhý naopak považuje setkávání s ostatními menšinami za vedoucí k umírněnějšímu postoji¹³⁶.

Někteří autoři však zpochybňují předkládaný egalitářský model armády a upozorňují na to, že ani taková instituce jako IDF nedokáže překonat všechny třídní a etnické rozdíly a mnohdy je naopak umocňuje. Např. [Shafir, Peled 2002: passim] tvrdí, že nerovný přístup k příležitostem rozdělený podle kritéria absolvované základní služby pouze reprodukuje třídní hierarchii mezi skupinami aškenázských a *mizrahi* židů a palestinských občanů. Yagil Levy zase argumentuje tím, že z důvodu finanční náročnosti některých soukromých programů a přípravných kurzů, a tudíž jejich dostupnosti pouze pro ekonomicky silnější skupiny nebo studenty výběrových škol, dochází k hromadění prestiže a elitního statusu především ve skupině aškenázských židů střední a vyšší střední třídy. [Levy 2007: 138-140; Levy 2011: 43] Z tohoto nerovného zastoupení na některých pozicích vychází vítězně již zmíněný většinový model dobrého občana-vojáka, muže střední třídy židovského vyznání a aškenázského původu. (Sasson-Levy 2003b: 320) Tím dochází k marginalizování a diskriminaci izraelských Arabů, ultra ortodoxních a orientálních židů, žen a jiných menšin, kteří obecně mívají nižší vzdělání nebo socioekonomický status. [Levy, Sasson-Levy 2008:

¹³⁴ Colonimus, N., Bar-Tal, D. 2011 „The concept of conflict ethos and military duty among choice units.“ *The Public Space*. Tel-Aviv: Tel-Aviv University.

¹³⁵ Hacoen, G. 2014. *What is national in national security?* Tel-Aviv: Broadcasted University.

¹³⁶ Rennick, J. B. 2013. „Canadian Values and Military Operations in the Twenty-First Century.“ *Armed Forces and Society*, 39(3): 511-530.

354]. Tyto skupiny kvůli nedostatku financí nebo nízkému vzdělání obsazují, až na výjimky, v armádě nižší pozice, což zpětně vede k replikaci třídní nerovnosti. [Levy 1998: 875] Chybějící dokumenty o absolvování vojenské služby jsou zdrojem znevýhodnění při následném hledání práce nebo dalším vzdělávání, nejenom z pohledu společenské diskriminace, ale také chybějících neformálních kontaktů, vztahů, znalostí a dovedností nabytých po čas služby v armádě.

Na těch, kteří armádou neprošli, je vidět určitá izolace. Týká se to především dvou skupin, ultraortodoxních *Haredim* a izraelských Arabů. *Haredim* často uplatňují výjimku ze služby v armádě z důvodu pokračujícího studia v ješivě, institutu vyššího vzdělávání zaměřeného na studium Tóry, Talmudu a náboženského práva. Tento odklad platí do konce studia, proto většina studentů náboženské ješivy protahuje studium až do 41 let (do 35 let, pokud mají čtyři a více dětí), kdy se z odkladu stává trvalá výjimka z důvodu věku. Ne náhodou je průměrný věk opuštění ješivy v Izraeli 42 let. [Senor, Singer 2009: 62–63] Protože studenti ješivy, kterým je povolena výjimka z povinné vojenské služby, nesmí po dobu studia pracovat, sami sebe vyčleňují na poměrně dlouhou dobu z participace v ekonomickém sektoru. Takto dlouhé studium bez možnosti zaměstnání má samozřejmě svoje socioekonomické důsledky. Muži se pro svoji malou šanci uplatnění na pracovním trhu stávají závislími na státních dotacích a zaměstnání svých žen/rodin. Jejich podíl na pracovním trhu je trvale přibližně poloviční než sekulárních židů. Tzn. 45,6 % zaměstnaných *Haredim* vs. 81 % zaměstnaných sekulárních Izraelců. [Peres, Ben-Rafael 2006: 127-129] Ze stejného důvodu klesá uplatnění pro izraelské občany arabského původu, kteří postrádají armádní zkušenosti a manažerské dovednosti, a také klíčové personální vazby a konexe, se kterými naopak z armády odchází mladí židovští Izraelci¹³⁷ [Senor, Singer 2009: 178-179] Vojenská služba tak pro určité skupiny, např. pro ultra-ortodoxní židy z uzavřených komunit, může představovat možnost zvýšení kvalifikace a společenského uplatnění. V ortodoxních náboženských školách totiž zaujímají sekulární předměty naprosté minimum školních osnov. Po ukončení základní nebo střední školy mají studenti malou šanci na uplatnění na moderním trhu práce a často zůstávají nezaměstnaní a závislí na sociální podpoře. Vojenská služba pro ně představuje rozšíření znalostí, schopností a sociálního

¹³⁷ Vzhledem k mohutné odvodové politice je neúčast ultraortodoxních a palestinských Izraelců na povinné vojenské službě spíš symbolickým než reálným problémem. Volba nepodílet se na obraně státu v situaci, kdy ostatní vrstevníci stále věnují 2/3 roky svého života armádě je nadále vyčleňuje z kolektivu a marginalizuje jejich občanský status a hlas při rozhodování o společné politice. Tuto odlišnost ještě podporuje také rozdílný vzhled, jazyk, rituály a další aspekty chování a vystupování. V některých případech tak může mít povinná vojenská služba místo překlenovací funkce naopak rozdělující vliv. [Cohen 1999: 396]

kapitálu a také posílení pozice při vyjednávání. To samé může platit pro jiné skupiny pocházející ze znevýhodněného prostředí. [Bagno-Moldavsky 2016: 95]

Argument, že schopnosti a kontakty nabyté při službě v armádě mohou menšinové skupiny využít k budoucímu uplatnění na pracovním trhu, podporuje také výzkum Muhammada Asaliho. Asali porovnával příjmy mezi dvěma referenčními skupinami, skupinou drúzských Arabů, kteří absolvovali vojenskou službu a příslušníků ostatních arabských menšin, na které se branná povinnost nevztahuje. Jediné, co odlišuje tyto dvě skupiny z pohledu státu, je jejich služba v IDF. Kromě toho navštěvují stejné školy, slaví obdobné muslimské svátky, bydlí v podobných lokalitách a jejich rodným jazykem je arabština, stejně jako ostatních arabských menšin. [Orgad 2007: 402] Výsledkem výzkumu je, že ve všech kategoriích měli arabští obyvatelé drúzského etnika o 17 % až 22 % vyšší příjmy než Arabové jiné příslušnosti.¹³⁸ [Asali 2015: 10] Tento rozdíl si autor vysvětluje právě rozdílným sociálním kapitálem. Příslušníci drúzské menšiny mohou při navazování pracovních vztahů využít status veterána a čerpat ze širších kontaktů navázaných při službě v armádě. Je tak pro ně jednodušší přesunout se ze zemědělství a průmyslu např. do služeb nebo státního sektoru. [Asali 2015: 25]

Na nerovnost na pracovním trhu a diskriminaci palestinských Arabů poukazuje i organizace Adalah¹³⁹, zabývající se dohledem na dodržování práv arabské menšiny v Izraeli. Ta uvádí, že dochází k upřednostňování uchazečů s armádní zkušeností i při výběru na pozice, které nejsou svojí podstatou nijak spojeny s obranou nebo bezpečností. Kandidáti, kteří sloužili v IDF, mají také přednost při obsazování pracovních pozic ve státním sektoru. Sekuritizace v praxi tak probíhá, pokud je optikou bezpečnostní hrozby legitimizováno preferenční zacházení s jedinci, kteří se na eliminaci této hrozby alespoň teoreticky podíleli. Naopak těm, kteří nesloužili, je upíráno právo na plnou participaci ve společnosti. [Olesker 2014: 383] Také školy, které mají mezi svými žáky větší podíl nových branců a zájemců o službu v bojových jednotkách, dostávají větší podporu ze státního rozpočtu. [Hesketh 2011: 8-9, 40]

¹³⁸ Nepřekvapivě mají nejvyšší výdělky z kategorií tohoto průzkumu židovští občané. U těch je ale také výrazně vyšší nejvyšší dosažené vzdělání, nižší sňatečnost, a navíc v pozdějším věku, a také nižší počet dětí na jednu ekonomicky aktivní osobu. Mezi drúzskými i ne-drúzskými Araby jsou tyto proměnné téměř identické, ale výše výdělku se přesto liší.

¹³⁹ *Adalah*, centrum pro práva arabských minorit, nezávislá nezisková organizace založená v roce 1996.

Každý občan Izraele, který sloužil v armádě, má právo i na materiální kompenzace. Podle *Zákona o začlenění propuštěných¹⁴⁰ vojáků* (The Absorption of Discharged Soldiers Law 1994) veteránům¹⁴¹ náleží jednorázová odměna po opuštění armády, příspěvky na školné při dalším odborném nebo vysokoškolském studiu, pomoc při získávání studentského ubytování, bezúročné půjčky na bydlení nebo podnikatelské úvěry. Mohou také žádat o mírnější podmínky pro získávání hypoték¹⁴², absolvovat rekvalifikační kurzy, školení řidičských průkazů a obrátit se na poradní a zprostředkovatelská centra.¹⁴³ [Kassim 2000: 149-150] Dále mají nárok na vyšší podporu v nezaměstnanosti a jednorázový příspěvek v případě ztráty zaměstnání. Podle zákona o zdravotní péči jsou osvobozeni od placení zdravotního pojištění po dobu služby v armádě a dva měsíce po jejím opuštění. [Israeli National Health Insurance 2022] Dostávají také vyšší sociální dávky a příspěvky na děti, což vytváří nežádoucí asymetrii, neboť takováto forma sociální pomoci by měla být určena především sociálně slabším a znevýhodněným rodinám. K těm se však kvůli podmínce splnění služby v armádě mnohdy nedostane. [Hesketh 2011: 24]

¹⁴⁰ Slovo propuštěných (v orig. *Discharged*) je zde ve smyslu splnění závazku, nikoliv obdržení výpovědi.

¹⁴¹ Veteránem IDF je pro tyto účely uznán každý, kdo dokončil minimálně 12 měsíců služby v IDF, pohraniční policii, policii nebo vězeňské službě, a nebo dokončil náhradní civilní službu. [The Knesset 2022: The Absorption of Discharged Soldiers Law]

¹⁴² Profesionální zaměstnanci armády potom často bydlí ve státem dotovaných výstavbách dostupných pouze pro některé skupiny vojáků a jejich rodin, čímž v dané oblasti často dochází k segregaci.

¹⁴³ Za tímto účelem dokonce vzniklo těleso *The Foundation and Guidance Units for Discharged Soldiers*
<https://www.hachvana.mod.gov.il>

Závěr

Cílem této práce bylo přiblížit, s ohledem na historické a kulturní souvislosti, roli izraelských ozbrojených sil a povinné vojenské služby při socializaci a tvorby kolektivní identity. Dále také to, jaký má armáda jako instituce kohezní potenciál a jak přispívá k vytváření jednotných norem a hodnot. Jako metodologii jsem zvolila detailní analýzu prostřednictvím jedinečné případové studie, která má předpoklady pro shromáždění množství dat k jednomu případu a jeho komplexní analýze. Jako zdroj poznatků mi posloužila především literatura české a světové provenience, zabývající se národem, nacionalismem a národní identitou. Dále především monografie a odborné články na téma izraelské společnosti a roli armády v ní, z pera převážně izraelských autorů. Z důvodu snahy o zachování objektivitu zařazují také autory kritické, zahraniční a ze skupiny tzv. nových historiků. Zároveň vycházím z primárních pramenů, jako jsou sbírky zákonů, statistické ročenky a výroční *zprávy think-thanků* a lidskoprávních organizací. K problematice přistupuji z pohledu sociálního konstruktivismu, který jako interpretativní teorie považuje realitu za sociálně konstruovanou, a hodí se tak nejvíc k obsáhnutí podobně subjektivního pojmu, jako je identita. Vzhledem k rozsahu a směřování práce jsem čelila také jistým limitům, například vědomě zcela pomíjím problematiku postavení žen v izraelské společnosti obecně a v armádě konkrétně. Takovéto genderově zabarvené téma, v dnešní době jistě moderní, by vydalo na samostatnou publikaci. Stejně tak se snažím zmiňovat kontroverze ohledně témat jako jsou diskriminace, okupace a vnitrostátní i zahraničněpolitické směřování Izraele pouze v rozsahu přímo spojeném s působením IDF na společnost. K praktickým omezením potom patří problematická dostupnost literatury jiných než izraelských autorů.

Obsahově je práce rozdělena na kapitolu metodologickou a kapitolu ve které si definujeme základní pojmy, Na tu navazuje stručné historické pojednání nutné pro uvedení do kontextu mentality izraelské společnosti. Nechybí ani kapitola o důležité roli skupiny nových historiků ve změně veřejného diskurzu v 80. letech 20. století. Následují dvě nosné kapitoly celé práce. V kapitole věnující se národní identitě se snažím demonstrovat několik charakteristických znaků izraelské mentality, a především kolektivní identity. Postupuji podle dimenzionálního modelu M. Guibernau, který rozděluje projevy identity do pěti dimenzí - teritoriální, historické, kulturní, politické a psychologické. V každé této oblasti potom uvádím základní konstituční prvky izraelské národní identity. Další kapitola dedikovaná izraelským ozbrojeným silám je po krátkém úvodu do jejich historie vystavěna

na systematickém uvádění role IDF v tvorbě národní identity do kontextu právě těchto pěti dimenzí. Kromě toho také zmiňuje důležitou pozici IDF v procesu socializace jednotlivce. V závěru se soustředím také na zhodnocení individuálních socio-ekonomických dopadů povinné vojenské služby v Izraeli.

Na základě analýzy dat předložených v předchozích kapitolách můžeme tedy odpovědět na zadané výzkumné otázky.

1) Jaká je role IDF v socializaci jedince?

Jako nejuniverzálnější instituce s nejširší možnou členskou základnou, hrála izraelská armáda klíčovou roli v integraci, asimilaci a socializaci vysokého počtu migrantů, kteří do země přijížděli především po druhé světové válce¹⁴⁴. Tyto migrační vlny ohrožovaly homogenitu izraelské společnosti. Armáda tak na sebe vzala roli agenta socializace a prostřednictvím všeobecné branné povinnosti nejenomže zajišťovala podíl občanů na budování státu a jeho obraně, ale také proces normalizace a internalizace hodnot a sdílených identit. Taktika tzv. „*izraelifikace*“ zahrnovala odebrání původní národní a etnické identity a její nahrazení preferovanou izraelskou etnicko-národní identitou.

Izraelská armáda, ačkoliv již možná není armádou *lidu a pro lidi* v původním slova smyslu, úspěšně plnila a plní funkci tavícího kotle izraelské společnosti. Pospolitost a spolupráce nutná k úspěšným bojovým operacím je zároveň platformou k silnějšímu a jednotnějšímu národu. Stává se sdíleným zážitkem mladého člověka napříč rozdílným etnickým původem, politickou orientací, socio-ekonomickým statutem, dosaženým vzděláním nebo zaměstnáním. Jako taková má obrovský kohezní potenciál, neboť propojuje společenské skupiny a třídy, jejichž setkání by jinak bylo vysoce nepravidelné. Dává jim společný cíl i možnost ho dosáhnout, u čehož se opírá o společnou minulost.

Komplikované vztahy mezi armádou a společností v rámci které funguje, je charakteristická pro všechny moderní státy. Toto napětí plyne z úpadku důležitosti národní bezpečnosti a z preference jiných než vojenských priorit na jedné straně, a zvýšenými personálními a

¹⁴⁴ Pro imigranty přijíždějící v dospělém věku suplovala kromě jiného chybějící izraelské základní vzdělání.

finančními požadavky a expanzí pravomocí vojenského sektoru, na straně druhé. Tomuto napětí ve společnosti Izrael předchází tím, že generuje široký celostátní konsenzus, a zároveň závazek poskytování personálních i materiálních zdrojů k plnému zabezpečení národní bezpečnosti. K tomu vyvinul, vedle IDF, další speciální instituce jako např. rozsáhlé zálohy *Miluim*. Ty plní dvě funkce. Jsou schopny plného nasazení v krátkém časovém úseku a v počtu převyšujícím armádu sousedních států, a také jsou formou participace občanů na bezpečnosti a zdrojem jejich občanské sebeidentifikace¹⁴⁵. Není tedy divu, že se Izrael vyvinul jako militarizovaná společnost, jejíž kulturu, hodnoty a ideologie formuje neustálá snaha o dosažení a udržení národní bezpečnosti. Civilní a armádní rozměry společnosti jsou natolik propojeny, že je mnohdy těžké jednu od druhé rozeznat. To ilustruje i oslavný proslov Moshe Dayana¹⁴⁶ ku příležitosti uctění zabitého izraelského vojáka.

„Jsme generace osadníků, ale bez helmy nebo hlavně nejsme schopni zasadit strom nebo postavit dům. Nebojme se nepřátelství, které stravuje životy statisíců Arabů kolem nás. Neodvracejme od něj zrak, protože to oslabí naše ruce. Je to osud naší generace. Jediná volba, kterou máme, je být ozbrojený, silný a rozhodný, jinak nám meč vypadne z rukou a nit našeho života bude přetržena.“ [Teveth 1972: 240]

Primární účel armády v jakékoliv společnosti je zajištění obrany země, tedy vybudování rozsáhlé a efektivní ozbrojené síly. Izraelský systém povinné vojenské služby však má celou řadu dalších formálních i neformálních funkcí. Skupinová socializace, jako efektivní nástroj společenské kontroly, je jednou z nich.

2) Hraje IDF klíčovou roli při vytváření společné izraelské národní identity?

Na základě dat uvedených v předchozích řádcích docházíme ke zjištění, že IDF hraje klíčovou roli ve všech pěti dimenzích národní identity. Její participace na obraně teritoria, společné vzpomínky na heroické činy a zkušenost holocaustu, vytváření konsenzuální

¹⁴⁵ Od roku 2004 se dokonce slaví svátek Den rezervistů, tzv. *Yom Miluim*, který připadá na původní pohyblivý svátek Lag Ba Omer. Více o systému rezervních jednotek viz. Horowitz, D., Kimmerling, B. 1974. „Some Social Implications of Military Service and the Reserves System in Israel.“ *European Journal of Sociology* 15(2): 262-276.

¹⁴⁶ Moshe Dayan byl náčelník Generálního štábu Izraelských obranných sil v letech 1953 až 1958. Po odchodu z armády se stal ministrem obrany a později ministrem zahraničních věcí.

kultury založené na všeobecné branné povinnosti, účast na vojenských cvičeních, přehlídkách, oslavách, organizace vzdělávacích akcí, všudypřítomnost IDF v popkultuře, podporování židovského aspektu národní identity procesem religionizace a specifické formování osobnosti v klíčovém období dospívání. To jsou jenom letmé příklady.

S jasnějším nahlédnutím tohoto nám může pomoci několik nejvyužívanějších strategií konstrukce národní identity, jak je popisuje Monserrat Guibernau.

1. Konstrukce či propagace určitého obrazu národa, založeného na dominantní národní nebo etnické skupině na daném území.
2. Vytvoření a rozšíření palety symbolů a rituálů, který slouží k posilování smyslu jednoty v rámci národa.
3. Prosazování občanství s definovanými občanskými, politickými, socioekonomickými právy a povinnostmi. Jasně odděluje ty, kteří jsou zapojeni do společnosti.
4. Vytvoření společných nepřátel, kteří jsou vnímáni jako externí hrozba. Tato tvorba může záviset na reálné situaci či být uměle vytvářena.
5. Konsolidace národního vzdělávacího systému a médií jako klíčových nástrojů pro šíření tohoto obrazu národa s jeho symboly, rituály, hodnotami, principy, tradicemi a životním stylem. [Guibernau 2007: 25]

Pozice armády ve společnosti byla od vzniku státu vnímána jako nositele socializace, integrace, modernizace, překonávání etnických a národnostních propastí, artikulace sdílených hodnot a identit, vytváření jednotného obrazu izraelského občana a přetváření obyvatel k tomuto obrazu, k vytvoření homogenního židovského a izraelského národa. Tyto role si stále udržuje pomocí povinné vojenské služby, množství socializačních a vzdělávacích programů a ideologických kurzů. IDF pro mnohé stále symbolizuje sílu, odhodlání, bojovnost, úspěch, národní identitu a bezpečí. Kromě obrany státu plní i role agenta modernizace, integrace a rozvoje společnosti, asimilace nových imigrantů, náhradní vzdělávání, koheze, zmenšování kulturních mezer mezi jednotlivými etnickými skupinami a umožňování vertikální i horizontální sociální mobility. Izraelsko-židovská národní identita je tak robustní nejenom proto, že všechny její dimenze mají velký význam (dávný historický příběh, silná vazba na teritorium, specifická kultura, všeprostopující náboženství), ale také díky vymezování se vůči ostatním. V regionu, který sdílí se svými arabskými sousedy, je

tento dichotomický systém *my vs. oni* vysoce funkční. Vnímání národní identity je nejintenzivnější v přímém protikladu k identitám jiným, odlišným, protikladným. V konstruování této dichotomie hraje roli taktéž armáda, a především procesy sekuritizace, které zobrazují jiné národy a jejich požadavky jako bezpečnostní hrozbu. Vojenské záležitosti téměř vždy obdrží vyšší prioritu než ostatní politická, společenská nebo ekonomická témata. Vojenství a problematika národní bezpečnosti jsou centrálním principem kolektivity prostřednictvím svého evidentního společenského významu, který je jim přikládán. Hranice této kolektivity a podílení se na ní jsou vymezeny účastí na vojenské službě a sebeobětováním se, které jsou chápány jako příspěvní národní bezpečnosti. Koncept bezpečnosti penetruje téměř každý aspekt denního života. Významnost bezpečnosti jakožto mechanismu společenské solidarity je podporován obrazem neustálé hrozby a IDF jakožto lidové armády, která jí neohroženě čelí. Tato představa je podporována odstraněním jakékoliv veřejné diskuze o IDF a obecně bezpečnostním aparátu státu.

Po rozpadu sovětského impéria a konci studené války však začíná otázka národní bezpečnosti celosvětově pozbyvat na důležitosti. Pozornost resortů obrany západních zemí se částečně obrátila k humanitárním a peacekeepingovým misím, které mají za úkol asistovat obyvatelstvu v místech postižených nějakým druhem katastrofy nebo dohlížet na stabilitu politicky nestabilnějších lokalit¹⁴⁷. I v této postmoderní době, která je charakterizovaná skeptickým přístupem a postupným úpadkem důvěry ve státní instituce, a také navzdory postupnému zhoršování obrazu armády v očích veřejnosti je IDF stále nejdůvěryhodnější státní instituce Izraele, jak vyplývá z výzkumů provedeného v roce 2011. Eran-Jona sám podnikl výzkum v Izraeli, kde rozdělil fenomén důvěry na dva druhy, důvěru v armádu jako v ozbrojený sbor a jako veřejnou instituci. Z něj vyplynula pozoruhodná rozpolcenost, kdy většina obyvatel vyjádřila důvěru IDF na poli strategických a bojových schopností, ale už méně byla přesvědčena o jejich schopnostech na poli hospodaření, personálního přístupu a diskriminace. Jako armáda sklízí IDF uznání za profesionálnost, bojovou pohotovost a schopnost účinně zasáhnout v nouzových situacích. V těchto oblastech má přibližně 80 % důvěru obyvatelstva. Pokud se jedná o její obraz jako instituce a s tím spojené důvěryhodnosti, prevence diskriminace a šikany, otevřenosti, finanční efektivnosti a

¹⁴⁷ Navzdory nejnovějšímu vývoji se ve většině evropských a západních demokratických zemí armáda těší relativně vysoké důvěře obyvatel ve srovnání s ostatními ozbrojenými sbory a veřejnými institucemi. Podle několika výzkumů dokonce požívá nejvíce důvěry z 16 dalších uvedených institucí. Nejnižším výsledkem bylo 65 % dotazovaných, kteří projeví armádě důvěru a nejlepším přes 90 %. [Beetham 2007, Manigart 2001]

schopnosti dodržovat a uplatňovat právo navenek i uvnitř, klesají tato procenta pod 40 %. [Eran-Jona 2015: 7-12] V jiném průzkumu důvěru armádě vyjádřilo 94 % dotazovaných, naproti tomu prezidentovi 84 %, nejvyššímu soudu 64 %, policii 59 % a politickým stranám pouhých 36 %. [Hermann, Atmor 2011]

3) Je služba v IDF důležitým faktorem pro tvorbu a přístup k dalším životním příležitostem?

Centralita národní bezpečnosti v izraelském politickém životě přiděluje institucím jako je armáda vysokou společenskou důležitost a s tím spojený status také těm, kteří vojenskou službou prošli a optikou státu se zasloužili o jeho bezpečí. Spojení mezi vojenskou službou a občanstvím nabývá v Izraeli zvláštního významu, neboť stát rozlišuje občany na ty, kteří se podílí na občanské povinnosti formou povinné vojenské služby a obrany státu a na ty, kteří ne. Tato symbolická hierarchie občanské loajality je podporována celou řadou benefitů určených veteránům vojenské služby. Ta je v Izraeli vnímána jako vstupenka do občanské společnosti a cesta k socioekonomické mobilitě a větším možnostem uplatnění po propuštění z armády. Veteráni získávají nejenom symbolický kapitál, jakým je prestiž, uznání a společenský status, ale také další druhy kapitálu. Ekonomický ve formě finanční podpory, kompenzací a půjček, sociální v podobě kontaktů a vazeb a kulturní kapitál, kterým jsou nabyté znalosti, dovednosti a schopnosti. Kromě zaměstnání přímo spjatými s obranným nebo bezpečnostním průmyslem, kde je absolvování vojenské služby legitimním požadavkem, je k tomuto faktoru přihlíženo i v neodůvodněných případech, byť skrytě. Vojenská služba hraje roli prověrky osobnostních vlastností, loajality a bezúhonnosti a vzbuzuje v zaměstnavatelích předpoklady o uchazečově kvalitě, které mohou, ale nemusí, být falešné.

Společenská prestiž a výhody, které plynou ze služby v armádě, jsou přímo úměrné tomu, kde daný jedinec sloužil. Za vlastence a společenský ideál je považován ten, kdo sloužil v bojové jednotce a prokázal tím svou ochotu riskovat vlastní život pro vyšší cíl a kolektivní dobro. Přestože členové elitních jednotek mohou být následně povoláváni k delší službě u záloh, je o základní službu v těchto jednotkách stále vyšší zájem než o jiné zařazení. Také pokud voják postoupí důstojnický kurz, prodlužuje se mu doba služby minimálně o rok. Budoucí společenské benefity však zjevně převyšují i tyto nevýhody. Částečně to také může

být příčinou toho, že na důstojnických pozicích se častěji objevují příslušníci lépe situovaných rodin, kteří mají nejenomže lepší výchozí vzdělání, ale také si mohou dovolit zůstat delší dobu ekonomicky pasivní a bez vlastního příjmu.

Závěrem by se tedy dalo shrnout, že armáda státu Izrael plní nejenom tradiční obrannou funkci, ale také neméně důležitou kohezní funkci, důležitou roli v socializaci a podílí se na konstituování kolektivní národní identity jeho občanů. Izraelská společnost je poznamenána napětím a hlubokými rozpory. Je rozdělena podél mnoha štěpných linií. Mezi ty patří např. židé vs. muslimové, Izraelci vs. Arabové, *aškenázi* vs. *mizrahi*, ženy vs. muži, rodilý židé vs. noví imigranti, ortodoxní vs. sekulární, obyvatelé měst vs. kibuců, bohatí vs. chudí, levice vs. pravice, politické holubice vs. jestřábi atp. [Hesketh 2011: 4] Služba v armádě může být ale jak prostředkem inkluze do společnosti, tak i exkluze. Místo sjednocujícího účinku na izraelskou společnost se totiž naopak přidává další dělící linie v její stratifikaci. Touto linií je právě absolvování povinné vojenské služby.

Na jedné straně izraelská společnost prochází procesem postupné delegitimizace původní sionistické ideologie, vzestupu postmoderních a post-materiálních hodnot, uznání kulturního pluralismu, přesunu důrazu z kolektivismu k individualismu a s tím související privatizací společenského života, demilitarizací společnosti a zpochybňování hegemonie armády. Na druhé straně ale dochází k příklonu k náboženství a k etno-židovskému modelu občanství, kterému se armáda hbitě přizpůsobuje. Brání se ztrátě své centrální role tím, že se snaží více kooptovat společnost, využívat média, moderní náborové způsoby, tradiční narativy a obracet se na židovské hodnoty. Samozřejmě také rétorika, která konstruuje obraz Izraele jako státu bez jediného spojence utopeného v sousedství nepřátel, kteří mají jediný cíl, a totiž vymazat Izrael z mapy světa, podporuje její obraz jako nepostradatelné instituce.

Noví historikové byli první, kdo otevřel kapitolu historie země a podíval se na ni objektivní optikou. Tato optika ji nezobrazuje zdaleka tak heroickou a nevinnou jako bylo do té doby zvykem. Násilná a kolonialistická stránka sionismu, která zajistila životní prostor Izraeli na úkor původních obyvatel této oblasti, se stala centrem veřejného diskurzu, debaty a také kritiky. Noví historikové změnili diskurz izraelské společnosti, která si musela přiznat roli, jakou stát hrál v obrovské uprchlické vlně, ve válečných zločinech i nelidském zacházení s palestinskými občany, a také prvotní neschopnost kompetentně reagovat na hrůzy holocaustu. I díky jejich publikacím dochází v Izraeli ke kritické reflexi koloniální minulosti.

Přesto se Izraeli i v 21. století nejenom, že podařilo dosáhnout stavu, kdy i navzdory dlouhotrvajícímu ozbrojenému konfliktu a militaristickému étosu je schopen zaručit obyvatelstvu alespoň formálně základní demokratické hodnoty a lidská práva, ale kde ozbrojené síly legitimizují samotnou existenci státu, normalizují použití násilí a jsou schopny samy o sobě mobilizovat podstatnou část obyvatelstva pro společnou akci. To je možné i díky rozšířenému vnímání existence Izraele jako hry s nulovým součtem, kde nároky jednoho státu automaticky stojí v opozici k nárokům státu druhého a nejsou, a nikdy nemohou být, slučitelné. Otázka je, jestli je cílem Izraele opravdu de-eskalovat napětí v regionu a přiblížit se mírovému řešení. Nebo jestli vládnoucím elitám ve skutečnosti vyhovuje udržovat vysoké stavy armády a její pravomoci, aby fragmentované a polarizované společnosti dodávaly alespoň jednu klíčovou instituci s obrovským integračním a kohezním potenciálem. Tento trend je totiž pro stát přirozeně velmi výhodný. Atmosféra strachu z existenční hrozby a probíhající sekuritizace je chytře využívána politickými špičkami k formování politické kultury, získávání legitimacy a legitimizaci násilí, rozpočtových výdajů na obranu a celého procesu vojenské indoktrinace.

Za takovýchto okolností, a zkoumáním charakteru, jakým dochází v Izraeli k tvorbě společenského konsenzu, můžeme dojít k zajímavému zjištění. A sice, že samotný izraelsko-palestinský konflikt zde plní funkci konstitutivní pro národní identitu. Zvláště, položíme-li si otázku, jestli by vůbec stát Izrael existoval, a jakou by měl podobu, kdyby ho hnutí osudu situovalo např. do oblasti západní Evropy, kde by jeho možnost budovat vlastní kolektivitu vymezováním se vůči okolním státům byla značně omezená.

Seznam použité literatury a zdrojů

Abu Zayad, Z. 2008. *Nakba and Independence: Two Sides of the Same Coin*. Palestine-Israel Journal of Politics, Economics, and Culture, 15 (1-2): 4-6

Adalah: The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel. 2007. *The Nationality and Entry into Israel Law*. Online dostupné z: <https://www.adalah.org/en/content/view/7371>. [cit. 20. 02. 2022]

AJIL American Journal of International Law. 2019. *President Trump Announces U.S. Troop Withdrawal from Syria*. Doi:10.1017/ajil.2019.10. online dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/abs/president-trump-announces-us-troop-withdrawal-from-syria/>. [cit. 20. 02. 2022]

Alsaafin, L. 2019. *Israel's separation wall endures, 15 years after ICJ ruling*. Online dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2019/7/9/israels-separation-wall-endures-15-years-after-icj-ruling> [cit. 20. 02. 2022]

Amjad, J. 2001. *The Circassians: A Handbook*. New York: Palgrave. ISBN 9780312239947.

Arian, A. 2003. *Israeli Public Opinion on National Security*. Tel Aviv. ISBN 9654590565

Arian, A. 2005. *Politics in Israel: the Second Republic*. Washington D.C.: C.Q. Press. ISBN 1568029322

Aronoff, Y. 2014. *The Political Psychology of Israeli Prime Ministers: When Hard-Liners Opt for Peace*. Cambridge University Press. ISBN 9781139814843.

Asali, M. 2015. *Compulsory Military Service and Future Earnings: Evidence from a Quasi-Experiment*. IZA Discussion Paper No. 8892.

Association for Civil Rights in Israel. 2017. *Kaminitz Law (Draft Planning and Construction Law)*. online dostupné z: <https://law.acri.org.il/en/2017/02/06/position-paper-kaminitz-law-draft-planning-and-construction-law/>. [cit. 20. 02. 2022]

Avineri, S. 2001. *Zrození moderního sionismu*. Praha: Sefer. ISBN 8085924285.

Avner, B. 2003. „War Commemoration and the Formation of Israeli National Identity.“ *Journal of Political and Military Sociology* 31 (2): 171–195.

Azani, E. 2011. *Hezbollah: The Story of the Party of God: From Revolution to Institutionalization*. New York: Palgrave Macmillan. ISBN 9780230116290

Baar, V. 2002. *Národy na prahu 21. století. Emancipace nebo nacionalismus?* Ostravská univerzita: Nakladatelství Tilia. ISBN 8086101665

Bagno-Moldavsky, O. 2016. „The IDF and the Ultra-Orthodox: Economic Aspects of Conscription.“ Pp. 93-101 in Elran, M., Sheffer, G. (eds.) *Military Service in Israel:*

Challenges and Ramifications. Memorandum 159. Institute for National Security Studies. ISBN 9789657425985

Barnett, N. M. 1992. *Confronting the Costs of War: Military Power, State and Society in Egypt and Israel*. Princeton, NJ: Princeton University Press. ISBN 9780691000954

Barša, P. 2006. *Konstruktivismus a politika identity*. AntropoWebzin 2(1-2): 21-35. ISSN 1801-8807

Bar-Tal, D. 2007. *Living with the conflict: Socio-psychological analysis of the Jewish society in Israel*. Jerusalem, Israel: Carmel.

Bar-Tal, D., Antebi, D. 1992a. „Beliefs About Negative Intentions of the World: A Study of the Israeli Siege Mentality.“ *Political Psychology* 13 (4): 633-645.

Bar-Tal, D., Antebi, D. 1992b. „Siege mentality in Israel.“ *International Journal of Intercultural Relation* 16 (1): 252–275.

Bar-Tal, D., Halperin, E. 2011. „Socio-psychological barriers to peace making: An empirical examination within the Israeli Jewish Society.“ *Journal of Peace Research* 48 (5): 637–651.

Bar-Tal, D., Oren, N. 2000. „Ethos as an Expression of Identity: Its Changes in Transition from Conflict to Peace in the Israeli Case.“ *Davis Occasional Papers No. 83*, Jerusalem: The Leonard Davis Institute for International Relations.

BBC News. 2006. *Middle East crisis: Facts and Figures*. Online dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5257128.stm. [cit. 29. 12. 2021]

Beaumont, P. 2018. *EU leads criticism after Israel passes Jewish 'nation state' law*. Online dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/19/israel-adopts-controversial-jewish-nation-state-law> [cit. 10. 04. 2022]

Beetham, D. 2007. *Parliament and Democracy in the Twenty-first Century: a Guide to Good Practice*. Switzerland: Inter Parliamentary Union. ISBN 9789291423668

Beker, A. 2010. *When history is flexible*. Jerusalem Post. Online dostupné z: <https://www.jpost.com/Christian-In-Israel/Features/When-history-is-flexible>. [cit. 20. 02. 2022]

Ben-Amos, A., Bet-El, I. 2003. “Militaristic Education and Commemoration: National Memorial Ceremonies in Israeli Schools.” Pp. 369–400 in Al-Haj, M., Ben-Eliezer, U. *In the Name of Security: The Sociology of Peace and War in Israel in Changing Times*. The University of Haifa Press.

Ben-Ari, E. 2018. “Tests of Soldierhood, Trials of Manhood: Military Service and Male Ideals in Israel.” Pp. 239-268 in Maman, D., Rosenhek, Z., Ben-Ari, E. (eds.) *The Military, State and Society in Israel: Theoretical and Comparative Perspectives*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers. ISBN 9780765800428

- Ben-Ari, E., Lomsky-Feder, E. 1999. "Introductory Essay: Cultural Constructions of War and the Military in Israel." Pp. 1-34 in Ben-Ari, E., Lomsky-Feder, E. (eds.) *The Military and Militarism in Israeli Society*. Albany: State University of New York Press. ISBN 9780791443521
- Ben-Eliezer, U. 1995. „A Nation-in-Arms: State, Nation, and Militarism in Israel’s First Years.“ *Comparative Studies in Society and History* 39 (2): 264-285.
- Ben-Eliezer, U. 2003. „The Military Society and the Civil Society in Israel: Anti-militarism and New-militarism in a Post-modern Age.“ Pp. 29–76 in Al Haj, M., Ben-Eliezer, U. (eds.) *In the Name of Security: The Sociology of Peace and War in Israel in Changing Times*. Haifa: University of Haifa Press.
- Ben-Eliezer, U. 2019. *War over Peace: One Hundred Years of Israel's Militaristic Nationalism*. California: University of California Press. ISBN 9780520973053
- Ben-Gurion, D. 1971. *Uniqueness and Mission*. Tel Aviv: Am-Oved.
- Ben-Porat, G. 2013. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press. ISBN 9780511843808
- Berger, P., Luckmann, T. 1999. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 8085959461
- Bernard, J. 2008. „Osobní identita v diskursu společnosti pozdní moderny.“ Pp. 120-135 in J. Šubrt (ed.) *Soudobá sociologie II: Teorie sociálního jednání a sociální struktury*. Praha: Karolinum. ISBN 9788024614137
- Bialer, U. 1985. „The Czech-Israeli arms deal revisited.“ *Journal of Strategic Studies* 8 (3): 307-315, DOI: [10.1080/01402398508437228](https://doi.org/10.1080/01402398508437228)
- Bloomberg's 2022. Health-efficiency Index 2018*. Online dostupné z: <https://www.bloomberg.com/toaster/v1/charts/79fb96617b604712b356d11b070dd449>. [cit. 31. 10. 2021]
- Bloomberg's 2022. Health-efficiency Index 2020*. Online dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-12-18/asia-trounces-u-s-in-health-efficiency-index-amid-pandemic>. [cit. 31. 10. 2021]
- Bourdieu, P. 1986. "The Forms of Capital." Pp. 241–258 in Richardson, J. G. (ed.) *Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education*. Westport, CT: Greenwood Press. ISBN 9780313235290
- B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories. *Database on fatalities*. Dostupné online z <https://statistics.btselem.org/en/all-fatalities/>. [cit. 29. 12. 2021]
- Bureš, J., Čejka, M., Daniel, J. 2017. *Muslimské bratrstvo v současnosti*. Praha: Academia. ISBN 9788020026705.

- Burk, J. 1994. *The Postmodern Military. The Military in New Times*. Boulder: Westview Press. ISBN 9780429312816
- Burk, J. 1995. "Citizenship Status and Military Service: The Quest for Inclusion by Minorities and Conscientious Objectors." *Armed Forces & Society* 21(4): 503–29.
- Burk, J. 2018. „From Wars of Independence to Democratic Peace: Comparing the Cases of Israel and the United States.“ Pp. 81-104 in Maman, D., Rosenhek, Z., Ben-Ari, E. (eds.) *The Military, State and Society in Israel: Theoretical and Comparative Perspectives*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers. ISBN 9780765800428
- Buzan, B., Waever, O. 1997. „Slippery? Contradictory? Sociologically untenable? The Copenhagen School replied.“ *Review of International Studies* 23(2): 241–250.
- Buzan, B., Waever, O., De Wilde, J. 1998. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers. ISBN 1555877842
- Campbell, D. E. 2009. "Civic Engagement and Education: An Empirical Test of the Sorting Model." *American Journal of Political Science* 53 (4): 771–786.
- Carey, S. 2002. „Undivided Loyalties. Is National Identity an Obstacle?“ *European Union Politics* 3 (4): 387–413.
- Cederman, L. E. 1997. *Emergent Actors in World Politics: How States and Nations Develop and Dissolve*. Princeton University Press. ISBN 9780691218038.
- Central Bureau of Statistics 2022. Statistical Abstract of Israel 1969. Online dostupné z: <https://www.cbs.gov.il/en/Pages/search/yearly.aspx> [cit. 02. 04. 2022]
- Central Bureau of Statistics 2022. Statistical Abstract of Israel 1994. Online dostupné z: <https://www.cbs.gov.il/en/Pages/search/yearly.aspx> [cit. 02. 04. 2022]
- Chaim, G. 2008. *A Just Zionism: On the Morality of the Jewish State*. New York: Oxford University Press. ISBN 9780199812066
- Císař, O. 2002. „Teorie mezinárodních vztahů a evropská studia“. *Politologický časopis* 9(1): 50-67. Brno: Mezinárodní politologický ústav ISSN 1211-3247.
- Cohen, R. 2017. *From Cast Lead to Protective Edge: Lessons from Israel's Wars in Gaza*. California: RAND Corporation. ISBN 9780833097873
- Cohen, S. 1996. „The IDF and the Israeli society: Towards limitation of the army's functions?“ In Lissak, M., Knei Paz, B. (eds.) *Israel towards the year 2000*. Jerusalem: Magnes Press.
- Cohen, S. 1997. *The Scroll or the Sword? Dilemmas of Religion and Military Service in Israel*. Amsterdam: Harwood Academic.
- Cohen, S. 1999. „From Integration to Segregation. The Role of Religion in the IDF.“ *Armed Forces & Society*. 25(3): 387-405. doi:[10.1177/0095327X9902500303](https://doi.org/10.1177/0095327X9902500303)

- Cohen, S. 2004. „Dilemmas of Military Service in Israel: The Religious Dimension.“ *The Torah U-Madda Journal* 2004 (12): 1-23.
- Cohen, S. 2006. „Changing civil–military relations in Israel: Towards an over-subordinate IDF?“ *Israel Affairs* 12(4), 769–788. <https://doi.org/10.1080/13533310600890091>
- Cohen, S. 2008. *Israel and its Army. From Cohesion to Confusion*. New York: Routledge. ISBN 9780415570114
- Colonimus, N., Bar-Tal, D. 2011. ‘The concept of conflict ethos and military duty among choice units’. Tel-Aviv University: The Public Space.
- Coman, A. 2018. „Rewriting Israeli History: New Historians and Critical Sociologists.“ *Historická Sociologie* 10(1): 107-122. 10.14712/23363525.2018.41.
- Connor, W. 1994. *Ethnonationalism: The Quest for Understanding*. Princeton University press. ISBN 9780691025636
- Cooper, L. et al. 2018. “Transition from the Military into Civilian Life: An Exploration of Cultural Competence.” *Armed Forces & Society* 44(1): 156–77.
- Coursen-Neff, Z. 2001. *Second Class: Discrimination Against Palestinian Arab Children in Israel's Schools*. New York: Human Rights Watch.
- Čejka, M. 2015. *Izrael a Palestina*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 9788087474907
- Česká biblická společnost. 2001. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad*. Praha: ČBS. Online dostupné z: <https://www.bibleserver.com/bible/CEP> [cit. 31. 10. 2021]
- Dar, Y., Kimhi, D. 2001. „Military Service and Self-Perceived Maturation Among Israeli Youth.“ *Journal of Youth and Adolescence* 30 (4): 427-448.
- Dilthey W. 1989. *Introduction to the human sciences*. Princeton University Press. ISBN 9780691020747
- Dinas, E. 2013. “Opening ‘Openness to Change’: Political Events and the Increased Sensitivity of Young Adults.” *Political Research Quarterly* 66 (4): 868–882.
- Drori, Z. 2000. *Utopia in Uniform: The Contribution of the Israel Defense Force to the Settlement, Immigration Absorption and Education in the Early Years of the State*. Ben-Gurion University Press. ISBN 9780714685205
- Drulák, P. 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál. ISBN 8071787256
- Eckstein, H. 1975. „Case Studies and Theory in political science.“ Pp. 79-138 in: Greenstein, F., Polsby, N. (eds.): *Handbook of Political Science*, Reading: Addison-Wesley.

- Ehrlich, A. 1987. "Israel: Conflict, War and Social Change." Pp. 121-142 in Creighton, C., Shaw, M. (eds.) *The Sociology of War and Peace*. London: Macmillan. ISBN 9780333418390
- Egel, D., Ross, A. 2021. *Alternatives in the Israeli-Palestinian Conflict*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Eran-Jona, M. 2015. *Israelis' Perception of the IDF: A Split Between it as an Armed Force and as a Public Institution*. Israel: IDF Behavioral Sciences Center.
- Erikson, E. H. 1968. *Identity, Youth and Crisis*. New York: Norton. ISBN 9780393311440
- Erickson, R. S., Stoker, L. 2011. "Caught in the Draft: The Effects of Vietnam Draft Lottery Status on Political Attitudes." *American Political Science Review* 105 (2): 221–237.
- Feldman, J. 2002. "Marking the Boundaries of the Enclave: Defining the Israeli Collective through the Poland 'Experience.'" *Israel Studies* 7 (2): 84–114.
- Findlay, T. 2002. *The Use of Force in UN Peace Operations*. Stockholm. SIPRI. ISBN 0198292821
- Finkelstein, I., Silberman, N. A. 2007. *Objevování Bible: Svatá Pisma Izraele ve světle moderní archeologie*. Praha: Vyšehrad. ISBN 8070218693
- Freedom house. 2021. *Freedom in the World 2021: Israel*. Online dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/israel/freedom-world/2021>. [cit. 20. 02. 2022]
- Frei, P. 2001. "Persian Imperial Authorization: A Summary". Pp. 5-40 in Watts, J. *Persia and Torah: The Theory of Imperial Authorization of the Pentateuch*. Atlanta: SBL Press. ISBN 9781589830158
- Frisch, H. 1993. "The Druze Minority in the Israeli Military: Traditionalizing an Ethnic Police Role." *Armed Forces and Society* 20 (1): 51-68.
- Furman, M. 1999. "Army and War: Collective Narratives of Early Childhood in Contemporary Israel." In Lomsky-Feder, E., Ben-Ari, E. (eds.) *The Military and Militarism in Israeli Society*. New York: State University of New York Press. ISBN 9780791443521
- Gawerc, M. 2016. „Constructing a Collective Identity Across Conflict Lines: Joint Israeli-Palestinian Peace Movement Organizations.“ *Mobilization: An International Quarterly*. 21: 193-212.
- Gellner, E. 2003. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 8073250233
- Gerring, J. 2007. *Case Study Research. Principles and Practices*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 9780521859288

Gilbert, P. 1998. *The Philosophy of Nationalism*. Colorado: Westview Press. ISBN 9780813330839

Global Firepower 2022. Israel Military Strength 2022. Online dostupné z: https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.php?country_id=israel [cit. 02. 04. 2022]

Golani, M., Manna, A. 2011. *Two Sides of the Coin: Independence and Nakba 1948. Two Narratives of the 1948 War and its Outcome*. Haag: The Institute for Historical Justice and Reconciliation. ISBN 9089790802

Goldman, P., Jabari, L. 2018. *Israel 'nation-state' law prompts criticism around the world, including from U.S. Jewish groups*. online dostupné z <https://www.nbcnews.com/news/world/israel-nation-state-law-prompts-criticism-around-world-n893036> [cit. 10. 04. 2022]

Grassiani, E. 2018. „Between security and military identities: The case of Israeli security experts.“ *Security Dialogue* 49(1-2): 83–95.

Gray, C. S. 1986. *Nuclear Strategy and National Style*. Lanham: Hamilton Press. ISBN 9780819153333

Green, E. 2018. *Israel's New Law Inflames the Core Tension in Its Identity*. online dostupné z: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/07/israel-nation-state-law/565712/> [cit. 10. 04. 2022]

Grosby, S. 2005: *Nationalism: A Very Short Introduction*. Oxford: University Press. ISBN 9780192840981

Guibernau, M. 2007. *The Identity of Nations*. Cambridge: Polity. ISBN 9780745626635

Gutfreund, A. 2007. *Our Holocaust*. New Milford, CT: Toby Press. ISBN 9781592641390

Hacohen, G. 2014. *What is national in national security?* Tel-Aviv: Broadcasted University.

Hakak, Y. 2003. *Yeshiva Learning and Military Training: An Encounter between Two Cultural Models*. Jerusalem: The Floersheimer Institute for Policy Studies.

Haller, M., Ressler R. 2006. „National and European Identity: A Study of Their Meanings and Interrelationships.“ *Revue française de sociologie*. 47 (4): 817-850.

Hamanaka, S. 2016. „Military Service as a Process of Political Socialization: The Case of Universal Conscription in Israel.“ *AJAMES* (32) 1: 72-87.

Hammer, R. 2011. *On Proving Jewish Identity*. Jerusalem: The Rabbinical Assembly.

Harrington, A. et al. 2006. *Moderní sociální teorie. Základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál. ISBN 8073670933

- Hattis Rolef, S. 2006. *Public Trust in Parliament – A Comparative Study*. Jerusalem: The Knesset Information Division.
- Helman, S. 1993: *Conscientious Objection to Military Service as an Attempt to Redefine the Content of Citizenship*. Jerusalem: Hebrew University Department of Sociology and Anthropology.
- Helman, S. 1999. „War and Resistance: Israeli Civil Militarism and Its Emergent Crisis.“ *Constellations* 6(1): 390-411.
- Hendl, J. 2008. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha, Portál. ISBN 9788073674854
- Hermann, T., Atmor, N. 2011. *Democracy Index 2011*. Jerusalem: The Israel Democracy Institute.
- Herzl, T. 2009. *Židovský stát: pokus o moderní řešení židovské otázky*. Praha: Academia. ISBN 9788020017123.
- Herzog, H. 2004. „Family-Military Relations in Israel as a Genderizing Social Mechanism.“ *Armed Forces & Society*, 31(1), 5–30.
- Herzog, Ch. 2005. *The Arab-Israeli Wars. War and Peace in the Middle East*. New York: Vintage. ISBN 14000079632
- Hesketh, K. et al. 2011. *The Inequality Report: The Palestinian Arab Minority in Israel*. Haifa: ADALAH – The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel. ISBN 9789659051236
- Hirsch, M. B. 2007. “From Taboo to the Negotiable: The Israeli New Historians and the Changing Representation of the Palestinian Refugee Problem.” *Perspectives on Politics* 5: 241-258.
- Hirsch, G. 2009. *War Story Love Story*. Tel Aviv: Yediot Aharonot Press & Hemed Books. ISBN 9789654828109
- Hirschfield, R. 2012. *Anti-Israeli "New Historian" Faces Criticism*. Online dostupné z: <https://www.israelnationalnews.com/news/153462#.UODHkfl5PW8>. [cit. 20. 02. 2022]
- Hoffman, J. M. 2006. *In the Beginning: A Short History of the Hebrew Language*. New York: NY University Press. ISBN 9780814736906
- Hofman, A., Alpert, B., Schnell, I. 2007. „Education and Social Change: The Case of Israel’s State Curriculum“ *Curriculum Inquiry*, 37(4): 303–328.
- Holubová, K. 2016. „Koncept identity na poli sociologické teorie.“ *Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica* 2016(2): 31-49.

- Horowitz, D. 1993. „The Israeli Concept of National Security.“ Pp. 11-54 in Avner, Y. (ed.): *National Security and Democracy in Israel*. Jerusalem: Lynne Rienner Publishers. ISBN 9781555873943
- Horowitz, D., Kimmerling, B. 1974. „Some Social Implications of Military Service and the Reserves System in Israel.“ *European Journal of Sociology* 15(2): 262-276.
- Hroch, M. 1999a. *V národním zájmu*. Havlíčkův Brod: nakladatelství Lidové noviny, ISBN 8071062987
- Hroch, M. 1999b. *Na prahu národní existence. Touha a skutečnost*. Olomouc: nakladatelství Mladá fronta. ISBN 8020408096
- Hroch, M. 2003. *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha: SLON. ISBN 8086429202
- Hroch, M. 2009. *Národy nejsou dílem náhody*, Praha: SLON. ISBN 9788074190100
- Human Rights Watch: *World Report 2012: Israel/Occupied Palestinian Territories*. New York. Online dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2012/country-chapters/israel/palestine>. [cit. 20. 02. 2022]
- Human Rights Watch 2021. *World Report 2021: Israel and Palestine*. New York. Online dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/israel/palestine>. [cit. 20. 02. 2022]
- Hynek, N. 2005. „Sociální konstruktivismus“ pp. 129-141 in Pšeja, P. (ed.) *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Brno: Mezinárodní politologický ústav. ISBN 8021038373.
- Chrastina, J. 2019. *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 9788024453736
- İnaç, H., Ünal, F. 2013. „The Construction of National Identity in Modern Times: Theoretical Perspective.“ *International Journal of Humanities and Social Science* 3: 223-232.
- Inbar, E. 1990. „Attitudes Toward War in the Israeli Political Elite.“ *Middle East Journal* 44(3): 431-445.
- Inbar, E. 2007. *Israel's National Security: Issues and Challenges Since the Yom Kippur War*. London: Routledge. ISBN 9781134059409.
- Indyk, M. 2021. *The End of the Netanyahu Era. Can Israel's New Coalition Overcome His Legacy?* Online dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/israel/2021-06-15/end-netanyahu-era> [cit. 28. 05. 2022]
- International Court of Justice. 2004. *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*. Online dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/131> [cit. 02. 04. 2022]

Israeli Central Bureau of Statistics. 2020. *Media release: Population of Israel on the Eve of 2021*. Jerusalem. online dostupné z: <https://www.cbs.gov.il/en/mediarelease/Pages/2020/Population-of-Israel-on-the-Eve-of-2021.aspx>. [cit. 20. 02. 2022]

Israeli Central Bureau of Statistics. 2021. *CBS Population - Statistical Abstract of Israel 2021 - No.72*. Online dostupné z: <https://www.cbs.gov.il/en/subjects/Pages/Population-by-Religion-and-Population-Group.aspx>. [cit. 20. 02. 2022]

Israeli Ministry of Defense 2022. Department of Families and Commemoration. Online dostupné z: <https://english.mod.gov.il/Departments/Pages/DepartmentofFamiliesandCommemoration.aspx> [cit. 02. 04. 2022]

Itsik, R. 2020. „Compulsory military service as a social integrator.“ *Security and defence* 30(3): 66-78.

Jennings, M. K., Stoker, L., Bowers, J. 2009. “Politics across Generations: Family Transmission Reexamined.” *Journal of Politics* 71 (3): 782–799.

Jerby, I. 1997. *The Double Price: The Status of Women in Israeli Society and Women's Service in the Military*. Tel Aviv: Ramot.

Jerby, I., Levy, G. 2000. *The Socio-Economic Gap in Israel*. Jerusalem: The Israeli Democracy Institute.

Jewish Virtual Library 2021. *Israel: Immigration to Israel*. Online dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/immigration-to-israel> [cit. 31. 10. 2021]

Jewish Virtual Library 2021. *Israeli Electoral History: Election to the 24th Knesset*. Online dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/israeli-electoral-history-2021-election-to-the-24th-knesset#Members> [cit. 31. 10. 2021]

Jewish Virtual Library 2022. *Archaeology in Israel: Masada Desert Fortress*. Online dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/masada-desert-fortress> [cit. 02. 04. 2022]

Jewish Virtual Library 2022. *Basic Laws of Israel: Defense Service Law 1986*. Online dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/israel-defense-service-law-1986> [cit. 02. 04. 2022]

Jewish Virtual Library 2022. *IDF- Code of Ethics*. Online dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/ruach-tzahal-idf-code-of-ethics> [cit. 02. 04. 2022]

Jewish Virtual Library 2022. *Israel Defense Forces: History & Overview*. Online dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/history-and-overview-of-the-israel-defense-forces> [cit. 02. 04. 2022]

Juergensmeyer, M. 1996. „The Worldwide Rise of Religious Nationalism.“ *Journal of International Affairs*, 50(1): 1–20.

- Juergensmeyer, M. 2008. *Global Rebellion: Religious Challenges to the Secular State, from Christian Militias to al Qaeda*. Berkeley, CA: University of California Press. ISBN 9780520261570
- Kachtan, D. 2012. „The Construction of Ethnic Identity in the Military—From the Bottom Up.“ *Israel Studies* 17(3): 150-175.
- Kanaaneh, R. 2003. „Embattled Identities: Palestinian Soldiers in the Israeli Military.“ *Journal of Palestine Studies* 32 (3): 5-20. DOI: [10.1525/jps.2003.32.3.5](https://doi.org/10.1525/jps.2003.32.3.5)
- Karsh, E. 1996. *Rewriting Israel's History*. *Middle East Quarterly* 3(2): 19-29. Online dostupné z: <https://www.meforum.org/302/rewriting-israels-history>. [cit. 20. 02. 2022]
- Kashti, O. 2007. *The New Gadna: Militaristic and Patriotic*. Online dostupný z: <https://www.haaretz.com/1.4945160>.
- Kashti, Y., Rimon-Or, A. 2000. „Security-Consciousness, Identity, and Education: The Case of Israel.“ *Journal of Thought* 35 (3): 9-36.
- Kassim, A. F. 2000. *The Palestine Yearbook of International Law, 1998-1999*. Martinus Nijhoff Publishers. ISBN 9041113045
- Katz, Y. 2017. *Why Israel has the most technologically advanced military on Earth?* Online dostupné z: <https://nypost.com/2017/01/29/why-israel-has-the-most-technologically-advanced-military-on-earth/>. [cit. 29. 12. 2021]
- Kellas, J. 1991. *The Politics of Nationalism and Ethnicity*. New York: St. Martin's. ISBN 9781349215270
- Keller, J. 2004. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. ISBN 8086429393
- Kelman, H. C. 1997. „Nationalism, patriotism and national identity: Social psychological dimensions.“ Pp. 165-189 in Bar-Tal, D., Staub, E. (eds.) *Patriotism in the lives of individuals and nations*. Chicago: Nelson-Hall. ISBN 9780830414109
- Kelman, H. C. 1998. „The place of ethnic identity in the development of personal identity: A challenge for the Jewish family.“ Pp. 3-26 in Medding, P. Y. (ed) *Coping with life and death: Jewish families in the twentieth century*. Oxford University Press. ISBN 9780195128208
- Kelman H. C. 2001. „The role of national identity in conflict resolution: Experiences from Israeli-Palestinian problem-solving workshops.“ Pp. 187-212 in: In Ashmore, R.D., Jussim, L., Wilder, D. (eds.) *Social identity, intergroup conflict, and conflict reduction*. Oxford University Press. ISBN 9780195137439
- Kent, J. M., Niemi, R. G. 1981. *Generations and Politics: A Panel Study of Young Adults and Their Parents*. Princeton, NJ: Princeton University Press. ISBN 9780691101095

- Kimmerling, B. 1992. "Sociology, Ideology, and Nation-Building: The Palestinians and Their Meaning in Israeli Sociology." *American Sociological Review* 57 (4): 446-60.
- Kimmerling, B. 1993. „Patterns of Militarism in Israel.“ *European Journal of Sociology* 34: 196-223.
- Kimmerling, B. 2001. *The Invention and Decline of Israeliness. State, Society, and the Military*. University of California Press. ISBN 0520229681
- Kimmerling, B. 2008. *Clash of Identities: Explorations in Israeli and Palestinian Societies*. New York: Columbia University Press. ISBN 9780231512497.
- Klar, Y. 2013. „The ‚Never Again‘ State of Israel: The Emergence of the Holocaust as a Core Feature of Israeli Identity and Its Four Incongruent Voices.“ *Journal of Social Issues* 69 (1): 125-143.
- Klein, U. 2002. "The Gender Perspective of Civil-Military Relations in Israeli Society." *Current Sociology* 50 (5): 669–86.
- Knesset. 2003. *The Citizenship and Entry into Israel Law*. Online dostupné z: https://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/citizenship_law.htm. [cit. 20. 02. 2022]
- Knesset. 2021. *Israeli Electoral History: 2021 Election to the 24th Knesset*. Online dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/israeli-electoral-history-2021-election-to-the-24th-knesset#Members>. [cit. 20. 02. 2022]
- Kořan, M. 2008. „Jednopřípadová studie.“ Pp. 29–61 in: Drulák, P. et al. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál. ISBN 9788073673857
- Kratochvíl, P. 2008. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál. ISBN 9788073674670
- Krishnappa, V. 2007. „Who Won the Second Israel–Lebanon War?“ *Strategic Analysis*, 31 (1): 49-71. DOI: 10.1080/09700160701353480
- Kropáček, L. 1992. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad. ISBN 8070211253
- Kučera, R., Power, M. 2012. „Úvod: Kategorie identity v současné historiografii.“ Pp. 9-23 in Kučera, R. (ed.) *Identity v českých zemích 19. a 20. století: Hledání a proměny*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR. ISBN 9788086495989.
- Kurz, A., Brom, S. 2014. *The Lessons of Operation Protective Edge*. Tel Aviv: Institute for National Security Studies.
- Lamont, M. 2000. *The Dignity of Working Men: Morality and Boundaries of Race, Class and Immigration*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Libel, T. 2013. „From the people's army to the Jewish people's army: the IDF's force structure between professionalization and militarization.“ *Defense & Security Analysis*, 29 (4): 280-292.

- Libel, T. 2014. „Constructing the ideal officer: Israeli society and the IDF officer school.“ Pp 83-103. In Rosman-Stollman E., Kampinsky A. (eds.) *Civil-military relations in Israel: Essays in honor of Stuart A. Cohen*. London: Lexington Books. ISBN 9780739194164
- Lieblich, A. 1989. *Transition to Adulthood During Military Service*. NY: State University of New York Press. ISBN 9780791401460
- Liebman, Ch., Don-Yehiya, E. 1983. *Civil Religion in Israel: Traditional Judaism and Political Culture in the Jewish State*, Berkeley. University of California Press. ISBN 9780520048171
- Lloyd, A. B. 2003. „Ptolemaiovská doba.“ In Shaw, I. et al. *Dějiny starověkého Egypta*. Praha: BB/art. ISBN 8072579754
- Lerner, N. 2010. *Religion and the Secular State in Israel*. National Reports for the XVIII International Congress of Comparative Law. Utah: The International Center for Law and Religion Studies.
- Levy, G. 2002. *Ethnicity and Education: Nation-Building, State-Formation, and the Construction of the Israeli Educational System*. London School of Economics and Political Science.
- Levy, G., Sasson-Levy, O. 2008. “Military Socialization, Military Service, and Class Reproduction: The Experiences of Israeli Soldiers.” *Sociological Perspectives* 51(2): 349-374.
- Levy, J. S. 2008. „Case Studies: Types, Designs, and Logics of Inference.“ *Conflict Management and Peace Science* 25 (1): 1-18.
- Levy, Y. 1998. “Military Inequality: A Conceptual Framework.” *Theory and Society* 27(6): 873–904.
- Levy, Y. 2007. “Soldiers as Laborers: A Theoretical Model.” *Theory and Society* 36(2): 187–208.
- Levy, Y. 2011. “Military Hierarchies and Collective Action.” Pp. 40-62 in Ben-Porat, G., Turner, B. S. (eds.) *The Contradictions of Israeli Citizenship: Land, Religion, and State*. London: Routledge. ISBN 9781138789364
- Levy, Y., Lomsky-Feder, E., Harel, N. 2007. “From ‘Obligatory Militarism’ to ‘Contractual Militarism’: Competing Models of Citizenship.” *Israel Studies* 12 (1): 127–48.
- Lomsky-Feder, E. 2004. “The Memorial Ceremony in Israeli Schools: Between the State and Civil Society.” *British Journal of Sociology of Education* 25 (3): 291–305.
- Lomsky-Feder, E., Ben-Ari, E. 1999. „From ‘The People in Uniform’ to ‘Different Uniforms for the People’: Professionalism, Diversity and the Israeli Defense Forces.“ Pp. 157-186 in Soeters, J. (ed.) *Managing Diversity in the Armed Forces from Nine Countries*. Tilburg: Tilburg University Press. ISBN 9789036195904

- Lomsky-Feder E., Ben-Ari, E. 2012. *The Military and Militarism in Israeli Society*. Albany, NY: State University of New York Press. ISBN 9780791443521
- Lomsky-Feder, E., Sasson-Levy, O. 2018. *Women Soldiers and Citizenship in Israel: Gendered Encounters with the State*. Abingdon: Routledge. ISBN 9780367264772
- Lyall, J. 2014. *Why armies break: Explaining mass desertion in conventional war*. Online text dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2524561
- MacCoun, R., Kier, E., Belkin, A. 2006. „Does social cohesion determine motivation in combat?“ *Armed Forces and Society* 32(4): 646–654.
- Malmendier, U., Nagel, S. 2011. “Depression Babies: Do Macroeconomic Experience Affect Risk-Taking?” *Quarterly Journal of Economics* 126 (1): 373–416.
- Maman, D., Lissak, M. 1997. “Military-Civilian Elite Networks in Israel: A Case in Boundary Structure.” Pp. 49-76 in Frankel, B. (ed) *A Restless Mind: Essays in Honor of Amos Perlmutter*. London: Frank Cass. ISBN 9781138985322
- Manekin, D. 2017. „The limits of socialization and the underproduction of military violence: Evidence from the IDF.“ *Journal of Peace Research* 54(5): 606–619.
- Manigart, P. 2001. *Public opinion and European Defense. The International Symposium on "Public opinion and European Defense."* Brussels: Royal Military Academy.
- Manigart, P. 2003. "Public Opinion and European Defense." Pp. 327-333 in Callaghan, J., Kernic, F. (eds.) *Armed Forces and International Security*. Transaction Publishers. ISBN 9783825872274
- March, J. 1994. *A Primer on Decision Making: How Decisions Happen*. New York: Free Press. ISBN 9781439108338
- March, J., Olsen, J. 2006. „The logic of appropriateness.“ Pp. 479-493 in: Moran, M., Rein, M., Goodin, R. (eds.) *The Oxford Handbook of Public Policy*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780199548453
- Marcus, J. 2020. *Trump releases long-awaited Middle-East peace plan*. Online dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-51288218> [cit. 28. 05. 2022]
- McPherson, J. 1997. *For Cause and Comrades: Why Men Fought in the Civil War*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780195124996
- Melucci, A. 1995. “The Process of Collective Identity.” Pp. 41-63 in Johnston, H., Klandermans, B. (eds.) *Social Movements and Culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press. ISBN 9780816625758
- Merelman, R. M. 1986. „Revitalizing Political Socialization“. Pp. 279-319 in Herman, M. *Political Psychology: Contemporary Problems and Issues*. San Francisco: Jossey-Bass. ISBN 0875896820

- Merom, G. 1999. „Israel’s National Security and Myth of Exceptionalism.“ *Political Science Quarterly* 114 (3): 409-434.
- Mi’ari, M. 1999. “Attitudes of Palestinians toward normalization with Israel.” *Journal of Peace Research* 36(3): 339–348.
- Miller, D. 1995. *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Přerov: Knih tiskárna J. Strojil. ISBN 8085617471
- Miller, B. 2001. „The Concept of Security. Should it be Redefined?“ Pp. 13-42 in Bar-Joseph, U. *Israel’s National Security Towards the 21st Century*. Londýn: Frank Cass Publishers. ISBN 9780714681832
- Ministry of Foreign Affairs. *The Declaration of the Establishment of the State of Israel*. On-line dostupné z: <https://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/declaration%20of%20establishment%20of%20state%20of%20israel.aspx>. [cit. 20. 02. 2022]
- Mlynář, J. 2014. „Vztah paměti a identity v soudobé sociologii.“ Pp. 257-276 in Maslowski, N., Šubrt, J. (ed.), *Kolektivní paměť: K teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum. ISBN 9788024626963
- Morris, B. 1988. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem 1947-1949*. Cambridge University Press. ISBN 0521330289
- Morris, B. 1999. *Righteous Victims: A history of the Zionist-Arab conflict 1881-1999*. New York: Alfred A. Knopf Publishing. ISBN 9780679744757
- Morris, B. 2004. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*. Cambridge University Press. ISBN 9780521811200
- Morris, B. 2007. „The New Historiography: Israel Confronts Its Past“ Pp. 11-28 in Morris, B. (ed.) *Making Israel*. Ann Arbor: University of Michigan Press. ISBN 9780472026524
- Morris, B. 2009. *One State, Two States. Resolving the Israel/Palestine conflict*. Yale University Press. ISBN 9780300156041
- Nagel, J. 1994. “Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture,” *Social Problems* 41(1): 152–76.
- Nepstad, S. E. 2001. “Creating Transnational Solidarity: The Use of Narrative in the U.S.-Central America Peace Movement.” *Mobilization* 6(1): 21-36.
- Neundorf, A., Smets, K. 2017. *Political Socialization and the Making of Citizens*. Oxford Handbooks: Political Science, Political Behavior. ISBN 9780199935307
- Nevo, B., Shor, Y. 2002. *The Contract between the IDF and the Israeli Society*. Jerusalem: The Israel Democracy Institute.
- Newman, J., Sivan, G. 1992. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer. ISBN 80-900895-3-4.

OECD Indicators 2022. *Education at a Glance 2021*. Online dostupné z: <https://dx.doi.org/10.1787/69096873-en>. [cit. 31. 10. 2021]

Ofer, D. 1991. *Escaping the Holocaust: Illegal Immigration to the Land of Israel, 1939-1944*. Oxford University Press. ISBN 9780195063400

Ofer, D. 2009. „The Past That Does Not Pass: Israelis and Holocaust Memory.“ *Israel Studies* 14: 1-35.

Olesker, R. 2014. „National identity and securitization in Israel.“ *Ethnicities* 14(3): 371–391.

Oliva, P. 2001. *Svět helénismu*. Praha: EPOCH. ISBN 8086328023

Orgad, L. 2007. „The Arab Minority in Israel and the Duty of Defense Service.“ *Hamishpat* 11: 381-407.

Pappé, I. 1997. „Zionism as Colonialism.“ Pp. 345-364 in. Weitz, Y. (ed.). *From Vision to Revision: A Hundred Years of Historiography*. Jerusalem: The Zalman Shazar Center for Jewish History.

Pappé, I. 1998. „Fifty Years Through the Eyes of ‘New Historians’“ Pp. 14-23 in *Israel. Middle East Report No. 207: Who Paid the Price? 50 Years of Israel*. Middle East Research and Information Project.

PCHR Palestinian Centre for Human Rights. 2014. Statistics: *Victims of the Israeli Offensive on Gaza since 08 July 2014*. Online dostupné z: <https://pchrgaza.org/en/>.

Peled, A. 1998. *A Question of Loyalty: Military Manpower Policy in Multiethnic States*. Ithaca, NY: Cornell University Press. ISBN 0801432391

Peled, Y. 2014. *The Challenge of Ethnic Democracy: The State and Minority Groups in Israel, Poland and Northern Ireland*. London: Routledge. ISBN 9781138383081

Peled, Y., Peled H. 2015. *The Religionization of Israeli society. Working paper for Presentation at the Middle East Studies Workshop*. George Washington University.

Peleg, B. 2022. *Israel Can't Keep Denying Palestinian Family Unification, Top Court Says*. Online dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-israel-s-can-t-keep-denying-palestinian-family-unification-top-court-says-1.10530213>

Peres, Y., Ben-Rafael, E. 2006. *Closeness and Conflict: Cleavages in Israeli Society*. Tel Aviv: Am Oved.

Peri, Y. 1983. *Between Battles and Ballots: Israeli Military in Politics*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0521313899

Peri, Y. 2018. „Civil–military relations in Israel in crisis.“ Pp. 107-136 in Maman, D., Rosenhek, Z., Ben-Ari, E. (eds.) *The Military, State and Society in Israel: Theoretical and*

- Comparative Perspectives*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers. ISBN 9780765800428
- Perko, M. 2003. „Education, Socialization, and Development of National Identity: The American Common School and Israel Defense Forces in Transnational Perspective.“ *Shofar* (21) 2: 101-119.
- Petrusek, M. et al. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 8071843105
- Pfeffer, A. 2018. *Bibi: The Turbulent Life and Times of Benjamin Netanyahu*. London: Basic Books. ISBN 9780465097821
- Pojar, M. 2004. *Stručná historie států Izrael*. Praha: Libri. ISBN 9788072774357
- Popper, M. 1998. “The Israel Defense Forces as a Socializing Agent.” Pp. 167-180 in Bar-Tal, D., Jacobson, D., Klieman, A. (eds.) *Security Concerns: Insights from the Israeli Experience*. Stamford, CT: JAI Press. ISBN 0762304685
- Prior, M. 2005. “News vs. Entertainment: How Increasing Media Choice Widens Gaps in Political Knowledge and Turnout.” *American Journal of Political Science* 49 (3): 577–592.
- Qafisheh, M. 2009. *Nationality In Palestine Under The Ottoman Empire. The International Law Foundations of Palestinian Nationality*. Leiden: Brill. ISBN 9789004180840
- Rafaeli, A., Pratt, M. 1993. „Tailored Meanings: On the Meaning and Impact of Organizational Dress.“ *The Academy of Management Review* 18 (1): 32-55.
<https://doi.org/10.2307/258822>
- Ram, T. L. 2021. *IDF sees sharp increase in Muslim draft*. Online text dostupné z: <https://www.jpost.com/israel-news/exclusive-idf-sees-sharp-increase-in-muslim-draft-674227>
- Rein-Sapir, Y., Ben-Ari, E. 2020. „The Israel Reserve Law: The Duality of Reservists and Transformed Military Autonomy.“ *Armed Forces & Society* 47 (4): 710-731. doi: 10.1177/0095327X2
- Reiter, D. 2007. „Nationalism and Military Effectiveness: Post-Meiji Japan.“ Pp. 27-54 in Brooks, R., Stanley, E. (eds.) *Creating Military Power: The Sources of Military Effectiveness*. Stanford University. ISBN 9780804753999
- Rennick, J. B. 2013. „Canadian Values and Military Operations in the Twenty-First Century.“ *Armed Forces and Society* 39(3): 511-530. doi: 10.1177/0095327X12441326.
- Reuven, G. 2012. *Between the Kippah and the Beret: Religion, Politics and the Military in Israel*. Ben Shemen: Modan.
- Reuven, G. 2016. „Motivation Levels for IDF Enlistment over the Years.“ Pp. 49-61 in Elran, M., Sheffer, G. (eds.) *Military Service in Israel: Challenges and Ramifications*. Institute for National Security Studies. ISBN 9789657425985

- Rosen, B., Waitzberg, R., Merkur, S. 2015. „Israel: Health System Review.“ *Health Systems in Transitions* 7(6): 1-212.
- Rosenhek, Z. 1999. “The Exclusionary Logic of the Welfare State: Palestinian Citizens in the Israeli Welfare State.” *International Sociology*, 4 (2): 195-215.
- Rothman, R. C. 1972. „Education and Participation in the Israeli Defense Forces: Evaluation of Training and Education Courses for Officers.“ *Jewish Social Studies* 34(2): 155-172.
- Rouhana, N. N. 1998. „The test of equal citizenship. Israel Between Jewish Ethnocracy and Bi-national Democracy.“ *Harvard International Review* 20 (2): 74-78.
- Roumani, M. M. 1978. *From immigrant to citizen: The contribution of the Army in Israel to national integration: the case of Oriental Jews*. The Hague: Foundation for the Study of Plural Societies.
- Royal Society for Public Health. 2017. *#StatusOfMind Social Media and Young People's Mental Health and Wellbeing*. London: Royal Society for Public Health Publishing
- Rush, R. 1999. „A different perspective: Cohesion, morale, and operational effectiveness in the German army of Fall 1944.“ *Armed Forces & Society* 25(3): 477–508.
- Sachar, H. 1999. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Regia. ISBN 8090248446
- Sachar, H. 2007: *A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time*. Alfred A. Knopf Publishing. ISBN 9780375711329
- Sasson-Levy, O. 1995. “Subversion within Oppression: Constituting Gender Identities among Female Soldiers in ‘Male’ Roles.” in Atzmon, Y. (ed.) *Hear My Voice: Representations of Women in Israeli Culture*. Tel Aviv: Hakkibutz HaMeuchad.
- Sasson-Levy, O. 2002. „Constructing Identities at the Margins: Masculinities and Citizenship in the Israeli Army.“ *The Sociological Quarterly* 43: 357-383.
- Sasson-Levy, O. 2003. “Military, Masculinity and Citizenship: Tensions and Contradictions in the Experience of Blue-Collar Soldiers.” *Identities: Global Studies in Culture and Power* 10 (3): 319–345.
- Schäfer, T. 2003. *Dějiny Židů v antice*. Praha: Vyšehrad. ISBN 8070216336
- Schiff, Z. 1986. *A History of the Israel Army*. New York: Macmillan. ISBN 9780026071406
- Schuman, H., Corning, A. 2012. “Generational Memory and the Critical Period: Evidence for National and World Events.” *Public Opinion Quarterly* 76 (1): 1–31.

- Sears, D. O., Levy, S. 2003. "Childhood and Adult Political Development Pp. 60-109 in Sears, D. O., Huddy, L., Jervis, R. (eds.) *Oxford Handbook of Political Psychology*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780199760107
- Segert, S. 1995. *Starověké dějiny Židů*. Nakladatelství Svoboda. ISBN 8020503048
- Segev, T. 2000. *The Seventh Million: The Israelis and the Holocaust*. Picador. ISBN 0805066608
- Sela-Sheffy, R. 2004. „What makes one an Israeli? Negotiating identities in everyday representations of ‘Israeliness’.“ *Nations and Nationalism* 10 (4): 479–497.
- Senor, D., Singer, S. 2009. *Start-Up Nation. The Story of Israel’s Economic Miracle*. New York: Hachette Book Group. ISBN 9780446558310
- Shafir, G. 1993. „Land, Labor, and Population.“ Pp. 104-120 in Uri, R. (ed.) *Zionist Colonization: General and Unique Aspects. Israeli Society: Critical Perspectives*. Tel Aviv: Breirot.
- Shafir, G., Peled, Y. 1998. „Citizenship and Stratification in an Ethnic Democracy.“ *Ethnic and Racial Studies* 21: 408-428.
- Shafir, G., Peled, Y. 2002. *Being Israeli: The Dynamics of Multiple Citizenship*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 9780521796729
- Shapira, A. 1995. „Politics and Collective Memory: The Debate over the ‘New Historians’ in Israel.“ *History and Memory* 7(1): 9-40.
- Shapira, A. 1998. „The Holocaust: Private memories, public memory.“ *Jewish Social Studies* 4: 40–58.
- Sharot, S. 1990. „Israel: Sociological Analyses of Religion in the Jewish State.“ *Sociological Analysis* 51 (1): 63-76.
- Sheffy, Y. 1991. *Officer’s Badge: The Training and Education of ‘Haganah’ Officers*, Tel Aviv: Publishing House of the Ministry of Defense.
- Sheleg, Y. 2003. *The Political and Social Meaning of the Removal of Settlements in Judea, Samaria and the Gaza Strip*. The Israel Democracy Institute. ISBN 9657091861
- Shif, Y. 1982. *IDF in Its Corps: Army and Security Encyclopedia*. Revivim Publishing.
- Shlaim, A. 2004. "The War of the Israeli Historians". *Annales* 59 (1): 161–167.
- Shlaim, A. 2007. "The Debate about 1948." Pp. 124-146 in Morris, B. (ed.) *Making Israel*. Ann Arbor: University of Michigan Press. ISBN 9780472026524
- Shmueli, A. 2000. „Inequality in medical care in Israel: Arabs and Jews in the Jerusalem district of the General Sick Fund.“ *European Journal of Public Health* 10 (1): 18–23.

- Siboni, G. 2014. *Operations Cast Lead, Pillar of Defense, and Protective Edge: A Comparative Review*. Tel Aviv: Institute for National Security Studies.
- Smith, A. D. 1971. *Theories of Nationalism*. London: Duckworth. ISBN 9780715605554
- Smith, A. D. 1991. *National Identity*. Reno: University of Nevada Press. ISBN 0874172039
- Smith A. D. 2002. „When is a Nation?“ *Geopolitics* 7(2): 5–32.
- Smith A. D. 2008. *The Cultural Foundations of Nations. Hierarchy, Covenant, and Republic*. Oxford: Blackwell Publishing. ISBN 9781405177986
- Smith A. D. 2011. „National identity and vernacular mobilisation in Europe“. *Nations and Nationalism* 17 (2): 223–256.
- Snow, D. A., McAdam, D. 2000. “Identity Work Processes in the Context of Social Movements: Clarifying the Identity/Movement Nexus.” Pp. 41-67 in Stryker, S., Owens, T. J., White, R. W. (eds.) *Self, Identity, and Social Movements*. Minneapolis: University of Minnesota Press. ISBN 9780816634088
- Snyder, J. 1977. *The Soviet Strategic Culture: Implications for Nuclear Options*. Santa Monica: RAND Corporation Publishing.
- Sofer, S. 2007. *Zionism and the Foundations of Israeli Diplomacy*. Cambridge University Press. ISBN 9780521038270
- State of Israel National Insurance Institute 2022. *Israeli National Health Insurance*. Online dostupné z: <https://www.btl.gov.il/English%20Homepage/Insurance/Health%20Insurance/Pages/default.aspx> [cit. 02. 04. 2022]
- Stern, E. 2009. *The Burden of a Beret: Navigating at Eye Level*. Tel Aviv: Yediot Aharonot Press.
- Swed, O., Butler, J. S. 2015. “Military Capital in the Israeli Hi-tech Industry.” *Armed Forces & Society* 41(1): 123–41.
- Šedivý, J. 2002. „Střet identit? USA a Evropa po 11. září.“ *Mezinárodní vztahy* 37 (4): 5–25
- Štětka, V. 2007. *Mediální integrace národa v době globalizace*. Brno: Mezinárodní politologický ústav MUNI. ISBN 9788021043763
- Tamari, D. 2012. *The Armed Nation*. Tel-Aviv: Ma'arakhot.
- Tessler, M. 1996. „Secularism in Israel: Religious and Sociological Dimensions.“ *Discourse* 19 (1): 160-178.
- Teveth, S. 1972. *Moshe Dayan*. London: Weidenfeld and Nicolson. ISBN 9780297995227

Teveth, S. 1990. „Review: The Palestine Arab Refugee Problem and Its Origins.“ *Middle Eastern Studies* 26 (2): 214-249.

The Economist Intelligence Unit. 2021. *Democracy Index 2020: In sickness and in health? A report by The Economist Intelligence Unit*. Online dostupné z: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/> [cit. 31. 10. 2021]

The Knesset: *Basic Laws*. Online dostupné z: <https://main.knesset.gov.il/en/activity/pages/basiclaws.aspx> [cit. 31. 10. 2021]

The Knesset 2022. *Basic Law: Israel-the Nation State of the Jewish People*. Online dostupné z: <https://m.knesset.gov.il/en/activity/pages/basiclaws.aspx> [cit. 02. 04. 2022]

The Knesset 2022. *Declaration of Independence 1948*. Online dostupné z: <https://m.knesset.gov.il/en/about/pages/declaration.aspx> [cit. 02. 04. 2022]

The Knesset 2022. *Law of Return 1970*. Online dostupné z: <https://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/return.htm> [cit. 02. 04. 2022]

The Oxford Dictionary of Islam. *Palestine Liberation Organization (PLO)*. Online dostupné z <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t125/e1816>. [cit. 31. 12. 2021]

The White House, Office of the Press Secretary. 2020. *Peace to Prosperity: A Vision to Improve the Lives of the Palestinian and Israeli People*. Online dostupné z: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/peacetoprospersity/>. [cit. 20. 02. 2022]

The White House, Office of the Press Secretary. 2017. *Statement by President Trump on Jerusalem*. Online dostupné z: <https://it.usembassy.gov/statement-president-trump-jerusalem-december-6-2017/>. [cit. 20. 02. 2022]

Tidy, J. 2007. *The Social Construction of Identity: Israeli Foreign Policy and the 2006 War in Lebanon*. Bristol: University of Bristol.

Tilly, Ch. 1996. „The Emergence of Citizenship in France and Elsewhere. Citizenship, Identity, and Social History.“ *International Review of Social History* Supplement 3: 223-236.

United Nations 2013. *Concluding observations on the combined fourteenth to sixteenth periodic reports of the State of Israel*. Online dostupné z: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-200223/> [cit. 02. 04. 2022]

United Nation Documents. 2022. Rezoluce UN č. 39-146 z roku 1984. Online dostupné z: <https://undocs.org/> [cit. 02. 04. 2022]

United Nation Documents. 2022. Rezoluce UN č. 446 z roku 1979. Online dostupné z: <https://undocs.org/> [cit. 02. 04. 2022]

United Nations Human Rights Council. 2009. *Human Rights in Palestine and Other Occupied Arab Territories. Report of the United Nations Fact-Finding Mission on the*

Gaza Conflict. UN General Assembly. Online dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2009/10/human-rights-council-concludes-consideration-human-rights-situation> [cit. 31. 10. 2021]

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs in occupied Palestinian territory. 2011. *Barrier Update*. Online dostupné z: <https://www.ochaopt.org/content/barrier-update-seven-years-after-advisory-opinion-international-court-justice-barrier>

United Nations Treaty Collection 2022: *Convention on Rights and Duties of States adopted by the Seventh International Conference of American States*. Online dostupné z: <https://treaties.un.org/pages/showdetails.aspx?objid=0800000280166aef> [cit. 31. 10. 2021]

U.S. Department of State. 2018. *Press Statement on U.S. Assistance to UNRWA*. Online dostupné z: stáť <https://2017-2021.state.gov/on-u-s-assistance-to-unrwa/index.html>. [cit. 20. 02. 2022]

U.S. Department of State. 2020. *The Abraham Accords Declaration*. Online dostupné z: <https://www.state.gov/the-abraham-accords/>. [cit. 20. 02. 2022]

Vanaik, A. 2020. *Trump's Middle East 'Peace Plan' Is a Step Towards Institutionalising Apartheid*. Amsterdam: The Transnational Institute.

Van Deth, J. W., Abendschön, S., Vollmar, M. 2011. „Early Political Socialization.“ *Political Psychology* 32 (1): 147–174.

Vlachová, K., Řeháková, B. 2004. „Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě.“ *Sociologický časopis* 40(4): 489–508.

Vojtíšek, Z. 2004. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál. ISBN 8071787981

Waxman, D. 2003. „Between Isolation and Integration: The Jewish Dimension in Israeli Foreign Policy.“ *Israel Studies Forum* 19(1): pp. 34-56.

Weaver, O. 1995. *On Security. Securitization and Desecuritization*. New York: Columbia University Press, ISBN 0231102712

Weber, M. 1990. *Politika ako povolanie*. Bratislava: Spektrum. ISBN 8021800050

Weber, M. 1978. *Economy and Society*. Berkeley: University of California Press. ISBN 9780520280021

Weissbrod, L. 2002. *Israeli Identity: In Search of a Successor to the Pioneer, Tsabar and Settler*. London: Frank Cass Publishers. ISBN 0714653764

Weitz, R. 2007. *The Reserve Policies of Nations: A Comparative Analysis*. Strategic Studies Institute: US Army War College. ISBN 1584873043

Wendt, A. 1992. "Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics." *International Organization* 46 (2): 391-426.

Wendt, A. 1995. „Constructing International Politics.“ *International Security* 20 (1): 71-81. <https://doi.org/10.2307/2539217>

Wendt, A. 1999. *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 9780511612183

White, R., Fraser, M. R. 2000. “Personal and Collective Identities and Long-Term Social Movement Activism: Republican Sinn Fein.” Pp. 324-346 in Stryker, S., Owens, T. J., White, R. W. (eds.) *Self, Identity, and Social Movements*. Minneapolis: University of Minnesota Press. ISBN 9780816634088

World Intellectual Property Organization. 2021. *Global Innovation Index*. Geneva: UN Publishing. Online dostupné z: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf. [cit. 31. 10. 2021]

Wood, L. J. 2005. “Bridging the Chasms: The Case of Peoples’ Global Action.” Pp. 95-117 in Bandy, J., Smith, J. (eds.). *Coalitions Across Borders: Transnational Protest and the Neoliberal Order*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield Publishers. ISBN 9780742523975

Zartman, W. I. 1993. “State-Building and the Military in Arab Africa.” Pp. In Korany, B., Noble, P., Brynen, R (eds.) *The Many Faces of National Security in the Arab World*. London: Palgrave. ISBN 9780333572221

Zerubavel, Y. 2005. "The Multivocality of a National Myth: Memory and Counter-Memories of Masada." Pp. 110-128 in Wistrich, R., Ohana, D. *The Shaping of Israeli Identity: Myth, Memory and Trauma*. London: Frank Cass. ISBN 9780714646411

Zitun, Y. 2021. *IDF sees record number of Israeli Arab conscripts*. Online dostupné z: <https://www.ynetnews.com/article/rJVONmyCP>

Žonca, M. 2010. *Drúzové – následovníci excentrického chalífy*. Český rozhlas. Online dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/druzove-nasledovnici-excentrickeho-chalifu-6647286> [cit. 24. 05. 2022]